

Галина Тарасюк

Храм на болоті

НОВОЧАСНА ПРИТЧА

Відродження
2009

УДК 821.161. 2 - 311. 4

ББК 84.4УКР-44

Т 19

Які гріхи спокутує у забутій людсьми церковці посеред непрохідних поліських боліт православний священник? З добрими чи лихими намірами з'являється на храмовому острові син запротореного у психлікарню лісника? Що шукають в убогій лісовій хижці круті хлопці зі столиці? Чим пояснити загадкові події у зоні відчуження: інопланетним втручанням, споконвічним намаганням сил Зла використати людей у своїй боротьбі проти Бога чи старанно спланованими діями злочинних синдикатів? Як зостатися собою за три кроки до смерті? Про це – в романі-притчі відомої української письменниці Галини Тарасюк – "Храм на болоті".

Художнє оформлення - Олеся Сандига

© Г.Т.Тарасюк

© О.Ю.Сандига

ISBN 966-96601-1-4

*Цього храмового острова серед болота
не шукайте на карті України.
Він у душі кожного.*

Автор

ЧОРНИЙ МАЙБАХ

Вийшовши з автобуса, Юрій роззирнувся, прислухався. До Кривого, чи Кривавого Болота якраз із цього місця вела колись просіка, яка непомітно переходила у стежку і врешті губилася в густому підліску. Авжеж, він добре пам'ятає, що саме за цим виярком, від цього старезного дуба починалася дорога, вузенька, на ширину селянського воза, у дві темні, втопані колесами колії, між якими росла ріденька, невисока травичка. Однією колією йшов тато, а другою він, малий Юрась. Коли навстріч траплялися фури з буреломом і сухим хмизом, вони з татом відступали на обочину і чекали, доки проїде повз них довга й височенна купа дров, запряжена кіньми і дядьком із батогом...Того злочасного Першого травня вісімдесят шостого року вони теж бігли у ліс просікою... Але тепер, як Юрко не придивлявся, не те що просіки, навіть натяку на неї не було! Заросла! Воно й не дивно: стільки часу минуло...

Тож, не знайшовши ні просіки, ні стежки, вирішив іти навмання, орієнтуючись на захід сонця. При нормальній ході – завидна можна й дістатися.

– Щоб не заблудитися – наслухай. Його чути. Удень буслами клекоче. А ввечері – жабами

галасує. І вогкістю тягне, – научав тато. – І йди строго на захід.

Та не встиг хлопець і кроку ступити, як почув за спиною тихе лиховісне шипіння. Злякано оглянувся і – здивувався: за кілька кроків перед ним зупинився... чорний «майбах»! Так, не що інше як чорний «майбах»! Юрій не вірив власним очам, бо зустріти на цій глухий лісовій дорозі іномарку, та ще й таку дорогу, було все одно, що побачити космічний корабель або... килим-самоліт! А розкішне авто й справді сяяло-виблискувало у мерехтливому промінні призахідного сонця, що сіялось крізь густі лісові хащі, мов прекрасна казка... Авжеж, сучасна казка-мрія про сучасного Коника-горбоконику для молодих і небагатих сучасних парубків. Звісно, що Юрій як один із таких молодих і незаможних теж марив подібним чудом техніки і дизайну і то так палко, що скоро незбутня мрія про власний автомобіль переросла у манію. Не маючи можливості колекціонувати оригінали, він збирав їхні рекламні світлини, ходив по шикарних автосалонах і скромніших «беушних» ринках, грав у авто-лото та інші всілякі теле-розваги, сподіваючись врешті-решт виграти омріяний приз.

Тож тепер стояв і зачаровано дивився на це диво, що невідомо яким чином і з якої притичини опинилося в його рідній глушині. Наразі тоноване

вікно «майбаха» повільно опустилося, і з нього виткнувся голомозий молодик приблизно одного з Юрієм віку у чорних окулярах і чорному костюмі.

«Цей крутелик або на похорон їде, або великий чиновник, якщо в таку спеку запакувався у все чорне та ще й у рукавицях шкіряних, – не встиг подумати Юрій, як чорний крутелик спитав мовою високих чиновників, олігархів і тої «золотої молодьожі», кучеряве життя яких показують таким, як Юрій, по телевізору:

– Слышь, парень, ты случайно не знаешь, как проехать к Чертовому болоту?

– Не знаю, – зовсім розгубився Юрій. – Я не знаю такого болота. У цьому лісі є болото, але воно зветься по-місцевому – Кривим, а по-історичному – Кривавим...

– Что, в принципе, один и тот же черт! – засміявся представник «золотої молоді». – Поэтому болото и называется – Чертово. А ты разве не туда намылился?

– Та ніби туди... – зам'явся Юрій, здивований догадливістю «крутелика».

– От і добре, – перейшов той на мову народу. – Тоді сідай і показуй дорогу. Бо ми теж туди... з візитом. Чи не так, хлопці? – кинув позад себе.

Із присмерку салону почулося схвальне гигикання, від якого Юркові сипнуло по спині

легким морозцем: «Оце влип! Братки, блін!.. Треба тікати, доки не пізно...».

– Та я сам не знаю дороги... Пам'ятаю з дитинства, що тут десь була вона. Від дуба, он того, просіка починалася, далі стежка... коли йти на захід сонця – через годину дійдеш... А як проїхати?.. Не знаю... Та й мені не зовсім туди... Я до села добираюся... На автобус не встиг...

– Ладно, не ври! – добродушно перебив Юрія водій «майбаха». – Валяй садись! И поехали! Гыгы... на захід сонця.

У цю ж мить відчинилися передні дверцята справа, і Юрію нічого не залишалося, як сісти поряд із нахабним братком. Коли залазив у салон, помітив: позаду водія, майже непомітні в сутінках салону, сиділи ще двоє молодиків теж у чорних похоронних костюмах і в сонцезахисних окулярах – «мінімум за 300 баксів», – відзначив подумки Юрій, кивком голови привітавшись із пасажиром. Але ті не відповіли. Сиділи, як мертві. Така безтактність неприємно кольнула і ще більше насторожила Юрія, але виходити з авто було пізно: він ще й двері не встиг зачинити, як важкий «майбах» раптом відірвався від землі і, мов пір'їна, легко й плавно полетів... Авжеж! Полетів! Спочатку просікою, тою самою, з його дитинства, але яка, і в цьому Юрій щойно переконався на власні очі, заросла

самосійним підліском ще років з десять тому! Та знову ж таки – не встиг він здивуватися, як авто м'яко приземлилося в густих лісових хащах.

– Приїхали! – сказав впевнено «чорний крутелек», ніби то не він ще хвилину тому питав дороги в Юрія!.. І справді, як попереджав тато, у відчинені вікна салону повіяло болотною вільгістю, долинуло ліниве поодиноке кумкання розімлілих від спеки жаб. Лінивий вітерець хитнув підліском, крізь гущавину в промінні призахідного сонця щось сліпучо зблиснуло, і браток, мов ошпарений, чортихнувся, затулився рукою в чорних пальчатках, і натиснув на газ. «Майбах» ревноу і відскочив у глибину гущавини... Від різкого ривка Юрко ледь шию не зламав. Але навіть не це його стурбувало, і не увесь цей маскарад з окулярами, рукавичками, похоронно чорними прикидами, гробовим мовчанням, а реакція водія на... Юрій міг поклястися, що крізь гущавину зблиснуло не що інше як золота маківка величного собору... Але – звідки?! Те, куди вони добиралися, як він пам'ятав, схоже на звичайну селянську хату... Чи, може, тут, на цьому болоті, відбулися якісь зміни?!

«Сахнувся, як чорт від ладану... Атеїст, іновірець чи взагалі сатанист якийсь... Тоді... чого він сюди приїхав?» – губився в здогадах.

– Того, чого й ти! – обізвався дивний попутник,

ніби вони щойно обговорювали в голос це питання, насмішкуюто позиркуючи на бідного Юрія, який не знав уже, що думати, якщо ці круті пацани навіть думки його читають... І про плани його потаємні, про які навіть мама не знає, знають... Та й ведуть себе так, ніби вони – найбільші пани в цьому світі... Щось недобре, зловісне було в цій впевненості... Ба! Навіть не чесне, підле! І взагалі – хто вони? І чого причепилися саме до нього?! Може вони – з міліції чи служби безпеки? Вичислили його... Точніше... засікли... прочитали думки? Але як? Хоч тепер у них така техніка, що говориш в себе на городі, а в Америці чути!.. І от тепер його хочуть змусити силою на те... що він задумав, і взяти “на гарячому”... А якщо він передумає? Якщо вже передумав? А тому от просто зараз встане і спокійно вийде, подякує за товариство і піде собі назад... чи в ліс по гриби, чи ще куди схоче... А, може, вони збоченці–садисти, чи вбивці–маніяки, і хочуть його вбити?.. Втопити у цих болотах, в яких згинула вже не одна тисяча люду? Але – нащо? І за що? Він–бо нічого поганого не скоїв, і вже точно, що не вчинить!.. Хоч би вони в нього стріляли!

– Прошу виходити! – обірвав нагло Юркові тривоги «похоронний» молодик, але таким привітним тоном, ніби запрошував на пікнік до накритої «галявини». Вийшов сам, обійшов

машину, відчинив перед Юрієм дверці і чекав, доки той вийде. Двоє на задньому сидінні навіть не поворухнулися.

– Краса ж яка! А повітря! Як на планеті Тенебріс у сузір'ї Водолія. Навіть повірити важко, що зовсім поряд димить сіркою Чорнобиль, – безтурботно пожартував чорний браток, із насолодою вдихаючи на повні груди напоене пахощами розквітлого лісового зілля повітря.

«По його блідому, як у воді вимоченому, фейсі видно, що він насправді з тої планети... – невесело подумав Юрій і раптом аж стрепенувся, пронизаний страшною підозрою. – Авжеж, на представника «золотої молоді» він не схожий! На хлопців з міліції – теж... Значить – зек! Мокрушник, що відсидів років з десять у камері-одиночці... Йо-ма-йо! Куди я попав і де мої речі? Мамо рідна!».

Від думки, що потрапив у лапи рецидивістів, або (ще гірше!) цілого бандитського чи терористичного угруповання, білий світ в очах Юрія потемнів, захотілося чкурнути щодуху в хащі, доки не пізно. Але якась сила ніби прицвяхкувала його ноги до землі. «Хоча... – губився в здогадах, замість того, щоб тікати, – як на бандита, то крутелик задуже грамотний... Ні, ці хлопці або із органів безпеки, або ще з якої служби, але так вміло маскуються, що й не розбереш одразу?! Он про якусь планету

ляпнув... На інопланетян натякає, чортів вилупок! Щоб до решти заплутати... Ходять же чутки, що це вони підірвали Чорнобильську атомну та й нібито зараз щоночі висять вони над нею у своїх НЛО... Інші кажуть навпаки, що нібито четвертий блок підірвали свої, а прибульці з неба стежать, щоб не вибухнули решта. Бо тоді вже буде всій планеті капець! Але зараз головне – самому зостатися живим».

– Не бійся, друже, будеш жити! – зареготав таємничий попутник, ніби знову прочитавши Юркові думки, і, підійшовши майже впритул, поплескав по-братськи по плечу важкенькою правицею-рукавицею.

«По руді чути – спецназ! – похолов Юрій, схилиючись до думки про земне походження незнайомця. – Або ще гірше – «бригада»! Братки з якогось угруповання! Вони всі – у спортзалах качаються! «Качки» кляті! А що їм – мають гроші, живуть на всю губу!».

– І ти будеш так жити, – «заспокоїв» тривожні внутрішні переживання Юрія попутник і перейшов на діловий тон. – Точніше, у тисячу разів краща, ніж зараз, буде житуха твоя, браток, але тільки тоді, коли підпишеш з нами угоду... про співпрацю. Та ти не лякайся! Нічого страшного! Тим більше, як нам відомо, нас із тобою сюди привела спільна

мета. Чи не так? Ну от... І ти знаєш – яка. Та не будемо озвучувати свої мрії заповітні, бо й ліс має вуха. Але твій план... дійствий... нам підходить. Є тільки маленькі поправочки: не варто тобі взагалі говорити із Жорою, ну, попом, про... гм... назвемо об'єкт нашого спільного зацікавлення, приміром – «медальйон»... Не поняв, чому не варто? Та ще чортзна-що запідозрить. Зчинить хай. Викличе міліцію. Або ще гірше – острів підірве, як четвертий блок... Він це вміє! Ще той... вчений – рак печений! – засміявся, оглядаючись на «братків», що скам'яніло бовваніли у присмерку «майбаха». Ті ліниво гигикнули.

– А це ідея – висадити нафіг у повітря все це болото! До бісової мами! Разом з тою хібарою і Жорою! Оце був би феєрверк! Жаби аж до Хрещатика летіли б! Класссс! Ссупер-клас! А що, хлопці, спробуємо?! Нагадаємо Жорі його молодість Чорнобильську? Давно мы не куражились-куролесились, а, пацаны?! – заохочений гигиканням, розходився не на жарт старший.

Братки на задньому сидінні знову схвально гигикнули, але не поворухнулись. Зате їхній бригадир, раптово спохмурнівши, рвучко підійшов майже впритул до розгубленого Юрія і, війнувши болотним холодком, стишеним голосом жорстко

наказав, спеціально, як здалося хлопцеві, імітуючи мову братви:

– Так, без базару: чекаємо ночі, переправляємо тебе на острів. Жора там один. Зазвичай спить у... будемо називати це – «хижа», як місцевий народ, отож спить Жора у хижі при відчинених дверях, зліва, біля столика з дрібничками всілякими. На розкладайці. Ти заходиш і ось цією штуковиною – ось вона! (пограв ломиком, який хтозна звідки взявся в його руках) – тюк! Щоб не заважав. Легенько. Не до смерті. Хай живе. Нам ще такі бійці-підривники суспільного спокою знадобляться. Далі дивишся просто перед собою: на стіні якраз навпроти вхідних дверей, вгорі – «медальйон». Ну, той, за яким ти теж прийшов. Ти його побачиш. Він світиться в темряві. Принаймні, так кажуть. Ось цим ломиком – підважуєш дошку, спокійно відриваєш і виходиш. А ми – тут як тут: за порогом! Вручаємо тобі 500 тисяч баксів чи євро... Якою валютою бажаєш? Байдуже? О'кей! Тоді доларами, ось вони! (відчинив, вщерть натоптаний грішми, кейс, який невідомо звідки взявся в його руках і тої ж миті невідомо куди щез). І ми – розходимось, як в морі кораблі. По руках?

– Ні!

– Чому? – здивувався по-доброму, по-братськи «браток».

– А тому, що я йшов не на ваш базар і не за вашими грішми! – обурився Юрко, несподівано для себе згадавши справжню мету свого походу на болото. – А заради батька! І не дозволю вам втручатися у мої плани! Ясно?! Хто б ти не був, навіть сам диявол!

– Вау-у! – оскалився вовком браток, але в мент змінив тон:

– Екск'юз мі. І міль пардон, серррр! Гаррррразд! Вибачте! Проїхали... Оскільки я вельми шаную твої, хлопче, благородні синівські почуття, то почнемо спочатку. Значить, так: ти виносиш «медальйон», ми їдемо з ним у «дурдом», чи куди там запакували твого предка, знаходимо його, ти прикладаєш «медальйон» до нього... Чи, навпаки, його до «медальйона», тримаєш... Скільки треба тримати? Не знаєш? Думаю, що кілька хвилин вистачить, звісно, якщо він, тобто та штуковина, справді діє, і ми всі змиваємось. За хвірткою богодільні: тобі – бабло, нам – «медальйон»! І – розбігаємось в різні боки. О'кей?

У лісі стало тихо. Якимсь десятим чуттям Юрій несподівано відчув, що саме зараз, у цю хвилину, вирішується не тільки його доля і доля батька, а щось більше, щось дуже важливе, дуже непросте, щось неосяжне, дуже значне, чого йому поки що не дано збагнути своєю бідною головою. Водночас, те рішення залежить від нього, Юрія,

від його... совісті. Так, він це відчував – від його совісті. І братки теж відчули, яка боротьба йде в його душі... Тому й насторожились, тому з такою садистською насолодою, прикрившись темними окулярами, їхній начальник спостерігає за тим, як на вогні спокуси... авжеж, тими проклятими доларами... корчиться нещасна Юркова душа.

Невідомо, чи потішалися ті незворушні «мертвяки», котрі сиділи скам'яніло в салоні, але їхній начальник аж ногами сукав від радості. Тим паче, що всі муки душевні відбивалися, як у дзеркалі, на простуватому, ще дитячому обличчі бідного Юрка.

– Бідний Йорик, – процитував театралью «вчешний» рецидивіст Шекспіра, демонструючи свою освіченість, але це не справило на Юрій – середньостатистичного безробітного із середньою освітою і вовняною кашею в голові – ніякісінького враження.

«Сам ти... Йорик!» – хотів лайнутися хлопець, але натомість знову запанікував:

«Вони знають моє ім'я! Але – звідки?! На мені ж не написано, що я – Юрик! А може... може, вони побували в тата?! Бандити? Вони ж на все здатні! І тато проговорився?! Він же ж хворий! Звичайно! Або розповів лікареві чи медсестрі про ікону... А ті – міліції? Або самі найняли цих бандитів! За такі «бабки» рідну маму продають! Так, на всі сто – так!

Тепер все ясно й зрозуміло: ці хлопці послані йому вслід... Бандити... У тих психлікарнях не лікарі, а безсовісні бандити! Квартирна мафія! Спеціально шукають самотніх стариків, алкоголіків, запрошують у дурдом, а самі квартири присвоюють. Про це вже відкрито пишуть і говорять у пресі... А от, виходить, вже й за церкви взялися!».

Останнє відкриття зовсім розчавило Юрія. Однак рятівна інтуїція підказувала, що йому нічого мудрішого не зостається, як погодитись. На все. А потім – видно буде!

– Гаразд! – сказав чужим, охриплим від хвилювання голосом. – Згоден...

– Молодець! – похвалив Юрка бандюга тоном патріарха, але стримано, мабуть, зрозумів вовкулака, що не на лоха натрапив. – Що ж, є нагода випити – як-не-як одного лоха безробітного перевиховали. А ну, пацани, подать!

Братки схвально гикнули із черева «майбаха», скло піднялося і на дзеркальний капот виповзла на таці скатерть-самобранка, або по-нинішньому, по-крутому – бар, з дорогими напоями і різними делікатесами, які Юрко навряд чи бачив навіть у вітринах магазинів.

– Я не п'ю, – категорично заявив хлопець, з останніх сил відстоюючи своє право на самовизначення, врешті, на свободу вибору!

– Прекрасно! – похвалив старший браток, але вже тоном задоволеного екзаменатора, і в змиг ока «згорнув» бар. – «Перевірочка на дорогах». А тепер – ходімо! Уже стемніло, так що – пора!

У лісі справді посутеніло. З машини вийшли і ті двоє «кам'яних», але через болото на острівець перейшли тільки вони з «Йориком», як зневажливо «охрестив» Юрій свого крутого поплічника. Хоча, як вони здолали болото, що, за розповідями тата, замкнутою в кільце бездонною трясовиною оточувало острівець із церковцею, Юрій не міг чітко пригадати. Десь в глибині пам'яті йому мерещилось, нібито зненацька зірвався вихор, схожий на чорну лійку, або на торнадо, яке часто показують по телевізору, підхопив його разом з братком і переніс через болото. На березі чорна повітряна лійка обм'якла, розсоталася і пасмом чорних водяних гадючок сповзла в болото. Але й це не здивувало втомленого пригодами Юрка. Навпаки, ще більше переконало, що хлопці, з якими його звела доля, можуть усе і, тим паче, здатні на все і навіть більше... І потверджувало цей здогад мерехтливе, зловісно-нетутешне сизоголубе світіння «майбаха» у лісовій гущавині.

– Іди і бери! То – гроші, ціла купа грошей! – наказав Йорик і, спалахнувши на мить сизим полум'ям, розчинився в темряві.

Тої ж хвилини на острів упала важка, мов розпарене в окропі сукно, задушлива і безпросвітна ніч.

СТРАСТІ ОТЦЯ ГЕОРГІЯ

...І раптом шалений брязкіт сталі впереміш із грізним риком бойових команд, переможними вигуками і зойком-стогоном смертельно зраних людей розпанахав нічну тишу, розтяв навпіл душу отця Георгія. Не тямлячись від наглої тривоги, кинувся бігти і впав... наткнувшись на темну глуху стіну тиші. Господи, воля Твоя... Знову! Усе повторилося знову – всоте, в тисячне! Знову його обступили козаки. Їх було ще більше, ніж минулого разу. Поміж них, чорних від запеченої крові і баговиння, білили домотканими сорочицями кілька бородатих, схожих на святих, дідів, стояли з пониклими головами з десяток зовсім юних хлопчаків у солдатських гімнастерках часів Другої світової, цілий гурт по-сільському вдягнених «лісових хлопців»... Постояли довкола нього, розпростертого на землі, і розійшлися... Тоді прийшли Ходись, Дятлов і Сквирський. Але не помітили його: по жестах було видно, що вони сперечаються. За мить – теж злилися з темрявою... Запала мертва, як у гробу, тиша.

Знесилений, лежав у темній високій траві і шукав очима у темному низькому небі архангелів, які мали би звільнити його тлінне тіло від сум'яття духу. Зв'язати його уривчасті фрагментарні спогади в один логічний ряд. Але архангели не являлися... Вони явилися йому, це він добре пам'ятає, тільки двічі: перший раз – у той серпневий день (про те, що тоді було Спаса, він дізнається згодом, через роки), коли він прочитав собі вирок в заплаканих, винуватих очах дружини. Ніби Таня почувалася винною в тому, що він тут, в цій стерильно– білій палаті, пропахлій ліками, на цьому твердому ліжку, в цьому незручному, пронизаному невимовним, нелюдським болем тілі... Намагався пригадати те, що було раніше... Але те «РАНІШЕ» зливалося в суцільне чорно-багряне полум'я, з якого час від часу зринало холодне байдуже обличчя дружини, зовсім не схоже на те стражденне, що біліло крізь сірі тумани в його узголов'ї...

– Ради Бога, не вини себе. Ти ні в чому не винна. Це я... – казав навмання, аби заспокоїти Таню, і побачив, як заходять у палату двоє вродливих юнаків у сяючій білизною одежі. Подумав, що то студенти-медики, які практикуються в цій лікарні, а тому не заперечував, коли вони, не спитавши в Тані дозволу, взяли його попід руки і повели з палати. Думав – на обстеження. Але вони повели,

чи то радше понесли його спочатку довгим лунким і ніби дзеркальним коридором, потім вниз – довгими крутими сходами, далі алеєю доглянутого розквітлого саду, обнесеного високою білою стіною, в якій темніла ледь помітною рисою вузенька, мов щілина, хвіртка, така вузенька, що він здивувався, як же ж це через неї люди проходять?

Та тільки подумав, як відчув, що сам проходить крізь неї, наче нитка крізь вушко голки, і падає – з квітучої оранжереї – у безпросвітну й смердючу, як вигрібна яма, темінь! Боже, чому?! А слідом сиплються на голову клубком зміїним неправедні його дороги і купою важезного каміння – його гріхи... І саме тоді, коли серце ось-ось мало розірватися, вибухнути від жаху, почув над головою лагідний голос:

– Іди! Там благодать...

І він, над силу винирнувши зі в'язкої смердючої ковбані, побачив далеко і високо над безмежним темним морем багнюки – три золоті маківочки...

Один Бог знає, скільки тривав цей жахливий сон, шлях випробування чи термін одужання? Здавалося, минуло тисячоліття, а він усе борсався, брьохався у багні, раз по раз провалювався з головою, захилювався смердючою тванню, однак щоразу – за міліметр, за хвилину до скону, встигав схопитися за очеретинку, за корч, за жменьку моху і виповзти,

видертись на ослизлу купину моху, вихаркуючи з грудей груддя кривавого гною разом зі шматками легень... Та тільки здіймав голову над трясовиною, щоби передихнути, вхопити ковток свіжого повітря, як бридкі болотні почвари знову стрибали йому на голову, тручали назад, тягли за ноги в безодню. І так – день у день, рік у рік, бозна скільки століть... Врешті, коли його покинули останні сили і надії побачити золоті маківки, коли він втомився боротися і з розпачу був готовий сам перетворитися на багно, знову з'явилися ті двоє в білому, підхопили його під руки, висмикнули з трясовини, підняли в небо і...

І ось він тут... у Храмі на болоті, і не відає, чи це кінець чи середина шляху на Голгофу, чи, може, тільки початок нових випробувань? Але знає одне: навіть смертельно втомившись від нічних видінь, від щоденних страждань, він мусив розгадати таємницю свого воскресіння. Але спершу йому треба розібратись у самому собі, у своїй душі, у своєму житті. Спокутати свої смертні гріхи, свою власну провину перед Богом...

Впевнившись, що більше не засне, отець Георгій сів на похилену до самої землі стару вільху і задивився на мерехтливі тіні, що ткалися по болоті у голубуватому сяйві місяця. Наразі насторожився: гострим, відточеним довголітнім життям на безлюдді, слухом вловив тихий шерхіт

скрадливих кроків, ледь чутний тріск сухої гілки, хруст розчавленого зілля. Зовсім поряд. Різко встав, розирнувся: нікого. Ані лялечки. Зате крізь відчинені двері церкви чувся звичний, як на цю опівнічну пору, шум, гам, з якого вирізнилися суворі чоловічі голоси, уривки фраз... То полковник Джалалій робив свою звичну перекличку тим трьомстам відчайдухів, що ганьбу поразки під Берестечком відмивали з козацьких знамен власною кров'ю, зоставшись в обороні Кривого болота... Полковник чітко називав прізвища, а козаки йому відповідали, є такий чи нема:

- Нечай?
- Є!
- Бабилюлька?
- Є!
- Дармограй!
- Є!
- Семистяга?
- Є!
- Чоломбитько?
- Є...
- Ходись?
- Я тут...
- Бунчужний?

Кілька разів стривожений голос полковника перепитав:

– Бунчужний? Є – Бунчужний?

Але ніхто полковнику не відповів. І отець Георгій теж не обізвався. Йому знову, як і тієї трагічно–чорної чорнобильської ночі, мов заціпило. У церкві запала глибока похоронна тиша: чи то запорожці запечалились його долею, чи, може, долею якогось іншого Бунчужного, або ж мовчанням поминали загиблих побратимів...

– А гетьманські клейноди?! Де гетьманські клейноди?! Невже в лаських руках? Чи татарва погана разом з Хмелем прихопила?! – розколов зненацька тишу молодий гарячий голос.

– Клейноди... клейноди... Де клейноди? Де Бунчужний? Шукайте Бунчужного! – загуло розтривожене козацтво, роззираючись по церкві, шукаючи якогось Бунчужного з клейнодами.

Хоча ця фантазмагорична сцена повторювалась в його уяві (а може, й наяву?) від звуку власного прізвища отець Георгій щоразу ціпенів, намагаючись збагнути, який зв'язок між ним, його прізвищем – Бунчужний, і гетьманськими клейнодами? І чи це не його далекий якийсь предок у січі з поляками та в шарпанині з татарами – не зберіг символи козацької слави і Української військової держави? Невже боягузтво, як родове прокляття, разом з прізвищем переходить з покоління в покоління?!

– В Богуна! Клейноди – в Богуна! – долинуло луною... Чи з глибини болота, чи з даліни століть. І козацьке коло звільна зітхнуло. Та по зітханню знову вибухнуло тривогою: чи рятуватися, оголивши тили, а чи всипати ляхам по саму зав'язку, щоб тим часом полки Богуна, ними прикриті, з найменшими втратами вибралися з цього розпроклятого болота ?!

А з темних рублених стін (чи крізь них?) все сходили і сходились на раду-пораду козаки, закривавлені, заляпані баговинням, в посічених шаблями кривавих сорочках...

– А чи готові пани-брати кістками лягти за честь козацьку й віру християнську? – накрив басюрою розтривожений рій голосів хоробрий полковник Джалалій.

– Готові, Джалалію! Готові, полковнику! – гримонули дружним хором козаки. – Усі! Усі!

– Тоді – з Богом, пани-товариші! За рідну землю і волю!

– З нами Матір Божа! – задзвеніло стотисячною надією воскресле для перемоги пошарпане козацьке військо.

Щоразу після цих слів: «З нами Матір Божа!» – отцю Георгію легшало на душі і світлішало в голові, і відступив страх перед безумством, яким

був загрожений його кволий убогий дух. Щоразу зривався на рівні, готовий стати в козацьке коло, і разом із їхніми розтривоженими, заблукалими у цих болотах душами благати Матір Божу дати змогу козакам завершити з честю цю нескінченну тяженну війну і вийти незаплямованими з цього Кривого, вже – Кривавого болота. Але – не мав права, бо не годен був їм допомогти... Хоч молився денно й нічно, і тримав суворий піст, і ще суворіші епитимії, служив молебні і панахиди, благаючи Бога і Сина, І Богородицю почути його, простити йому гріхи власні і послати Благодать на відпущення чужих гріхів, але... – у Вишніх його не чули... І не відспівані ним, бунтівні, неупокоєні душі трьохсот українських спартанців знову і знову виходили з болота, і збиралися у своїй козацькій церкві на вічну свою раду, викликаючи мимоволі на спит і душу Георгія Бунчужного.

Гул у церкві і в голові поволі стихав. Із бездонного неба опускалася на землю така трепетна небесна тиша, яка буває тільки після немилосердного побоїща, а може, то Господь, почувши, нарешті, запізнілі молитви негідного Його Благодаті самозваного козацького попа, думав, що ж робити Йому з цими мучениками за Україну, загубленими в тисячолітній земній твані, замішаній на крові, славі, гріхах, зраді та геройстві?

«Господи, Отче всемогутній і милостивий, почуй мене, пошли на душу роз'ятрену раба твого негідного супокій, мир і благодать», – молив Небо отець Георгій, і відповіддю йому була тиша. Мовчали навіть болотяні жаби, а пташки лісові, причаївшись у листі, з подивом спостерігали, як безшелесно-перламутрово осипаються росою у рогозу їхні співи-щебети.

Нарешті душа отця Георгія зовсім втихомирилась, і він повернувся в церкву. Там теж було тихо. Перехрестившись до чомусь невидимої сьогодні в темряві ікони Пресвятої Богородиці над вітарем, намацав на свічнику сірники, запалив погаслу свічечку. Світло розійшлося по церкві золотавими колами, відтісняючи темряву, осяяло святий скорботний лик і добрі, як у його рідної матері Федори Никонівни, очі. Погляд Богородиці був спокійний і трохи жалісний. Певно, Вона жаліла його, хотіла зарадити його мукам, відвернути від нього нічні змори, але... чомусь не могла. Чому, Мати Божа?!

І він здогадувався: чому?.. Певно, ноша гріхів його минулого життя була така важка, що Син Жінки, Яка дивилася на нього, отця Георгія, очима рідної матері, у гніві праведному просто не бажав перекладати їх ні Собі, ні Матері на плечі... І це пекельне знаття, цей Страх Божий отець Георгій

носив у собі, як русич – стрілу половецьку, як останній гетьман України – тавро каторжанське... Він лякався самого себе, схоплювався серед ночі і міряв, міряв у важких роздумах церковне подвір'я, свою неопалиму купину, свій довічний чернечий притвор. Страшними зусиллями волі намагався примусити мозок відновити в матриці пам'яті усі події, що відбулися понад двадцять років тому, до найменших подробиць, хвилина до хвилини... Іноді йому здавалося, що хтось зітер в його пам'яті всю інформацію про причини і наслідки катастрофи, яка переламала світ навпіл... Але – хто і для чого?! Можливо, відбулося це в наслідок шоку... А може, тому, що тільки безпам'ятство могло врятувала його від... божевілля або ще жахливішого – самогубства? Жахливішого – перед Богом, але не в порівнянні з цими пекельними муками, що терзають його душу уже котрий рік поспіль!

Часом у мороці свідомості спалахували сяючо-білі постаті його несподіваних рятівників. І знову його мозок, просякнутий отрутою зневір'я і сумнівів, корчився над розгадкою дилеми: хто були ті двоє в білому – посланці позаземних цивілізацій чи цілком земної наукової інституції? І ради чого або задля якого експерименту принесли його на цей острівець посеред бездни, про який він ніколи не чув і не здогадувався?! До якої істини і благодаті

він ішов і продовжує йти, тупаючи на одному місці – на цьому крихітному, з долоньку дитячу, поміченому Богом островці, на цій п'яді земної тверді посеред трясовини, під Омофором Богородиці, але й перед її недремними очима?

А душа його зверталася до господа: «Отче наш, спаси й помилуй... Мати Божа, Пресвятая Богородице, моли Сина Свого за мене грішного...».

І раптом йому знову почулися людські кроки. Але вже під самою церквою. Ніби хтось, тупцюючи, переминався з ноги на ногу, не наважуючись переступити її поріг.

Так часом люди не наважуються переступити закон Божий чи людський...

КАЗКА

ПРО СТРОНЦІЄВОГО ХЛОПЧИКА

Не зважаючи на грізний наказ і силу, яка вперто, навіть зло штовхала його в спину, Юрій так і не наважився переступити поріг церковці, хоча й двері були відчинені, і золотавий пломінець свічечки обіцяв заблудлій у темряві ночі душі подорожнього спасенний притулок. Стримував який несосвітенний жах. Здавалося: переступить поріг

і... відлетить назад – у чорну прірву трясовини... У прірву гріха! Так! Гріха... Він згадав слово, яким називається ця страшна безодня, яка допіру, щойно він стрівся з «чорними хлопцями», дихнула йому в обличчя цвинтарним холодом. І відчув на собі погляд... Хтось дивився йому в душу і – не пускав через поріг! Хлопцеві стало незатишно. Охопило непереборне бажання заховатися від тих... всевидящих очей... Втекти! Але – не міг. За спиною ще чорнішою прірвою дихало болото, сопів невидимий у темряві браток, зловісно поблимував з пуші «майбах»...

Двічі Юрій підходив до дверей і двічі – відступав. А коли, нарешті, таки наважився, почув глухе, як стогін, зітхання: піп не спав! Потім – скрип, зойк, якийсь гармидер, і... з дверей церковці, ледь не збивши Юрка з ніг, вилетів чоловік у чорній довгій сорочці і впав, як підстрелений, у траву.

– Вперед! – грубо штовхнув у спину Юрія нетерплячий голос братка. – Не прогав момент!

І Юрій переступив поріг, і... полегшено зітхнув, відчувши під ногами не провалля, а тверду дощату підлогу. Роззирнувся – нікого. Лиш у лівому кутку, біля столика з іконками і хрестиками, виднілося щось схоже на порожню розкладайку. Пошукав очима по стінах – голі! Жодної ікони. Чи він... осліп? Боже, невже він осліп?! І знову страх кари

Божої паралізував ноги. Вони стали... як дерев'яні! А мозок обпік спогад: якось тато розповідав йому, малому, нібито всі ті, хто колись руйнував церкви, здіймав з них хрести і палив образи, – або сліпнули або калічилися!

Перехрестився тремтячою, як оловом наливою, рукою, благаючи:

– Прости Господи, а ж я – не зо зла! І не з користі! Я ж – з добрими намірами, заради тих, хто не може сюди прийти!

І в очах прояснилося, ніби полуда спала: при світлі єдиної тоненької, як соломинка, воскової свічечки, побачив ті самі стіни, але вже прикрашені звичайними, як для кожної сільської церковці, дешевими іконами у біленьких вишитих рушниках. І все тут було скромне і звичайне, і нічого, жодна з цих іконок, не світилася. Але від серця відлягло: слава Богу, він – не осліп! Він бачить! Переляк минав, натомість душу охоплювала тривога: що з ним відбувається? Чого він весь тремтить, як перед стрибком у прірву? І хто за ним... авжеж, постійно стежить?! Підняв погляд вгору і... побачив – просто перед собою... очі! Такі знайомі, мигдалево-золотаві очі... Вони дивилися на нього стривожено, скорботно, як тоді... Коли? Коли це «тоді» – було? Дай Боже, пам'ять... Так, це було дуже давно, двадцять років тому... Першого травня, в день, коли

йому виповнилося шість рочків і коли... несподівано з його голови почало осипатися волоссячко... Як білий пух з рано посивілої кульбабки...

...Того дня хлопчикові було дуже весело, бо в нього ще ніколи не було... такого веселого дня народження. Мама вперше взяла його із собою до лісу на маївку. Тато не пускав, казав стривожено, що його душа чує щось недобре. Але мама сердилась і казала, що через татові постійні страхи вони живуть, як відлюдьки, що їх уже в селі вовками прозивають, що він – як собі хоче, а вона таки піде з дитиною на маївку, хай дитина побуде між людьми, подихає цілющим лісовим повітрям!..

Між людьми дитині справді було цікаво. На галявині, де вони маювали, грала музика, люди танцювали, співали, їли й пили, повсідавшись – хто просто на траві, а хто, підстеливши газету чи коцика. Вони з мамою теж сиділи на килимку у траві, дивилися на людей і їли морозиво, куплене у буфеті, який, як говорили люди, привезли на машині аж «з району». Над галявиною літали метелики – різних кольорів і розмірів, поодинокі бджоли та цілі рої кусючої липучої мошви. Хлопчикові раптом здалося, що один рій сів йому просто на голову. Хлопчик розсердився, провів рукою по чубчику і... волоссячко посипався долі золотими остючками. Якраз на той час на галявину

з лісу вийшов тато. Хлопчик засміявся і побіг, петляючи, мов зайчик, поміж дерев і кущів, та гукаючи весело:

– Тату, подивись на цю чудасію! Сиплеться, як остючки!

Тато зупинився, присів перед хлопчиком, легонько погладив по голівці і волоссячко, справді, як казав хлопчик, посипалося долі, мов остючки з пересохлого колосочка. І враз татове засмагле, обрамлене русявою бородою, обличчя стало жовте, як віск. Нічого не сказавши мамі, він схопив хлопчика на руки, пригорнув до грудей і швидко пішов просікою, а потім стежкою – у пущу.

– Тату, а чо' люди – з пущі, а ми – в пущу? – здивувався хлопчик, проводжаючи поглядом зустрічну фуру з дровами та хмизом, запряжену втомленими сумними коненятами, яких поганяв батогом сумний дядько в картатому кашкеті.

– Так треба, – відповів батько, витираючи об сорочечку хлопчика мокре лице.

– Тату, чому ти плачеш? Сьогодні так весело, а ти плачеш? – стривожився хлопчик, міцніше обіймаючи тата за ший. – І чого ти несеш мене в хащі? Там вовки! Мені страшно, тату! Я хочу до мами!

– Не бійся, синку! Вовки не страшні. Страшні люди, які втратили совість... Страшні безумці, що

не чують Бога... Ми йдемо не до лісу, синку, ми йдемо до Матері Божої... рятуватися, синку... – заспокоював тато, обома руками затуляючи тільце хлопчика від смалкої і дряпучої гушавини, крізь яку вони продиралися.

– Від кого? – не зрозумів хлопчик.

– Від біди...

Хлопчик притулився личком до татового обличчя – воно було сухе. І він заспокоївся, заховав голову на татових грудях і заснув.

Прокинувся від татового голосного шепоту. Було темно. Нічого не видно, навіть обличчя тата, тільки м'яка шовкова борода лоскотала щічки. Наляканий темрявою і татовим стривоженим шепотінням, хлопчик нашорошив вухка і почув, як невидимий у темряві тато просив когось, теж невидимого:

– Поможи моїй дитині, Пресвята Богородице! Спаси мого хлопчика, Милосердна. Він уражений радіацією... Він тліє, згорає, як свічечка. Подивись на нього, він світиться!.. Зціли його, прошу тебе, Мати Божа, уздоров. Бо я – безсилий. Усі – безсилі перед цією бідою... Люди вмиратимуть, як мухи... Поможи. Ця дитина нічого не винна. Я – винен. Бо я ходив, добивався, попереджав – як Ти казала, Пресвята, Преблага! Я все робив, як Ти веліла, Мамо Божа... Але вони сміялися з мене... Вони величалися своїм розумом, а мене робили дурнем.

І я... я не зумів їх переконати... Не зумів! Прости! Може й справді, не вистачило в мене розуму? Чи переконливості? А може, й віри? Я... винен. Мене карай, але прошу Тебе, Милосердна: врятуй мою дитину... Мати Божа. На Тебе, заступнице наша, одна надія...

Тато заплакав. А хлопчик від страху міцно зажмури́в очі, але замість темряви крізь склеплені повіки побачив рожеве світло. Боязко розмружився: з густої темені на нього дивилися лагідні золотаві очі невідомої жінки. Очі усміхалися, хоч із них, здавалося, котилися сльози. Та все одно страх минув. Хлопчикові стало легко і затишно, і він знову заснув.

Прокинувся першим і здивувався, що... не коло мами в теплому ліжку, а на вкритій осокою і листям папоротника холодній підлозі, і не в своїй, а в чужій дерев'яній хаті з високою стелею. Поряд спав, скрутившись смішно калачиком, тато. Крізь відчинені двері було видно очерет, ріденькі кущі, над якими клубочився білий туман. Хлопчик згадав вчорашню пригоду, сутінковий ліс, по якому вони бігли, не розбираючи дороги, татову молитву і лагідні очі жінки... Він роззирнувся по дивній, не схожій хату, хаті і... побачив ті самі очі! Вони дивилися на нього з портрета, що висів на стіні.

Хоч жінка на портреті була намальована, але очі її світилися, як у живої! Хлопчик ще ніколи такого чуда не бачив, а тому злякався. Але добрі очі жінки усміхнулися, і страх минув, і хлопчик заспокоївся, і почав з цікавістю розглядати портрет. Жінка вже не плакала, як уночі, але в кутиках її очей досі блищали прозорі золотаві сльозинки.

Коли тато прокинувся, хлопчик спитав, де вони.

– У Храмі на болоті, – відповів тато. – І ми тут будемо жити доти, доки в тебе не виросте чуб.

– А це хто? – спитав хлопчик, показуючи на портрет жінки з живими очима.

– Це – Мати Божа.

– У Бога є мама?! – здивувався хлопчик.

– Є... – усміхнувся тато.

Хлопчик щось довго собі думав, а відтак прошепотів татові на вухо, щоб ніхто не чув:

– Значить, вона ще сильніша і розумніша за Бога?..

– Вона просто ЙОГО МАМА, яку Він любить і слухає. Зрозумів?

– Ага! – сказав хлопчик, засумувавши за своєю мамою.

То було прегарне життя на острові. Найкраще у світі, якби, правда, не голодні, аж скажені комарі

та рої мошви, що густими хмарами дзуменіли над вечірнім болотом, готові випити з хлопчика всю кров. Але у їхню хатку-церквицю, встелену лепехою, м'якою осокою – волоснем, вереском і полином, ті кровопивці не залітали. Бувало, висіли тучами у дверях, а поріг перелетіти – не наважувалися... Розбійники!

Хлопчикові все здавалося, ніби вони з татом граються у «війнушку-партизанку». Йому було весло й гарно. Вдень острівець їхній нагадував справжній рай. Висока, нетоптана ніким цілюща трава на островці і смарагдово-сиві мохи на болоті були всипані різнокольоровими ягодами, які хлопчик дзьобав, як пташка, і грибами, які тато, настромивши на патички, пік на маленькому багатті, і пригощав ними хлопчика, приказуючи:

– Їж, сміливо їж, на них нема ні краплі радіації... Крім того, вони цілющі і виводять з організму радіоактивні елементи. Це диво! Чудо, що в цьому напівмертвому, опаленому Чорнобилем лісі цей острівець, і, як не дивно, болото – єдине чисте, незаражене радіацією місце! Ніби над ним Мати Божа тримала свої священні Покрова! От бачиш, у тебе вже й волоссячко почало відростати, і щічки порожевіли... Скоро ми, з Божою поміччю, зовсім поправимось і будемо рости собі здорові, великі й щасливі.

Тато гладив хлопчика по голівці і волоссячко вже не осипалося з неї золотими остючками.

Але з настанням сутінків хлопчикові ставало трохи... моторошно. Здавалося, споночіле болото оживало таємничими приглушеними звуками, схожими на далекі людські голоси і ледь чутний передзвін, а над ним спалахували і згасали голубуваті вогники. Коли він питає тата, що це шумить, дзвенить і світиться, тато відказував, що то шумить ліс і дзвенять лісові дзвіночки та конвалії, а над болотом літають світлячки-комашки і фосфорують старі трухляві пеньки. Але хлопчикові все одно було страшно, все ввижалося, ніби з болота, блискаючи очиськами, вилазять якісь чудиська-страхіття, нипають, ходять подвір'ям, проте хлопчик знав: наблизитися до церкви їм зась! І заподіяти зло хлопчикові – теж, бо його береже Матка Божа. Так тато називав намальовану на стіні жінку з добрими, лагідними, як живими, очима. Тож міцніше пригорнувшись до батька, хлопчик чекав, коли той візьме його на руки і притулить гарячим чолом до її «образу», і страх мине, і він засне, скрутившись калачиком біля татових теплих грудей у гніздечку із запаху м'якого сіна. І спатиме аж до ранку, доки його не розбудить поцілунок Матки Божої. Такий був у них з татом ритуал: двічі на день, ввечері і вранці,

припадати до чудотворної ікони Богородиці. І щоразу хлопчикові ставало затишно й гарно, ніби його цілувала мама, якій вони, на жаль, не встигли сказати, куди поділися, і за якою хлопчик дуже тужив.

І тільки після цього вони йшли, як тато казав, «пастися». Спочатку, доки роса не спала, лягали долічерева у траву на церковному подвір'ї, і шукали помічне зілля. Тато висмикував якийсь корінчик, зривав листочок чи цвіточок і казав:

– Споживай з Божою поміччю. Хай піде тобі, синку, ця Божа бадилинка на лік і на здоров'я на цілий вік. Ось цей листочок, серпорізом зветься, а цей – буркуном, їж, а це – Іванкове зілля, або глекопар, а це – копитень, щоб печіночка не боліла, кров очищалася від радіонуклідів і малярія не чіплялася, а це любочка, а це її сестричка кульбабка, а це перстач – від зобу, а це корінчики балабана, в голодовку вони людей від смерті спасали, а нас порятовують від білокрів'я... А воронець-баранець – усі хвороби прожене і в болото їх зажене...

Потім тато напував хлопчика березовим соком із слоїчка, прив'язаного до стовбура найбільшого на острові білокорого дерева, і вони йшли тільки татові видимими стежками – через трясовину – у пущу, де, здавалося, не ступала ніколи людська нога.

Того літа у цих краях зародило так рясно грибів і ягід, що вистачило б, як жартував тато, армію нагодувати. І армія, мабуть, почула, бо не забарилася приторохкати в ліс на «всюдиході» і оточити їхній з татом болотяний рай. Але перейти на острівець «армії» сміливості забракло, тому вона з берега кричала у гучномовці:

– Гражданин с ребенком! Выходите! Вы слышите?! На болоте очень высокая радиация! Смертельная для жизни! Оставайтесь здесь опасно! Тем более – для ребенка! Не прячьтесь! Пожалейте малыша! Рядом с нами – его мать! Ваша жена! Она вас умоляет: выходите!

Але хлопчик з татом і не думали покидати свою церкву-фортецю. Хлопчикові було водночас і весело, і страшно.

– Не бійся, – заспокоював тато, притискаючи хлопчика до грудей. – Вони сюди не доберуться. Не знайдуть стежку. Ніхто в цілому світі, крім нас із тобою, ніколи не знайде сюди стежки, якщо його не переведе через болото Матка Божа.

– Навіть мама? Тоді попроси, тату, Маткубожку, хай переведе через болото маму, – просив хлопчик. Він тужив за мамою, яка не знала, де вони поділися, а тепер не розуміла, чому вони з татом ховаються тут, на болоті. А тому стоїть там, на березі, серед чужої страшної армії і плаче за ним, своїм Юрчиком.

Хлопчик хотів гукнути мамі, щоб не плакала, але тато наказав сидіти тихо, як церковні миші, ніби їх взагалі тут нема і ніколи не було. Та, очевидно, армію важко обдурити. Бо, хоч вони з татом і не показувалися, міліція, як називав армію тато, все одно не розходилась і погрожувала, що буде стріляти і «взорве хібару».

...Вночі хлопчика розбудила розмова тата із іконою Матері Божої. Тато дякував Богородиці за те, що врятувала йому сина. А на світанку, перехрестившись, взяв хлопчика на руки, в останній раз притулив його чолом до вуст Богородиці, вийшов із церкви і пішов через болото – здаватися армії-міліції. Коли ж тато з хлопчиком на руках вийшов із густого туману, що клубочився над болотом, як біла пара над киплячим казанком, всі на березі вражено онімили. Мама розказувала, що їй самій здалося, ніби то сам Бог виносить її сина на руках із страшної, зараженої радіацією, драговини.

Тато віддав хлопчика мамі, але пояснити нічого не встиг, бо його схопили солдати з автоматами, заштовхали в машину і кудись повезли. Тільки через двадцять років, коли хлопчик стане зовсім дорослим, він дізнається, куди повезли солдати його тата того тихого, сонячного ранку. Через майже двадцять років він дізнається гірку правду

від мами і, вражений, ображений на неї і на весь світ, у відповідь розкаже мамі всю гірку правду про хлопчика, який світився від радіоактивного стронцію, і про волоссячко, що сипалося з його голови золотими остючками, і про татові сльози, і намальовану на стіні у «Храмі на болоті» жінку з живими добрими очима, яка щовечора і щоранку цілувала його в чоло, співаючи страшну радіацію.

Мама заридає, заголосить, і скаже: «Їдьмо!». І вони поїдуть автобусом у знамениту «Глеваху», про яку дорослий хлопчик чув, та не уявляв, що воно таке...

– Аби лиш він живий був, аби тільки був живий, – шепотітиме мама дорогою, дізнавшись правду. І буде тяжко каятись, нібито думала, що тато зовсім з розуму зійшов після того, як йому явилась уві сні Богородиця і просила їхати до начальства Чорнобильської станції, щоб попередити про небезпеку аварії, і він поїхав, але там його не послухали, а навпаки побили і здали в «дурдом», і тримали там аж до аварії, а потім випустили і наказали нікому нічого не розповідати... Отож тато, думала мама, від обиди і безпомічності зарадити біді помішався, заслаб на голову і викрав у неї дитину, його, малого Юрчика, і заховався з ним у тій хижі серед болота, бо тоді ще ніхто не знав, що то – не хижа, а церква... І про аварію взнали теж набагато

пізніше, а тато, виходить, все зрозумів ще Першого травня... Здогадався, чого в нього, Юрчика, волоссячко осипалось... Тато був таки розумний чоловік, дуже грамотний, все читав і все знав, і чесно про все говорив людям, просвіщав, через що його й не любило начальство: з вчителювання вигнали, і дурним зробили... Але, Матінко Божа, чого ж це вона, мама, та не побачила, що волоссячко з дитячої голівки осипається?.. Та ще все життя тримала зло на чоловіка... А виходить, що не він, а вона винна у всьому... А тепер... Що вже тепер?! Мати Божа, хоч би живий він був, хоч би живий...

Дорослий хлопчик теж просив Матку Божу з далекого дитинства, щоби тато його був живим. І щоб Вона простила йому, невдячному синові, вперту дитячу образу на маму, що віддала тата міліції, і на самого тата, який, як вона казала, нібито десь поїхав і їх покинув, і забув, осиротивши обох... І це тоді, коли тато сидів у... у... богодільні, зовсім поряд, а він, дорослий чоловік, нічого не хотів знати, затаївши на всіх образу... І от тепер – він усе знає, і просить Матку Божу, аби **ЙОГО ТАТО БУВ ЖИВИЙ...**

Тато був живий. Однак дорослий хлопчик не хотів вірити, що цей старий, сивий, беззубий, немічний дід на убогій койці в убогій палаті серед

таких самих убогих калік – його тато, отой – молодий, відважний, розумний, поважний і такий... високодуховний, що розмовляв із самою Богородицею.

Але чужий старий і немічний чоловік впізнав свого хлопчика, свого Юрчика. Його каламутні (колись ясно голубі) очі зблиснули радістю. Шамкаючи беззубим ротом, оброслим сірою скуйовдженою бородою, тато попросив підійти ближче і Юрій підійшов... І несподівано для самого себе впав перед татом на коліна, і притиснувся головою до худеньких, таких рідних грудей свого втраченого і віднайденого батька.

... І ось той дорослий хлопчик знову стоїть уже перед іконою Матері Божої, шукає очима її лагідний погляд, але Богородиця дивиться на нього скорботними очима і – не впізнає... Чи не воліє впізнавати в цьому дорослому чоловікові, в цьому блудному і блудливому синові людському – того хлопчика, який світився від радіоактивного стронцію, як свічечка, і якого вона цілувала щовечора й щоранку у палаюче чоло?..

ПРИТЧА ПРО ПОВЕРЖЕНУ ГОРДИНЮ

«Не спалося, а ніч – як море...», – згадалося Шевченкове.

Ніч, справді, здавалася безкінечною. Отець Георгій лежав, вткнувшись лицем у вогку від сліз подушку, вишиту парафіянкою Храму Покрови Пресвятої Богородиці Ольгою Михайлівною і набиту ним власноручно цьогорічним свіжим сіном. Приглушені пахощі чебрецю, полину, м'яти та всілякого різнотрав'я поволі повертали його розтерзану нічними кошмарами душу до реальності, яка... була, на жаль, не легшою: перед судомно заплющеними очима починала «прокручуватись» інша ніч і битва інша – новочасна... Але тихо, беззвучно, як у німому кіно...

Окремі уривки цього «кіна» він уже бачив. Вони вривалися в його сон, робили співучасником якоїсь... він відчував це... апокаліптичної битви добра зі злом... І кожного разу він бачив себе серед тих, хто був... Господи, спаси й помилуй, на боці зла! А іноді і... призвідцею, винуватцем страшної, вселюдської біди, сучасним Понтієм Пілатом! І... о, Боже!.. він про це здогадувався! Одначе замість того, щоб покаятись, умивав, як Понтій Пілат, руки, свято переконаний, що ніхто ніколи не покличе його на суд – ні Божий, ні тим більше – людський... Страшною людиною він був у тих своїх страшних снах. Нелюдом! Обезумілим від гордині і вседозволеності нелюдом...

Та все-таки, як не прикро було все ЦЕ згадувати, отець Георгій просив Господа повернути йому пам'ять, щоб він зміг повністю осягнути свою вину і спокутувати її, хай навіть ціною життя. Але... очевидно, не висока та ціна... Бо й справді – чого варте життя священника, позбавленого Божої Благодаті? І хіба не найтяжча покара для нього, коли Господь не приймає з його осквернених вуст молитви?!!

Отець Георгій беззвучно заплакав... І знову йому почулося, ніби хтось ходить довкола храму, важко сопе, хихикає та порикує люто... Але то була не людина. Пахло звіром. Пахло гріхом, як тієї ночі, криваві осколки якої він носив у собі...

І враз його розпростерте тіло, все його ество затріпотіло в передчутті... звільнення! Отець Георгій різко схопився на рівні. Так, він усе згадав! Не фрагментарні картини Апокаліпсису, не уривки напівздогадів, зморів-сновидінь – перед внутрішнім зором раптом постало все, до найменших дрібниць, його минуле життя, вся його кручена-мучена доля-фортуна... Але чому аж через двадцять років?! Невже така велика його вина? Боже Милостивий, хто він насправді – цей чоловік, облачений Тобою у священничі ризи, якого ти так довго терпів і так довго прощав, Господи?!

Отець Георгій упав на коліна і дякував Богові за просвітлення і за звільнення з багатолітнього «єгипетського полону» безпам'ятства.

... Тепер він пригадав, як тієї страшної квітневої ночі двадцять років тому не міг заснути, втомлений нервовою обстановкою і відповідальністю за експеримент, яким керівництво станції вирішило водночас ознаменувати десятиріччя з початку будівництва ЧАЕС і Перше травня – міжнародний День солідарності трудящих. Але особливо був роздратований перепалкою з Ходисем, який наполягав «не ризикувати» і негайно припинити експеримент. Ідіот! Ніби він, Жора Бунчужний, всього-на-всього гвинтик-шпинтик в утробі цього гігантського Молоха, що звався атомною енергетикою, щось міг змінити? Відмінити? Тим більше – зупинити? Тим більше – випробування, серед апологетів якого був сам?! А що було робити йому – заступникові головного енергетика станції? Не виконувати наказ партії: довести всьому світові, що СРСР – могутня ядерна держава? Та й – навіщо? Тільки тому, що в цьому є ризик? А в чому його нема, того ризику?! Та ж по вулиці ходити небезпечно! І запросто може вбити людину безневинна електропраска! Тож якщо всього боятися, то взагалі – нащо тоді жити?

Перевертався в постелі з боку на бік, намагався абстрагуватися від дійсності, рахував до ста, але сон – не йшов. Врешті, збагнувши, що так і не засне, тихенько, щоб не розбудити дружину, вийшов на балкон, намацав на підвіконні цигарки, сірники, запалив. Нічна свіжість трохи заспокоїла, але з голови, хоч трісни, не йшла безглузда дискусія з Ходисем...

Ходись завжди його дратував. Взагалі-то, Ходись дратував усіх. Увесь колектив. Серед самовпевнених фізиків-ядерників, які в той час вважали себе вершками наукової еліти і господарями життя, серед категоричних молодих безбожників, Ходись був єдиний, якщо можна так сказати, «*homo somnitikus*». Людиною, яка сумнівалася. Ходись не вірив у науку так безоглядно, як інші, тим паче не довіряв ані їй, ані, як він висловлювався безапеляційно, «її рабам», тобто – своїм колегам. Така одвертість, звісно, ображала колег. Аналогічно колеги дратувалися і не довіряли Ходисю. Питали:

– Якого ж ти... чорта лисого прийшов у ядерну фізику, якщо не віриш у силу людського розуму?

Або радили спересердя:

– Тоді займайся тим, у що віриш! Як кажуть мудрі люди, міняй хазяїна: йди в попи або в штунди!

Це легковажне, навіть цинічне: «мінія хазяїна» – доводило Ходися до відчаю. Він бліднув, хапався за голову, обурювався:

– Як ви можете таке... казати?!

Колеги обурювалися ще більше і посилали Ходися по-чоловічому:

– Слухай, ти... Іди... лікуйся! І не заважай, ..., працювати!

За те, що в лексиконі Ходися частенько проскакували такі архаїчні слівця, як гріх, Бог, кара Божа, Страшний Суд, його прозивали: «сектантом», «человеком не отсюда», «не от мира сего», хоча, по правді, вважали просто «сдвинутим по фазе», «шандарахнутим», що буває часто серед надто совісних, «завчених» і відповідальних людей з комплексом «відмінника». Коротше – «тихо-помешанным», а тому – «безвредным».

Але в той день «тихо схиблений» Ходись несподівано став «буйним»: запанікував, забігав, переконуючи всіх, що вся ця затія з експериментом – небезпечна. Що треба припинити...

– Ходись, що з тобою?! Ти що, того... збрєдидл? Що це – перший експеримент для нас? Іди спати! Не заважай! – дратувалися оператори.

Але Ходись не йшов. Шукав однодумців. Підійшов до нього, Бунчужного, сказав тихим, глухим від хвилювання голосом, озираючись

на парткомівців, що «бдили» и «блюли чистоту експеримента»:

– Слухай, Жоро, ти ж не дурний чоловік, ти ж – справді першокласний спеціаліст, ти ж розумієш, що це все – великий ризик?! І в мене... дуже погані передчуття... і я нічого не можу з собою вдіяти...

Отець Георгій так ясно почув голос Ходися, ніби той стояв поруч. Почув і власний, чужий, безпечний:

– Ну чого ти, вибач, розкаркався?! Все буде добре! Справді, іди проспись, а завтра вранці – заступай на зміну. А то ще договоришся... Виженуть і з партії, і з роботи... Тобі цього треба?!

– Жоро, повір, душа моя чує: не варто ризикувати, тільки тому, що комусь хочеться до першого ювілею чи Першого травня нового ордена або підвищення по службі, – захвилювався Ходись ще більше.

– А тобі не хочеться? – перед ними мов з-під землі виріс Дятлов, як завше, єхидний, самовпевнений... Убивчий антипод усіх ходисів, яскравий представник незнищеного племені, яке само себе величає «лицарями без страху і докорів сумління», а народ його називає просто: кар'еристами.

– Такою ціною – не хочеться. Мені – жити хочеться... – відповів Ходись без пафосу і пішов до виходу.

Як порядна людина заступник головного енергетика ЧАЕС і один з керівників експерименту Георгій Павлович Бунчужний співчував бідному Ходисю, але як чесний комуніст – принципово був на боці секретаря парткому, який збирався, відсвяткувавши десятиріччя ЧАЕС – гордості радянської атомної енергетики, Перше Травня та успішне завершення експерименту на їх честь, добряче «пропісочити» панікера Ходисю за саботаж і спроби зірвати важливі, більше того – епохальні для економіки і енергетики країни досліди. А може, й із партії вигнати, на пострах іншим».

Не встигли Ходисю з партії вигнати... Не до Ходисю було партії, авторитет якої безповоротно підірвали ті рокові вибухи на четвертому блоці... Та й всі пам'ятала, що саме Ходисю попереджав про можливу біду, про яку нібито попереджав начальство станції якийсь Волхв чи Вовк, коротше, знахар із місцевих, але його не послушали...

Тільки тепер отець Георгій згадав, що експеримент мали завершити 25 квітня, знизивши потужність реактора до 500 МВт, але диспетчер київської електромережі попросив оператора реактора продовжити виробництво електроенергії для потреб передсвяткової столиці. Тому о 23 год. 10 хв. (він тоді машинально подивився на годинник) вони, «йдучи на зустріч побажанням трудящих

столиці», і вирішили колегіально потужність реактора зупинити на 1600 МВт, а експеримент продовжити ще на добу.

Чергування Георгія Бунчужного закінчувалось. А рівно о 24:00 прийшов Дятлов. Як завше, безтурботний, нахабнуватий, самовпевнений:

– Так, все по домам! Нечого тут створювати лишнє напруження! Самі справимся!

– Смотри, ниже 700 мегават не опускай! Иначе «пустотный» коэффициент реактора станет положительным, а безопасное управление реактором в такой ситуации почти невозможно...

– Да, что ты, как Ходысь, все учишь, предупреждаешь, пугаешь! Давай, спокойной ночи! Без тебя разберемся, и все будет, как в лучших домах Лондона и Парижа!

Отець Георгій скривився: була тоді така тупа примовка, хоча, як насправді в тих парижано-лондонах, «невиїзні» атомники-ядерники могли тільки уявляти, наскільки їм дозволяла їхня фізико-математична фантазія. Та Бог з нею, з фантазією... Хоча, якби її було більше в точних мозках його колег, то можливо й цієї жахливої, ганебної аварії не сталося б... Треба було просто уявити, скільки безумних джвинів причаїлося в пекельному череві кожного реактора... І – все! Справді, нема нічого

страшнішого, як позбавлена уяви людина за пультом управління атомною станцією. До речі, за кермом держави – теж...

Усі варіанти можливих прорахунків і помилок знову, як тієї ночі, крутилися в його голові. Найімовірніший – недогляд начальника зміни Дятлова. Або оператор не подав сигналу утримати реактор на заданій потужності, або система не відреагувала на цей сигнал... Теоретично він міг припустити, що з різних причин пароутворення досягло критичної точки, коли той самий власний позитивний «пустотний» коефіцієнт і призвів до неконтрольованого утворення пари в активній зоні... в наслідок чого потужність реактора у сотні разів перевищила проекту... високий тиск зруйнував паливні канали і...

... Це сталося о 1 годині 24 хвилини за московським часом. Він стояв на балконі і палив... І несподівано для себе відчув, як у світі враз стало тихо, ніби перед грозою. І темно. Дуже темно. Наче якась зловісна сила погасила зорі, махнувши над землею чорним крилом. Війнуло неприємним гострим холодком. І сліпучий спалах розірвав темінь, як чорний брезент. Як у німому кіно! За ним – другий, ще сліпучіший зблиск. Буквально за хвилину він дізнається, що першим вибухом

знесло дах четвертого блоку, а від другого – загорілося покриття машинного залу, виготовлене з легкозаймистого матеріалу... Але в цю мить з балкону його багатоповерхівки четвертий блок атомної станції здавався поставленою сторч палаючою сірниковою коробкою... О, той пекельний німий вогонь, та диявольська заграва над мурашником метушливим отупілих з переляку, безпомічних, таких дрібнесеньких людей... таких злочинно самовпевнених щойно людей!

Спочатку Бунчужний нічого не зрозумів. Думав, привиділось від безсоння... Або він спить. Але різкий телефонний дзвінок «прямого зв'язку» повернув його у страшну дійсність. Хоча тоді він ще не усвідомлював, наскільки та дійсність справді страшна. Та пригадалися спонтанно слова Ходися: «Я жити хочу», сказані кілька годин тому. Допіру ще безпідставно і злочинно панікерські, вони буквально розірвали безтурботно зухвалий розум заступника головного енергетика, як вибухи – четвертий реактор.

...Палючий біль затуманив свідомість отця Георгія, здавалося, його тіло вкинули в багаття: перед очима заскакали криваві язика веселого вогню. Вогонь реготав, гоготав, лизав його лице, пропікав наскрізь, перетворюючи на чорну головешку... Настоятель застогнав, заметався,

заволав до Неба, благаючи в Господа прощення... за те, що тієї пекельної ночі його, майже головного винуватця, не було на горі Армагеддон...

– Бунчужний! Де Бунчужний? – кричали хлопці, метаючись по охопленій полум'ям операторській, забувши, що він цієї ночі взяв відгул...

КАТАРСИС ВІДЧУЖЕНИХ

Минала третя година ночі, а сон не йшов. Пам'ять повернулася, та не вернувся спокій... Він, мабуть, блукав лісами-пущами в парі зі сном, або тупав попід церквою, лякаючи отця Георгія нічними татями. Але отець уже не боявся ані гостей непроханих, ні, тим паче, безсоння. Він боявся – себе... Лежав на розкладайці у лівому куті церкви, біля столика зі свічками, висвяченими іконками, хрестиками та іншими атрибутами віри християнської і думав про те, що часом людині потрібне горе, аби очиститися від скверни, стати людиною, прийти до Бога. Хоч яким би це здавалося святотатством, але схоже на те, що вибух на ЧАЕС, до якої з Кривавого Болота по прямій – рукою подати, Господи прости, просвітлив тутешній народ, ніби блискавкою розпанахавши оспалу, байдужу, напівпорожню матрицю генетичної пам'яті.

І його власної – теж. Жителі поліських районів, які потрапили в зону відчуження або опинилися на грані з нею, несподівано для себе почали виявляти таку любов до рідних лісів і боліт, якої не відали ці краї з часів древлянських. Проти виселення повставали цілі села, до речі, ті самі села, з яких у роки радянської влади за комсомольськими путівками на будови віку і в пошуках кращого життя тікало покоління за поколінням, безпечно осідаючи по інших республіках Союзу, безболісно русифікуючись та обживаючись на просторах від Москви – до Сибіру, Казахстану та Далекого Сходу...

І раптом – як КАТАРСИС – цей несамовитий патріотизм – аж до бажання вмерти на оскверненій, опаленій атомним вогнем Чорнобиля материзні, в убогій отчій хаті! Водночас, здавалося, що пекельне полум'я Чорнобиля спалило всі табу, всі невидимі, до кісток прирослі, пута і кайдани. Люди буквально руками чіплялися не тільки за свою малу батьківщину, за своє, давно втопане в землю родове коріння, ба навіть найтемніші, найбайдужіші з них заговорили про славу історію, згадували пісні, повір'я, звичаї, перекази... Надто легенди, які їм було заборонено генетичним страхом згадувати, бо вони таїли в собі святу правду про славне минуле, в якому тутешні ліси звалися

Козачими, а не Козячими, а болото – не Кривим, а Кривавим. І люди, звільнені вперше заговорили про це і заговорили на повний голос, вперше почуваячись вільними від усіх страхів, окрім одного – страху зникнути, щезнути, розчинитися без сліду і згадки...

Саме тоді, задушливого спекотного пост-чорнобильського літа 1986 року воскресла на людських вустах дивовижна історія-легенда про Храм на Болоті. Раптом усім миром і кожен окремо згадали про крихітну церковцю на острівці серед бездонної трясовини, яку, як розповідали покійні діди і батьки, нібито сама Матір Божа зняла з неба і своєю святою рукою поклала на купину посеред трясовини – на спомин про мужніх козаків, отих трьохсот відчайдухів, що загинули в цих болотах, прикриваючи відступ з-під Берестечка полків Богдана Хмельницького. Згадали, що про цей неймовірний історичний факт розповідав ще «до Чорнобиля» тутешній лісник, колишній вчитель фізики, прозваний Вовком за те, що жив перед самою аварією у тій самій церковці на болоті. Але раніше, «до Чорнобиля», ніхто в те чудо не вірив. Як не повірили, що церковця – віщий знак Неба й оберіг Богородиці. А жаль, ой жаль, бо якби вірили, якби ж то вірили, та пішли до тієї церковці, та впали перед Богом на коліна, та молитви згадали,

та... Може, тоді й цього горя б не було чорного-пречорного, чорнобильного...

Один Бог лиш знає, вкотре (в тисячний чи двісті тисячний раз?!) отець Георгій передумував свою пекучу тривожну думу, відлякуючи сон. Врешті, втративши надію бодай задрімати, встав, сів на порозі і дивився, як над купинням-мочарами виграють світлячки, то збиваючись у веселий рій, то розсипаючись летючими сузір'ями... І йому здавалося, що то душі усіх тих невідспіваних, невідмолених, хто загинув упродовж тисячоліть, виборюючи у ворогів цю драговину, це «гало», поросле мохом, цю долину-«погоню», тільки тому, що вона – п'ядь отчої землі, шматок материзни, рідніший за чужі райські сади...

Авжеж, «після Чорнобиля» місцеві люди згадали, що земля, на якій живуть, не просто – село, ліс, болото, а й – Батьківщина. Згадали й про храм, та, на жаль, забули дорогу до нього. Як виявилось, жителі навколишніх сіл і хуторів уже й не пам'ятав, де те болото з диво-церквою посередині? Споминали тільки казки та перекази бабусь про міражі фантастичних міст, привиди велетів і високих красунь у вінках, які раптово виникали в пуші перед очима заблудлого грибника чи мисливця, фантоми бородатих волхвів і юних

відунок, які в ніч на Івана Купала виходили з лісу гуртами і водили разом з сільськими дівками й парубками хороводи довкола морени, про відчайдухів-козаків, душі яких рік у рік уже котре століття на річницю Берестецької битви виступали з мочарів Кривавого болота і продовжували свою нескінченну січу з душами польських драгунів. Казали, що тоді дзенькіт шабляк було чути аж до Запоріжжя. Згадували і війни недавні, в яких ішли брат на брата оунівці, партизани і солдати радянської армії... Поіменно згадували святих і грішних...

Отець Георгій зітхнув: так у цих краях, спалених на золу за гріхи наші гіркою зорею Полин, починалася епоха Відродження. Гріх казати, але чи стала б Україна незалежною, якби не та апокаліптична атомна блискавка, що пронизала від крони до кореня націю манкуртів, змусивши її прозріти? Хтозна, чи дозріли б до свободи, якби не та жахлива трагедія, в якій усі одноставно винили компартію і керівництво СРСР?

– Господи, невже такою дорогою ціною треба платити людині за повернення до своєї Божої суті?! – спитав тихо, відчуваючи як втома лагідно прихилиє його голову до одвірка церковних дверей, і він провалюється, як у діжку з медом, як

в живлюще джерело, у солодку млість-дрімоту, яка за мить поверне йому втрачені сили, налле тіло молодого снагою, а душу – зміцнілим духом. І справді, по якійсь хвилині він пробуджується, вилітає, виштовхнутий із медової нірвани пружиною власних нервів, – бадьорий, оновлений, ніби спав безпробудно три тижні...

Так сплять звірі і птахи... Так, певно, спали перші поселенці цих країв – атланти, котрі, як свідчать легенди, злетіли в небо, міста ж їхні пішли під землю, а натомість виступили непролазні болота, вкриті пущами. Минав час і прийшло в ці дикі краї плем'я волхвів, посланців Божих, яке жило в повній гармонії з Творцем і Природою. Тож небавом болота і пущі перетворилися на райські сади, а плем'я на великий, знаний далеко, мужній народ. Але скоро по тому скапцанів волхвиний люд, погнався за багатством, забув про свою земну місію, перебився-пересварився, і врешті – став, як усі довкола, темний, злим і захланним. Перестав розуміти й шанувати і Отця Творці, і Матінку Природу. Усе забув, що знав, що вмів, навіть ім'я своє. Тільки зрідка поміж нього народжувалися діти з високими чолами, золотими руками і даром всевідання., Але отупілий, теменний і злобний народ з жахом тикав у них пальцями, обзивав волхвами та відунками, вигонив із сіл у пущі, а

бувало, що й топив і на вогнищах палив. Тож скоро дійшло до того, що мудрі і прозірливі люди вже й народжуватися боялися, а народившись випадково, змушені були сидіти, як усі, маком, тамуючи в собі пророцтва, таланти і мрії, бо кому охота на вогні горіти... Так і дійшли поволі рік за роком ті колись Богом відмічені люди до суцільного глупства... Бо, як сказано, святе місце порожнім не буває... Тільки вряди годи, може, раз на сто років зажурені пращури зі свого Ірїю просили Бога, аби послав до темного народу свого архангела – волхва-відуна, щоб той повернув йому пам'ять, розповідаючи усю правду: звідки він, якого роду, для чого живе і що йому далі робити?

Ото таким був і лісник, якого називали то Вовком, то Волхвом, хоч, насправді, він був нормальним чоловіком, сільським вчителем фізики, і, певно, розумним, бо, прочитавши в газетах про будівництво Чорнобильської атомної станції, почав їздити з протестами у ЦеКа, до самого Щербицького, до вчених в інститути й академії, просити, аби не починали таке страшне будівництво на торф'яниках, бо біда буде. Але хто його, простого вчителя фізики, слухав?! Кажуть, до воріт не пускали. А коли почав він ще й по редакціях газет ходити та люд на площах пророцтвами своїми тривожити, то нібито міліція схопила його, зв'язала

і відправила у психлікарню – лікувати голову. Заразом його і з школи вигнали, щоб дітей проти радянської влади не настроював. Мовляв, хто він такий, щоб вішувати правду та людей лякати, коли всі газети, радіо і телебачення розказують про «мирний атом», поети вірші пишуть про те, як оженився той хвацький парубок Атом та на красуні-полісянці Прип'яті, а композитори про це пісні складають...

Цю байку, в якій перемішалися язичеські символи віри з християнськими, реальне життя з вигадкою, як то кажуть, грішне з праведним, розповів отцю Георгію єдиний чоловік з його пастви – дід Поліщук. Казав, нібито чув легенду малим від свого діда. Але найімовірніше – сам придумав, начитавшись на своєму дідівському самотньому безсонні різних мудрих сьогочасних книжок про зниклу таємничу Атлантиду, Київську Русь, язичництво та ранніх християн. Проте навіть з огляду на сумнівне авторство цієї билиці-небилиці, отець Георгій перейнявся нею до глибини душі.

Особливо, долею її героя – отого лісника чи вчителя Волхва чи Вовка. Панотцю здавалося, що він уже десь чув або читав про сільського вчителя фізики, який неймовірними зусиллями (бо тоді політичних пацієнтів дуже охороняли) втік у ліс, обріс бородою, обібрався лісником і став зватися

Вовком чи Волхвом. І чув про це набагато раніше, ніж став настоятелем Свято-Покровського храму. І часто про це думав, особливо у безконечно довгі години безсоння, часом крізь ніч, намагаючись пригадати, чи не було серед його однокашників – студентів фізичного факультету Московського університету хлопця з замашками майбутнього бунтівника проти засилля «мирного атома»? Бодай поновити у матриці пам'яті образ, здається, такий знайомий... І прізвище... Як же ж його прізвище? Чи не Вовкун? Ні, здається, Вовчук? Або Волхвенко?

Але Чорнобиль ніби стер на матриця пам'яті навіть такі дрібниці-дещиці...

Хоча міг він, отець Георгій, і помилятися, нафантазувавши, як старий Поліщук, на безлюдді образ людини, якої, може, ніколи й не було... Одна втіха, що якраз розповіді парафіян про лісового борця за правду розбудили в нього самого цікавість до минулого, оповитого забутими легендами. Оскільки він не міг покинути церкву напризволяще, то попросив найосвіченішу з них – вчительку на пенсії Ольгу Михайлівну принести йому усі, які може дістати, книги з історії України. І Ольга Михайлівна принесла йому спочатку «Історію України» Дмитра Дорошенка, перевидану у Львові на початку 90-х минулого століття, брошуруку «Визвольна війна під проводом

Б. Хмельницького», а відтак усе, що в перші роки Незалежності виходило в Україні про Україну. Ці джерела він уважно перечитував, сидячи на паперті в погожі дні, а в негоду – при свічках у храмі. Не признаючись навіть самому собі, що шукає у далекому минулому серед відомих імен чоловіка на прізвище чи прізвисько – Бунчужний...

Отець Георгій зітхнув. Тільки недавно він знайшов того чоловіка, можливо, одного з ним кореня: бунчужного запорозького війська Григорія чи Георгія родом з Чорнобиля... І тільки в одному історичному джерелі писалося, що цей бунчужний, за яким, певно, й питали, козаки на своїй раді у Церкві на болоті, «у критичну хвилину поразки військ Богдана Хмельницького 1651 року під Берестечком, вихопив гетьманські клейноди з рук поляків і передав їх вінницькому полковникові Богуну, а сам повернувся на болото, і бився там до останньої краплі крові». Друге джерело повідомляло, що «Гриць Бунчужний по смерті Богдана Хмельницького став правою рукою гетьмана Івана Виговського, а отже одним з ініціаторів Гадяцької унії та Великого Князівства Руського, і натхненником переможної битви під Конотопом проти Москви 1659 року. Але був зраджений промосковськими старшинами, і підступно вбитий на Кривавому болоті». Але, певно, десь недалеко Конотопа...

Може це дух того лицаря чести і чину привів його, Георгія Бунчужного, спекотного чорнобильського літа до храму Покрови Пресвятої Богородиці?

Хотів сподіватися, що саме він, а не безум, не безпам'ятство, яким покарало його, призвідцю горя планетарного, Небо, і не диявол, який спокушав, отруював його кволий розум зухвалою самовпевненістю.

Але бували хвилини, коли Георгій Бунчужний брав гору над отцем Георгієм і починав шкодувати, що повернулася до нього пам'ять, і заздрих щасливим безумцям, для яких не існує ні минулого, ні теперішнього, ні майбутнього... За ним же його минуле йшло назирці, як вовкулака, відлякуючи від нього і сьогоднішнє, і прийдешне. Та й він сам не жив, а задкував, втупившись очима у квітневу ніч 1986 року. То була мука, якої він боявся, проти якої протестувало усе його ество, вимикало пам'ять, але хтось сильніший знову вмикав її, мордуючи спогадами і почуттям вини, яке з роками тільки посилювалось.

... Спочатку було здивування. Він дивився на далеку палаючу сірникову коробку і не міг повірити, що то четвертий блок. Повірити примусив дзвінок і хриплий голос Дятлова у слухавці:

– Кажись, взлетели... Все полетело к черту! Реакторное отделение, деаэраційна етажерка, машинний зал, бар'єри захисту і системи безпеки! Все – к черту!

Далі йшов суцільний страшний мат. І раптом заступника головного енергетика ЧАЕС прошив кулеметною чергою звіриний страх: тюрма! На станції, в Міністерстві, в академії наук усі знали, що це він був найбільшим апологетом стовідсоткової безпеки «мирного атома» й ініціатором експерименту, який мав довести, що потужності електричного струму, виробленого по інерції турбінами після погашення реактора, досить для роботи насосів охолодження аж до ввімкнення дизельних генераторів. І раптом ця аварія! І брутальна, богохульна лайка Дятлова... Дятлов! Хамула! Самовпевнений кар'єрист! Отець Георгій досі не міг собі простити, що довірив справу своєї честі цьому тупому... Дятлу...

– Боже! – шепотів. – Прости гріхи тяжкі рабу Твоєму Гергієві... Боже, про яку честь я говорю?! Коли... коли...

... Так! Потім був шок! Від усвідомлення того, що трапилося: зруйноване реакторне відділення... система безпеки... А в реакторі – 140 тонн ядерного палива, опроміненого, нафаршированого плутонієм, цезієм! А це мільйони кюрі... Хіросіма! Десять

Хіросім! І мільйони років розпаду... Загинула не тільки Україна... Світ загинув! Це... планетарна катастрофа! Планетарна! З його вини! З його... Бо-о-оже, з його!...

«Не бери на себе так багато! Ти що, перший чи крайній у цій країні пуганих ідіотів, якими правлять маразматичні старці, компартійні парвеню та дятлоголові кар'єристи?! Ти – тільки маленький гвинтик у цьому безумному маховикові... Один із тисяч... мільйонів...» – розраював чийсь підколодний голос. Певно, вмикалися системи на рівні інстинкту самозбереження.

«Ти! Безмозгий шурупе! Гвинтоголовий дурню! Ти думав, що станеться з цим світом, коли хоч в одного з вас «полетить різьба»? От це й сталося!» – роздирала душу й тіло совість.

«Причім тут совість?! Звідки ця паніка?! Ти ж розумний чоловік, добре інформований! Трапилось те, що траплялось до цього уже не на одній атомній, і не тільки в Радянському Союзі, а й у тій же хваленій Америці! Невеличка поломка. «Нестиковка». Локальний вибух, врешті решт!».

«Який локальний вибух?! Чоловіче, схаменися – на атомній станції локальний вибух??! Ти ж фізик! Ядерник! А-а-томник! Ти ж чесний, розумний чоловік! Хай вони там, угорі, брешуть, а ти? Ти? Навіщо сам собі брешеш? Атомний реактор – не

«корогаз» у бабки в кухні! Його не погасиш мокрою ганчіркою! Розпад одного тільки радіоактивного цезію – сотні років... Це смерть... виродження! Пустеля!».

– Боже, покарай мене! Зроби так, щоб я розпався у цю мить на шматки мертвої плоті, як розпадалися ті безневинні пожежники і солдатики, які руками згрібали смертоносні уламки реактора... – застогнав отець Георгій. – Або – помилуй, бо випробування, які ти послав мені, понад мої сили.

... Господь почув: буря в душі почала стихати. Отець Георгій повернувся на своє ложе, притих, сподіваючись задрімати. Та знову здалося, що хтось підійшов під самі двері. І зупинився. Точніше, їх було двоє. Бо одні кроки були важкуваті, людські, а інші – легкі, скрадливі, як у звіра. Настоятель прислухався: здалося, кроки лякливо віддалялися від церкви на північний край острівця. За якусь мить стихли.

Отець Георгій звів очі на образ Богородиці над царськими вратами олтаря, благаючи відвести від нього страхи разом з чужими гріховними помислами, бо чого б та людина нипала вночі докіль Храму Божого і не наважилася переступила поріг відчинених навстіж дверей? Зазвичай отець Георгій за доброї погоди з весни до пізньої осені

церковної брами ніколи не замикав. Не страшився, що налізе гадина, або звір увірветься. Сон його був чутливий, це раз, а по-друге, не боявся нічого, що було Божою твар'ю, а по-третє, не мав страху за своє життя, яке давно вже віддав у руки Господа. Хоча, ніде правди діти, часом моторош брала від вовчого виття на болоті після опівночі...

А може, то його власні гріхи минулі товпляться довкіл храму, нагадуючи про час покути... Нескінченний час покути? Але Бог милостивий – все ж таки залишив йому притомність духу і здатність розрізняти, де страсті Господні, а де – спокуси від лукавого... Проте ці сквапні, скрадливі кроки – людські і звірині – були із земної реальності, тої, яка починалася за якихось шістсот метрів від обителі Пресвятої Богородиці, на протилежному березі трясовини.

За довгі роки свого побуту на лісовому болоті, отець Георгій навчився розрізняти і нечутну ходу звіра, і майже безшелесний шерхіт птичого крила, і тихий плюскіт води під плавниками риб, і чавкання драговини під лапкою жабки...

Кроки стихли зовсім поряд – людина і звір причаїлися на причілку церкви. Отець ступив до дверей, дощаті мостини заскрипіла, і кроки нічних татів сполохано потупали у бік вільхових чагарів. Неприємний холодок водяною гадючкою

прослизнув коло серця, і панотець, картаючи себе, що на мить засумнівався у Божій обороні, схопився зі свого ложа і впав лицем на рипучі мостини перед віттарем...

Скоро й зовсім розвиднилось, радше, розсоталося, бо туман над болотом стояв густий, мов куделя, в той час, як над острівцем і церковцею, як завжди, снувалися тільки легкі прозорі пасемця. Панотець обійшов храм, роззирнувся, придивився до вільшини, провів поглядом по верболозах – ніде нікого. Значить, причулося... Від самотності, очевидно... Але він – не один. З ним завжди Господь і Пресвята Богородиця. А може це підкрадається старість?

НІЧНИЙ ТАТЬ

І тут його ніби хтось торкнув за плече. Отець сахнувся, блискавично вивертаючись, як від удару в потилицю. От коли знадобився вишкіл у військах спеціального призначення, в яких йому довелося відслужити до вступу в університет... Реакція настоятеля була настільки нежданою, що той, хто нечутно підійшов іззаду, не встиг навіть опустити руку. Так і стояв – з піднятою рукою, з якої повільно, падало у траву щось схоже на камінь.

Отець Георгій провів очима чималу каменюку, що безгучно пірнула у траву, і... сахнувся: поряд з молодиком стояв здоровезний чорний вовк.

«Мутант! – перше, що подумав, вражений «не вовчим» виглядом і розмірами звіра. – Господи милостивий, Вседержителю... Які страшні мутації відбуваються в цих лісах-болотах, опалених «мирним атомом!»»

Висолоплений язик і безумні від люті очі звірюки були однієї барви – рубінового вогню. Здавалося, що й дихає він вогнем. Якусь мить вони дивилися незмигнуто в очі один одному – звір і священник, мов паралізовані чимось, дуже схожим на взаємну ненависть.

– Стережіться! – мимоволі вигукнув священник, осіняючи незнайомця хресним знаменням. – Біля вас... – хотів крикнути: «вовк-людоджер!» – і вмовк.

Здоровенний вовчисько... щез! Раптово, ніби розчинився, розтанув в повітрі! Але – ні! Це були не галюцинації... Тепер отець Георгій зрозумів, сліди якого звіра він бачив на болоті! Чиї кроки скрадливі чув за стінами церкви... Чиє виття будило його ночами!

– Вибачте, – сказав знічено незнайомец, – я не хотів вас лякати. – І підняв із трави те, що впало там, де... щойно стояв вовк-мутант. То був звичайний

солдатський котелок, яких чимало залишилося в тугих болотах ще з часів Другої світової війни.

– Ось, знайшов на погоні, – сказав прибулець, називаючи болото по-місцевому – «погоня». – Партизанський. У цих болотах, розказував тато, у війну була крута «партизанка». Тут стільки німців втопилося...

– Так, ще одна сторінка трагічної історії, – відказав стримано отець Георгій, намагаючись показати незнайомцеві, що не здрейфив ані перед його несподіваною з'явою, ні тим більше – перед його... псяурою... Себто, що він при здоровому розумі й силі, і готовий дати відсіч будь-якому нахабі, хоча смиренний його сан і не передбачає самооборони в рукопашну, а сам він непохитний в переконанні, що без волі Божої не впаде навіть волос з людської голови... Авжеж, страху не було. Було печальне передчуття ще одного випробування, посланого йому з цією прибулою душею у переддень Святої Трійці.

«Господи, все у волі твоїй», – звернувся отець Георгій до Бога подумки, а до незнайомця – вголос:

– Ви, певно, вперше в наших краях? Або родом звідси, а живете деінде? Я вгадав? Бачите, парафія в нас невелика, мирян мало. Кожного в лице знаєш... А вас ніби вперше бачу. Яка ж потреба привела

вас, добра людино, до храму Покрови Пресвятої Богородиці?

Питав, а сам пильно придивлявся до нічного гостя. Чоловік років тридцяти. Не високий, але міцно збитий. Обличчя – просте, навіть простакувате. От тільки погляд... ніби зляканий, полохливий... Власне, що теж цілком нормально при такій дивній стрічі... Взагалі-то – нічого підозрілого... Звичайний сучасний молодий чоловік. Одягнений по-міському, точніше, по-сучасному – у джинсовий костюм. На голові – бейсболка, чи як там цю кепку називають...

Мимоволі перевів погляд вниз, на ноги прибульця: Слава Богу, звіра біля них не було! Але вразило священника інше – кремкові кросівки незнайомця були... чисті, ніби він прийшов сюди заасфальтованою алеєю, або... на крилах перелетів... Тим більше дивно, що піщану стежку, порослу купинням, оту саму, яку прослала Богородиця, знявши з голови свою Покрову, перед козаками через трясовину триста років тому, не могли знайти навіть жителі довколишніх сіл, які щонеділі і по великих святах приходили до церкви на службу Божу, ніби вона ховалася в трясовину від чужого ока, і тому отець Георгій щоразу мусив виходив їм навстріч, аби перевести безпечно через підступне драговиння, що, певно, не одну вже душечку проковтнуло.

Помітивши здивований погляд попа, незнайомець, зненацька заскочений невинною його цікавістю, розгубився, зашарпав раменами у джинсовій куртці, закашляв, зам'явся:

– Та так... з цікавості... Я... можна сказати, краєзнавець-аматор... цікавлюсь історією... Чув багато... і читав десь, в якійсь газеті, що є такий «Храм на болоті», якому вже тисячу років... Нібито ще якась княгиня в пам'ять про вбитого князя збудувала, одні пишуть, а інші, що – козаки після Берестечка...

Отець Георгій хоч і не дуже вірив плутаним поясненням незнайомця, але від серця відлягло: з простої бесіди молодика було видно, що він не зовсім пропачий. Історією цікавиться, навіть дещо знає, що нині, як розказує вчителька на пенсії Ольга Михайлівна, велика рідкість серед зіпсованої телебаченням молоді. Хоча, благочинний це відчував, усе-таки якийсь гріховний намір ховався за нібито щирими словами хлопця, як... як допіру за його ногами ховався той фантомний мутант-людоджер... Але, Мати Божа, коли цей чоловік тут, біля Твого Храму, то значить – на те воля Твоя, як і на все, що має статися...

– Що ж, радий, що Бог прислав добру й розумну людину у наші, хоч і забуті людьми, та благословенні Господом, краї і саме в переддень

величного свята – Трійці. Будемо знайомі – мене звати отець Георгій, я настоятель цього справді преславного храму – Покрови Пресвятої Богородиці, – сказав священник, уже справді радіючи юнакові, хай би які клопоти і випробування той приніс із собою. – Тож сподіваюся, не відмовитесь разом зі мною, помолившись, розділити скромну трапезу, а коли ваша ласка, і приготувати обитель святу до празника. Чи, може, у вас інші наміри?

– Та ні... Та як скажете... Хоч я – не спеціально прийшов, а так... випадково. Я ж не зовсім чужий... Я тут народився... Ну, в селі... недалеко звідси... У цьому лісі, як то кажуть, виріс... Але то було давно... Тоді, коли ще ніхто про церкву не знав. Усі думали, що то просто хижка на Кривавій багні. Я... вірніше, мій тато знав сюди стежку... І ось... згадав... і прийшов... – знову зачав плутатись у словах, ніби виправдовуючись, молодий чоловік, знічений прискіпливими оглядинами священника.

– То сама Мати Божа простелила перед вами свою Покрову, сину мій, – заспокоїв гостя настоятель, своєю чергою намагаючись розвіяти неприємне враження від власної підозрілості... – Якщо ви тут народилися, то, певно, знаєте, що довкіл цього острівця, на яким стоїть храм, страшна бездонна трясовина, яка могла б вас поглинути що кроку необережного і... необачного... Отож,

кажу вам, що тільки небесна патронеса храму цього Пресвята Діва Марія могла вас живим і неушкодженим провести болотами до Свого Дому.

Зачувши, що сама Богородиця привела його до свого Храму, прибулець, схоже, зовсім розгубився. І замість того, щоб зрадіти благій звістці, зблід.

«Таке буває з людьми, які відчують за собою якусь провину... – подумав отець Георгій. – О, знову! Цей мимовільний специфічний порух – втягнувши голову в плечі, притьмом кинутися навтьоки».

Таку реакцію на слова про Божий Промисел і про те, що Господь усе бачить і знає, отець Георгій спостерігав у в'язнів та «вихованців» виправної колонії, що за кілька кілометрів звідси, куди частенько навідувався задля спасіння грішних душ. Але прибулець, досить таки вгодований, доглянутий чоловік, не скидався на зека. Не був схожий він і на пацієнта психоневрологічного диспансеру або мешканця будинку соціальної реабілітації, чи іншого якомсь богоугодного закладу для порятунку наркоманів та алкоголіків, які відкривають останнім часом по глухих поліських селах міжнародні благодійні організації. Звичайний собі парубок, навіть типовий представник покоління епохи перемін, трохи травмований шаленим ритмом життя, загнаний у глухий кут політично-

економічною нестабільністю, можливо й родинними проблемами... На жаль, все більше й більше таких пасивних жертв невдалих експериментів безвідповідальних правителів та їхніх цинічних смердів, псевдо-політиків і лже-вчених, шукають виходу з того «глухого кута» через переступ законів – і людських, і Божих...

Після такого детального аналітично-психологічного блиц-аналізу, отець Георгій із вдячністю Богові відмітив, що певний страх, недовіра і упередженість до особи незнайомця, смиренно покинули його. Зостався лиш смуток: дуже вже не хотілось отцю, щоб ця душа заблудла согрішила у нього на очах, або, ще гірше, ним мимоволі спокушена... Та на все – воля Божа. І Божий промисел. Тож розправив рамена, поправив на грудях хрест і, раз по раз осіняючи себе хресним знаменням, урочисто пішов до храму, усім своїм виглядом запрошуючи незнайомця йти за ним.

І той, сторожко роззираючись, несміливо потупав слідом.

Авжеж, Юркові, заскоченому священиком на гарячому, нічого не зоставалося, як потупати слідом за ним у церкву. Зупинився в порозі, машинально перехрестився, забувши зняти бейсболку. Забігав очима по темних від давності, складених із колод, стінах. Знову – нічого надзвичайного: скромні

сучасні ікони в окладах із срібної фольги, у вишитих рушничках, аналой, престол, застелені саморобними серветками, мідні свічники. Перевів погляд на колінопреклоненого перед вівтарем попа, що пристрасно шепотів молитви, то опускаючи, то підіймаючи голову на іконостас. Злодійкувато озирнувся на осяяне сонцем подвір'я і аж струсився: там, у хмарі сизого туману стояв той самий «браток» з «майбаха», схожий на панка у своєму чорному похоронному костюмі і елегантному капелюсі-котелку, яким він, злегка піднявши над головою, гречно привітався з Юрком. Юнак різко відвернувся і тихцем, навшпиньки став наближатися до вкляклого на колінах настоятеля, тим часом не зводячи вирячених від подиву очей з іконостасу, теж, здавалось би, нічим не примітного, як у кожній сільській церковці. Але то на перший позір. З-над царських врат, майже з-під стелі, у світлі єдиної свічечки, дивилася на парубка... Богородиця! У кутиках її трагічно скорботних очей тремтіли дві великі сльози.

— Вона мироточить! — раптом скрикнув священик із благоговійним трепетом, прикипівши й собі поглядом до тієї ж, ледь помітної на темних стінах, старовинної ікони, на якій горіли живим вогнем мудрі і скорботні мигдалево-карі очі Богородиці.

– Чудо! Боже милостивий, сталося чудо – ікона Богородиці оновилася і мироточить... Це знак... Добрий знак... Достойно є по правді величати Тебе, Богородицю, завжди блаженну й найнепорочнішу, і Матір Бога нашого – чеснішу за Херувимів і славнішу незрівнянно за Серафимів, що породила Бога-Слово непорочною... Правдивую Богородицю – Тебе величаємо... – шепотів в екстазі настоятель, сміючись і ридаючи від щастя.

І Юрко, дивлячись на те все, несподівано для себе відчув, як... минає роздратування, злість, переляк перед братками, і... його охоплює якась... незрозуміла, не пережита ще і невимовна... мука... Чи він... Боже, боже... воліє?..

ЗНАК НЕБЕС

Це був знак! Мати Божа про щось звітувала! А може, попереджала? Але – про що?! В сум'ятті духу стояв отець Георгій перед образом Пресвятої Діви, шукаючи відповіді у своєму серці: кому, якій грішній, заблудлій чи стражденній душі вона хоче явити свою силу чудодійну? Кого спасти? На путь істини вивести? А може, застерігає про біду, що знову нависла над цими лісами-болотами, над Україною, над світом?! За роки його

священичого служіння Богородиця двічі плакала: коли він, напівмертвий, майже безумний від болю напівживий труп, вперше переступив поріг Її скромної Обителі, і вдруге, коли «сердешна Оксана» принесла показати Матері Божій своє дитя, як вона казала, «не від світу сього».

«Над чиєю душечкою ллеш нині сльози свої безцінні, Мати наша?» – питав одними вустами, припавши гарячим чолом до ікони Богородиці отець Георгій, готовий прийняти найважче випробування, навіть смертю. Спиною відчув, як злякано прикишк зовсім поряд незнайомиць. Озираючись на хлопця, побачив, як тремтить правиця, якою той намагався перехреститися, і зрозумів, що біда не минула, і їх обох ще чекають великі випробування...

Ніби на підтвердження цих осторог з глибини болота долинуло ледь чутне вовче виття, схоже на завивання вітру перед бурею.

Незнайомиць зіщулився, з мольбою підняв очі на святий образ. А отець Георгій щиро возрадувався і подякував Матері Божій за присутність Страху Божого у душі прибулця.

... З легкою душею і розвеселеним серцем завершив того дня неспокійного свою вранішню молитву настоятель храму Покрови Пресвятої

Богородиці отець Георгій. Слава Богу, думав, ворохобна ніч позаду. Попереду Троїцька поминальна субота, світлий, хоч і повитий смутком, день. От вже й на болоті почало розвиднятися. Щойно непроглядна тьма повільно, задкуючи, як переможені вражі полки, відходила у глибину хащі, аж доки не згинула, не розчинилася в гушавині, як ті в історії.

Отець Георгій, задоволений цією світлою поетичною метафорою, що неждано навідалась до його сивої голови, подякував Господу і всім святим за те, що стояли в обороні Святого Духа і повернули присутність духу йому, грішному і кволону, і покликав спантеличеного подіями гостя:

– А тепер ходім–те до трапезної, підживимося, чим Бог послав.

Нічний тать спішно, аж ніби злякано кинувся слідом за попом з церкви, озираючись на іконостас, але нічого... дивного там не побачив. Ніби ті всевидящі очі йому привиділись. Справді, Юрко був трохи шокований... чудесами, навіть якщо це – майстерно розіграний попом спектакль... Хоча щось подібне відбувалося з іконою і тоді, коли він був тут... У травні 1986-го... Але він тоді нічого не розумів... Тепер же... він був... ні, не вражений... не здивований: він був зачарований. Не впізнавав себе

і не розумів, що з ним діється. Що він робить, і чого слухається, як зомбі, цього дивного попа-самітника, коли він зовсім не за тим сюди прийшов?

Його поведінка, либонь, не сподобалась і братку з «майбаха», похоронний костюм якого зловісно промайнув у заростях вільшини. Священик теж помітив чорну летючу тінь в корчах, ще оповитих прозорим туманцем.

– О! – вигукнув стривожено, показуючи очима на чагарник. – Ви бачили? Знову той вовк-мутант! Я боюся, що він може бути людоджером! Розумієте, коли відбуваються під впливом радіації на клітинному рівні мутаційні процеси, на матриці генетичної пам'яті тварини стираються застережливі засоби, гальма чи рамки, не знаю як назвати оті, закладені Богом моральні, так-так, не дивуйтеся, саме моральні засади, які регламентують закони співжиття, взаємовідносин і стосунків між людським і тваринним світами! З'ява цього мутанта в наших краях – це серйозне попередження Небес... Дуже серйозне. Можливо, ми не те робимо... що мали би робити, переживши такий катаклізм, як Чорнобильська катастрофа. Себто не хочемо каятись в содіяному, не бажаємо нічого міняти, а головне, себе змінювати, рівняючи на Бога... Це велика біда... Але ж чого ми стоїмо, ходім-те до трапезної, – спохватившись, піп перейшов знову

на веселий тон і лад, привітно поглядаючи на розгубленого юнака.

Трапезною виявилася всіяна первоцвітом латочка землі на самому березі болота із звичайними триніжками посередині, отими самими, без яких не обходиться жодна сільська піч. На триніжках величався закіптюжений чайник, під триніжками сіріла горстка золи. Поряд лежала в'язка хмизу впереміж із сухим очеретом і качалочками торішнього татарського зілля, стояв рибальський розкладний стільчик, прикритий рушником.

Тим часом розвиднялося. Сонце ще було десь за лісами, при самій траві, але його промені вже весело вигравали у верхів'ях дерев, лоскотали горлечка сонного птаства, повертали світові білому його кольори і звуки.

– Люблю таку пору... – замріяно промовив отець Георгій, вдихаючи на повні груди лісове повітря, настояне на цілющому юному зіллі. Сказав, ні до кого не звертаючись, але гість схвально закивав головою, теж мимоволі милуючись земною красою.

І раптом... цю ідилію, цю прекрасну хвилину єднання людини з природою брутально потьмарила, ба! розстрожила на друзки несподівана з'ява нахабного бандюги. Вискочив браток, як

Пилип з конопель, буквально за кілька метрів від «трапезної» із густої зарості рогози і татарського зілля, майнув переполовиненим чорними окулярами, аж синім від люті лицем, і розтанув, як мильна булька. Все сталося так швидко, миттєво, що й зіркий піп не помітив.

Однак, замість того, щоб настрахати, комічна ситуація розсмішила Юрка. При світлі вранішнього сонця вчорашні, особливо, нічні пригоди в товаристві мисливців за старовиною здавалися йому «глюками з бодуна». Вивітрилась із душі і тривога. Світ знову ставав реальним, матеріальним і безпечним. А зловісна тінь нічного братка – хіба що тінню спогадів про дитячі страхи, які колись давно довелося йому пережити на цьому зачарованому болоті...

Розпалюючи під чайником крихітне багаття, настоятель час від часу привітно поглядав на незнайомця, ловив на собі його здивовані позирки. Обидва чоловіки тихцем придивлялися один до одного. Коли закипіла вода, піп дістав з-під рушника горнятко, заварив у нім якісь трави і подав юнакові. Під рушником на рибальському стільчику виявилися ще й сухі скибочки паски з родзинками, але ними пригощався тільки гість, бо панотець перед кожним величним святом дотримувався суворого

посту. Доки хлопець стоячи чаював, панотець, вибачившись, відлучився, як він сказав, до ризниці. Гість провів попа очима, аж доки той не зник у притуленій до причілка церкви дощаній халупі, допив одним духом чай і знервовано закружляв довкола вогнища, позиркуючи на всі боки.

«Так поведуться люди, яким поламалися всі плани», – подумав отець Георгій, спостерігаючи за чоловіком крізь шпарину в дощатій стіні. – Боюся, що невипадково він сюди явився. Але – за чим? Чого він шукає у цьому вбогому, струпівшому від часу пристанищі Божого Духу? Чим так роз'ятрено катується його грішна душа?»

– А ну притормози, урод! Ты че дурью маешься? Чаевничаешь с попом, вместо того, чтобы делом заняться? Слушай, не испытывай мое терпение! Я тебе не господь бог, я с тобой в бирюльки играть не собираюсь: свисну пацанам – на части порвут!

Перед Юрком знову виріс «у всій своїй красі неземній» розлючений браток-крутелик.

– Та пішов ти! – й собі осатанів нічний тать, замахнувшись кулаком на випадкового поплічника.

– Обережно! Він може бути скаженим! Пішов геть! Геть! – почувся від ризниці крик настоятеля. Батюшка, плутаючись в підряснику і в траві та розмахуючи руками, біг щодуху від церкви до

«трапезної». І браток, вгледівши волаючого попа, аж загарчавши від злості, здимів у кліп ока.

– Ви... ви ... прогнали його... слава Богу... – хекав перестрашений піп. – Я вже думав, що... що він кине́ться рвати вас... О, страшна звірюка... Він недавно тут з'явився... Треба буде людей попередити... Я вже казав... він... може... бути... людожером...

На обличчі юнака теж промайнув переляк. Не розуміючи, про що піп лепече, збагнув одне: він засік братка, а його, Юрка, розкусив. Авжеж! І от – прибіг з... авжеж... із серпом! Ну, бандит в рясі! Тільки прикидається святим!

– Не поняв? – зло здивувався хлопець і сильним ударом правою збив попа з ніг.

– Та ви що?! Я ж рятувати вас від вовка біг! А ви.. – витріщився з трави на нічного прибулудця повержений панотець, прикриваючи руками враз розпухлу щоку.

– А-а-а... А я думав, що вбивати... — відітхнув з полегкістю той і нервово засміявся.

– Ходімо до озера зілля жати, – мов нічого не сталося, запропонував піп, підводячись та стріплюючи підрысник. Тільки по враз зблідлому виду було видно, що реакція молодика стривожила його.

– Ну й налякали ви мене! Думаю: оце то так! Прийшов Богу молитися, а до мене – із серпом...

– трохи оговтавшись, белькотів прибулець із правдивою щирістю. Але правиця його все ще стискала який предмет у кишені куртки.

– Нічого, буває... Ходім-те лепеху та рогозу жати, Будемо храм клечати – завтра ж такий празник величний і гарний – Трійця, або, як в народі кажуть, Зелені свята. У цей день православні християни вшановують триєдність Господа нашого, що явився нам в трьох іпостасях Бога – Отця, Сина і Духа Святого... Та ви, напевно, це знаєте, але нагадати – не зайве, – говорив священник, ведучи гостя до смарагдових заростей розкішного аїру.

Йти було не далеко. Буквально за десять кроків від церковці із драговини стрімко витикалися гострі смарагдові шаблюки татарського зілля, розквітлих ясно-жовтим цвітом ірисів, шемріли темно-зелені плантації осоки, запахущої водяної м'яти, лілові суцвіття іван-чаю, полоскали віття тонке у мілкій воді молоденькі берези та плакучі верби. Отець Георгій, підтикавши чорний підрясник, хвацько, по-селянськи вправно, зачав жати зілля та в'язати його у сніпки, аби зручніше нести було, загадавши тим часом прибульцю наламати в чагарнику гілля клену, вільхи, верболозу, нарвати папороті, розвішаного по кущах хмелю, що нагадував новорічні гірлянди із зеленими шишечками електричних лампочок.

Заохочений всепрощенністю чудного попа, незнайомиць з таким завзяттям взявся трошити чагарник, що настоятелю довелося гамувати його заради безпеки довікілля.

За роботою було не до балачок, та все одно панотець не забував вголос дякувати Богові, що послав йому такого помічника. На що гість тільки червонів та знічено знизував джинсовими плечима.

Тим часом сонце підбилося височенько. Туман над болотом розсіявся, явивши дикувату, таємничо-похмуру красу цього забутого людьми, але не забутого Богом закутня України. Чоловік з оберемком клечання завмер, зачаровано вдивляючись туди, де під густим тінистим лісом закінчувалася заштрихована ріденькими кущами, причепурена розквітлим лататтям, різнобарвним мохом та водорістю, сліпучо-жовтою курячою сліпотою та ще якимсь зіллям, здавалося, така привітна, безпечна трясовина. Ніби щось згадував чи когось там шукав... таким знайомим розчахнутим поглядом... Панотець аж спинився жати зілля, вражений вельми характерним поглядом юнака. Авжеж, той погляд когось нагадував отцю Георгію... Але кого?! От тобі, отче, ще одна загадка!

За зіллям довелася вертатися кілька разів. Нагріте полуденним сонцем, воно пахло гостро і пряно, навіваючи гірку, але світлу тужбу за

чимось дуже рідним, та проминушим, як усе рідне і світле у цьому світі. В урочистій, навіть урочій тиші чоловіки спочатку урочисто розстилали по старій дощатій долівці церкви татарник впереміж з рогазою, розтрусили прихоплений на осонні біля церкви полин, чебрець, листя вереску та цвіт багнабагульника, за тим заходилися клечати гіллям та хмелем стіни, сволоки та одвірки. В весь час із темної стіни на них зболеними очима дивилася Матір Божа. Але нічному гостеві здавалося, що дивиться Богородиця тільки на нього...

ГЕОРГІЙ Δ ЗМІЄБОРЕЦЬ

Празникові пахощі водяного зілля, золотаві пломінці свічечок у м'якій оксамитовій темряві – усе творило гармонію затишного, водночас урочистого сподівання чогось доброго і світлого. Тільки суворі очі Богородиці, освітлені полум'ям свіч, як живі, пильно дивилися просто в душу...

– Георгію, а ви не нагадаєте мені, старому, де ми з вами стрічалися? – раптом ніби між іншим спитав священик, натхненно клечаючи зіллям розвішані по стінах дешеві іконки у вишитих рушничках

– Але я – не Георгій! – здригнувся нічний гість, ніби його вдарило струмом. У нервових пальцях

хруснула кленова гілочка, якою щойно збирався закличати ікону Богородиці.

– Знаю: ви – Юрій! Але це те ж саме, що Георгій! І означає – хлібороб, плугатар. Це ім'я прийшло на Русь із християнською вірою двома шляхами: з півдня, з православної Греції, і з католицького північного заходу, трансформоване у Юрген... Але в обох варіантах уже в іншому значенні, сповненому світлої переможної християнської символіки, себто в образі святого Георгія-змієборця. Ви ж знаєте, напевно, про його подвиг християнський? Адже він міг жити у великій шанобі і розкошах, коли б відрікся від Христа. Однак він сам безбоязно оголошує себе християнином, терпить муки і знущання, переборює спокуси князя світу сього, Сатани, нарешті, вражений мечем, віддає своє життя за Христа... Так що ми з вами, дорогий Юрію, власним ім'ям покликані до боротьби зі змієм, і найперше тим, що ховається, як у дуплі, у наших власних душах... – роздумував уголос настоятель, розтрушуючи по долівці татарник і потайки спостерігаючи за реакцією приبلудця. – Ви ж бо знаєте притчу про Змія, який спокусив прабатьків наших Адама і Єву на первородний гріх?

– Та знаю... – понуро буркнув ново-об'явлений Юрій, демонструючи попові свою нехіль вступати в балачку: боявся проговоритися. А то – слово за

словом – і не зчуєшся, як сам себе видав. А схимник – чорноризець, як навмисно, заохочував його до благочестивої бесіди.

– Я й не сумнівався, бо про цю давню, але гірко повчальну й досі для нас, грішних, подію знає кожен християнин, – й далі «читав моралі», як подумав нічний тать, священник. – Як не сумніваюсь, що все-таки ми уже десь із вами бачились... Хоча – де, коли я вже понад двадцять літ не виходив за межі святої обителі?..

– А мені двадцять шість, – несподівано різко відповів юнак, повертаючи до панотця зблідле лице. – І я можу поклястися, що ми з вами не те що ніколи не стрічалися, а навіть не знали про існування один одного. Але ви вгадали: мене справді звати Юрієм. І вгадали тому, що... ви теж – не сповна розуму... Так, ви божевільний, який вдає із себе пророка, а тепер вже й якогось... зміеборця! Боже, як я втомився від цих бббожев-і-ільних... зміеборців! Один – в психушці зі зміями бореться! Другий – в цьому болоті! І що з того? З вашої боротьби?! Ті змії, як були зверху, так і є! Їх вже стільки розплодилось, що ступити ногою ніде. Вони скрізь, куди не глянь! Вони світом правлять, а не ви, зміеборці!

Молодий чоловік сказав це з таким правдивим розпачем, з таким відчаєм, ніби сам щойно втік, не

приведи Господи, з тераріуму, або психоневрологічного диспансеру. Очі його, повні болю, гніву і безпомічних сліз, палали, руки дрібно тремтіли. Певно, щоб не розридатися, юнак не тямлячись кинув на долівку клечання, рвучко повернувся і вийшов із церкви.

Стривожений несподіваним «вибухом» гостя, настоятель пожалкував, що нехотячи поранив його, однак... він справді десь бачив цього чоловіка. І підтвердженням є те, що ім'я вгадав...

– Зачекайте, – примирливо сказав услід. – Я не хотів вас образити... Так, я – не пророк... Цей дар у мене зі студентських років: вгадувати імена. Ви ж знаєте, що діти уже народжуються з іменами, як і з визначеною Богом долею, от тільки батьки не завжди вгадують...

– Я знаю... Пробачте... – погаслим голосом озвався Юрій знадвору. Він стояв на парапеті, взявшись у боки, спиною до отця Георгія, і на тлі погожого болота здавався богатирем на розпутті. По хвилі продовжив з легкою досадою, вдивляючись кудись у багну:

– Про мене вам розказали ваші прихожани – сільські баби, в яких, до речі, я теж отримав про вас повну і досить цікаву інформацію...

– Та ви що, пане Юрію, це не в моїх... правилах... розпитувати... випитувати... І взагалі, як я міг знати,

що ви сюди заявитесь?.. – зчудувався настоятель. –
Господь з вами, сину!

– По-перше, я вам не син... – знову занервував
Юрій.

– Вибачте, але так прийнято... так завжди
священики зверталися до молодих парафіян, –
розгубився панотець.

– І не прихожанин ваш, чи як там прийнято
казати... не парафіянин! – далі ставав дибки
приблудець. – Коротше, не з тих наївних селяків,
які вважають вас святим... Який... ну, дають! нібито
теж, як колись церква, впав із неба. Зразу ж після
Чорнобильської аварії. Але ж це – страшна брехня! І
ви, отче, знаєте, що тієї чорної ночі тут був... зовсім
інший чоловік! Точніше, чоловік з хлопчиком!
Зовсім інші люди... А ви... ви... Тільки один Бог
знає, де ви тоді були... коли всі ваші колеги горіли
в полум'ї реактора!

Стало тихо. Так тихо, що було чути, як
поскрипуючи, влягаються на церковній долівці
шаблі татарського зілля. Джинсова куртка на спині
Юрія злегка заворушилась, ніби він остерігався
удару.

«За такі натяки – убивають!» – подумав Юрій,
пригадавши серп у році попа, і демонстративно
завмер, чекаючи на удар. Та почув... зітхання,
схоже на хриплий стогін.

– Нарешті, – зітхнув отець Георгій, зупинившись за кілька кроків у порозі храму. – Я довго чекав цього запитання, чекав хвилини, коли зможу на нього відповісти. І от ця хвилина настала. І я... я не знаю, ЩО відповісти. Бо всі мої відповіді, які давав сам собі на це... запитання впродовж довгих двох десятків літ, всі думи вистраждані, пережиті – нічого не скажуть... і не пояснять. Бо навіть найсвятіша, найправдивіше правда через двадцять років здається... вигадкою. І взагалі, це довга і трагічна історія поперженої гордині. Яка почалася мільйони років тому падінням у темряву Янгола світла... Ви ж напевно знаєте цю біблійну історію про Янгола світла, якого Всевишній сотворив собі у помічники, натомість той, охоплений гординою, уявив себе вищим і достойнішим свого Творця і замірився на Його велич, збунтував небесне воїнство, щоб посісти самому місце Вседержителя Всесвіту?

– Знаєте, що... не розказуйте мені байки! Чи як там називаються ваші притчі! Я вам не тупа сільська баба, – сердито перебив священника Юрій. – І не вдавайте із себе... таке безневинне ягнятко! Святого мученика... Пророка чи ще когось, кого ви там перед своєю паствою розігруєте! Не прикидайтеся чесною людиною! Мені батько розповідав, якою ви були... сволотою!

І завмер, зляканий власною брутальністю. Але слово – вилетіло! І... просвистівши чорною болотяною гадюкою, впало між ними, слизьке, бридке слово... Зашипіло і поповзло по нозі, по спині, і скрутилось тугою петлею на шиї! Юрій рвонув комір сорочки, фізично відчуваючи на горлі слизьку холодну петлю. Шарпнувся бігти, але його зупинив лагідний голос настоятеля храму:

– Зачекайте, юначе! Ви сказали – батько?! Вам розповів про це – батько?! – з несподіваною цікавістю перепитав отець Георгій, ніби не чуючи страшних звинувачень хлопця.

У тривожній задумі закрокував подвір'ям, раз по раз поглядаючи на знервованого юнака, що поривався кудись іти. Тепер отець Георгій був майже впевнений, що бачив цього хлопця чи подібного до нього чоловіка з ніби розчахнутим з горя чи відчаю поглядом. Але – де, коли? І про якого батька говорить ця нещасна, сирітська, але все-таки, відчував, правдива душа?!

– Як – який батько?! Мій батько! – знову починав закипати праведним гнівом Юрій. – Той самий, що приходив до вас за тиждень до аварії. Що попереджав! Просив мало не на колінах не робити того, що ви намірилися робити! Казав, що йому був знак, що ікона Богородиці плаче кривавими слізьми, віщуючи страшне горе! А ви – що? Ви –

сміялися! Проклятий комуняка! Сучий кар'єрист!
А тепер граєте святого?! Я би сам, без того вовка,
що вам скрізь ввижається, вас роздер, убив, задушив
своїми руками... урррода!

Юрко насправді аж трясся від спокуси убити
попа.

– Молодець! Так його! Так! Хапай за шию і
души! Придуши його, щобзнав! – під'юджував Юрія
з шаливи болотної невидимий крутий поплічник.
– А доки піп буде відходити, хапай «медальйон» і
жени до «майбаха»!

Розтроджений власною бідою,
роздракнений братком хлопець підскочив до
священника, але той, ошелешений інформацією про
батька, який нібито передбачав аварію на Черно-
бильській АЕС, не зважав на розлюченого юнака.
То нервово ходив, схопившись за голову, то враз
зупинявся, щось бурмочучи, як божевільний. По
зосередженому виразу обличчя було видно, що
настоятель нелюдськими зусиллями намагається
відновити в пам'яті образ того, кого хлопець називає
батьком, і події, з ним пов'язані. Але не може...
Пам'ять, яка тільки-но повернула йому спогади
про ніч чорнобильської трагедії, відмовлялася
відновити образ батька цього юнака, готового в
цю секунду убити його, Георгія Бунчужного –
людину з подвійною суттю, подвійною мораллю,

подвійним життям! А може, і вб'є... Бідний хлопець! Тільки життя собі скалічить! Але хіба це така кара, якої заслуговує він, проклятий атеїст-комуніст, фізик-безбожник, вчений безумець, котрий, не мало не багато, уявив собі, що може керувати силою, яка йому непідвладна, експериментувати в тому, природи чого до кінця не знав, як і можливостей, а головне – наслідків! Наслідків! Нас-лід-ків!

Раптом піп, ніби щось згадавши важливе, рвучко підійшов до Юрія, з тривогою зазирнув в обличчя, заговорив з мольбою:

– Сину мій, смерть від ваших рук – замала для мене кара. Точніше – навіть почесна винагорода. Але я прошу Бога врозумити вас не через страх за себе, а за вас – щоб ви не каралися згодом усе життя гріхом кровопролиття, яким вас спокушає... ЗВІР... Так, це він вчепився у вашу невинну душу! Я чую: він! Він ходить за вами назирці, штовхає у спину, провокує і вимагає... Скажіть: це правда?

В цю мить із пуці донеслося ледь чутне ричання.

– О, чуєте? Звір?! – стривожено вигукнув піп. – А може, це той самий вовк-мутант, сліди якого я бачив на болоті?! А сьогодні... ось тут, поряд з вами?! Так, він був тут! стояв біля вас!... Фантомний вовк...

Враз, забувши про Юрія, заговорив сам до себе:

– Вовк... вовк... Його звали – Вовк! Вашого тата звали – Вовк?! Я пригадав! Я пригадав, слава Тобі, Господи, що повернув мені розум!

– Який – вовк?! – обурився Юрій, хапаючи попа за барки. – Його звали – Волхв! Волхв! Ти хоч знаєш, що це таке – В-О-Л-Х-В?! І він не щез, не втопився в болоті і на небо не вознісся! Він помирає у психушці! Через тебе помирає. Бо це ти, ти, урррррод проклятий, його туди запроторив! А він... він з добром до тебе прийшов, повірив, понадіявся, що ти – людина. А ти – звірюка! Болотяна звірюка! Це ти – вовк! Вовкулака-мутант!

– Боже! – вжахнувся піп, теліпаючись мішком у руках розлюченого месника. – Невже ця дитина каже правду? Невже блукаючий по твані земній звір-мутант – це я?! Коли так, тоді, прошу тебе, Господи мій, убий мене його руками!

– Пішов ти..! – несподівано отямився Юрій і гидливо відштовхнув від себе попа. – Придурок! Розстрига! Здався ти мені! Живи! Я не по твою душу сюди прийшов, ублюдок! А допомгти своєму нещасному, тобою скаліченому, хворому батькові! І я це зроблю! Я врятую його, як він колись мене врятував. І ти... чуєш, ти – не перешкодиш мені!

У ЛАПАХ ЗВІРА

«Боже, воля твоя, але... що тут відбувається... що зі мною... В переддень такого великого... величного свята?! – заточуючись, як п'яний, шепотів отець Георгій, не тямлячись. – Вже он де сонце... Скоро парафіяни прийдуть, а храм не готовий... і я не готовий сповняти свій довг священничий... Господи, врозуми мене, напоум, помилуй мя, Господи!»

Відчай попа, його блукаючий невидючий погляд налякали Юрія. Скидалося на те, що від його стусанини у попа справді «дах поїхав». Точно! Спочатку цей дивний схимник кинувся в церкву, потім – за церкву, щось там шукав, врешті з'явився, озброєний серпом і довгою лозиною, схожою на вудлице, і майже побіг у той бік, де за вільшиною голубіло дзеркальце чистої води.

– Тікає... Але від карі не втечеш, брехуне, хоч яким святим не прикидайся... – буркнув Юрій, трохи жалкуючи, що затіяв з попом таку... «гостру дискусію».

– Авжеж! Не втече пописько! Зараз ми його... Ага! Втопимо! – зареготав фантомний браток, вискочивши, мов дідько з болота, але цього разу не в личині панка позаминулого століття, котрий

щойно, півгодини тому здіймав перед Юрком капелюха, проходжаючись церковним подвір'ям, а в образі... ну й бісова личина – міліціанта!

– Що за жарти, блін?! – лайнувся Юрій, правдиво наляканий міліцейською формою, наставивши на брата свій газовий балончик. – Тьху, урррод! Ти звідки... такий?

– З болота! – пожартував крутелик. – Я ж той чорт, який у тихому болоті водиться! А ти свого пістоля сховай! Бо не беруть мене ваші пукалки, землячки-земляни...

– Та я вже бачу! А для чого, чорти б тебе, чорте, взяли, цей маскарад? Ця комедія? То ти хочеш не відомо чого, то цей піп вар'яцький нічого згадати не може! Ви що, всі подуріли на цьому болоті? Люди правду кажуть, що тут якісь випари отруйні... Одним голова паморочиться і видава всякі ввижаються, інші – голоси чують, на третіх блуд нападає, а на вас із попом, бачу, сказ!

– Ззззраз ми його, зззразу... ссскупаємо... – не слухаючи Юрія, уже без жартів, зловісно засичав фальшивий міліціонер, на очах знову перетвілюючись на допотопного панка.

Правду кажучи, від цих чортячих перетворень у Юрка голова пішла обертом. Хотів перехреститися про всяк випадок, може, мара щезне, але панок-браток так спритно хвицнув ногою по Юрковій

правиці, що він аж зойкнув від болю та страху, помітивши між модним черевиком і штаниною щось схоже на волохате... свят-свят... копито!

– Ще раз підіграєш пописькові, получиш по пискові, – зримував нахаба, потішаючись Юрковим приниженим виглядом. – Для чого я тебе сюди на хребті власному переніс? І не втопив у цій багнюці, і вовкові зжертви не віддав... Дивись мені, а то передумаю!

І зареготав так голосно, що Юрко, хукаючи на правиці, сахнувся, а священник стривожено вискочив із-за корчів.

Наразі щось схоже на грубий гавкіт примусило отця Георгія перед тим, як ступити на тільки йому видиму купину в заростях лепехи, озирнутися. Побачене потрясло: на враз споночілому церковному подвір'ї стяв Юрій, а поряд з ним люто скалився здоровенний чорний вовк-мутант! У цю ж мить земля під ногами отця Георгія провалилася, вивергаючи в небо фонтан намулу разом з водоростями і зіллям.

– Гах-гах-гах! – засміявся задоволено, спостерігаючи цю сцену, Юрків попутник. – Ото шубовснув! Був піп – і нема попа! Гоп-па-па!

– Ти що, мокрушник, підірвав попа на повнім серйозі?! Та ти знаєш, що за це...? Та ну тебе! Я

у ваші ігри, пацани, не граю! – захвилювався Юрій, з жахом спостерігаючи, як на тому місці, де провалився в болото піп, опадає триметровий чорний та густий фонтан тванюки. І раптом парубка охопив такий жах, що він знетямлено крутнувся і кинувся бігти. Але тої ж миті браток зупинив його грізним «конвойним» окриком:

– Ти куди?! Ану назад! Тобі, хлопче, не в той бік! А он туди – в ті двері! Іди! І не бійся! Дорога відкрита. Бери, що мав брати! Швидше! Давай-давай, ворущись! Бо скоро люди сюди прийдуть!

– Не поганяй, бо ще не запряг! – огризнувся Юрій. – Сам іди! А справді! Чого ти сам не йдеш і не береш? Що – тюрми боїшся? А мене, як під монастир, під статтю підводиш! Знайшов дурних!

– Чому я сам не йду? – синіючи від злості, спитав браток. – А тому, мій розумнику, що я – пла-чу! Тобі! Поняв? Так у багатих людей заведено – наймати на роботу таких, як ти! Наймитів! Щоб вони робили чорну роботу. От я й найняв тебе! Підрядив! Поняв різницю? Чудово! Тоді виконуй: ти мені – «медальйон», я тобі – бабло!

– А я тим твоїм баблом відкуплюся від ментів, якщо мене спіймають?

– Хто?! Хто тебе у цьому болоті спіймає? Піп? Його вже нема. На дні! Це – по-перше! По-друге, не спіймають! Даю гарантію. По-третє, якщо вже

станеться, то МИ усіх тих разом взятих слідчих з прокурорами – або купимо, або продамо, або втопимо в цьому болоті, як щенят. А ще краще – пришиємо кулями золотими до їх пурпурових крісел.

– Може й мене... пришиєш... після всього? Щоб на мертвого почепити всіх собак?!

– Звичайно! Якщо будеш брикатися і варнякати черті-що! Але – не бійся: у нас з тобою угода. А я угоди не порушую. Так що – заспокойся і йди – заробляй гроші. А ти як думав? Багатим і гламурним легко бути? Великі гроші на життя кучеряве, хлопче, треба заробити і – відробити! 500 тисяч єврів не валяються на тих дорогах, по яких ти, дурню, до сьогодні ходив! Так що, вперед, доки є шанс! Добром прошу – йди! І звально! А то мені це болото вже у вухах стоїть, а піп – у печінках... Зануда й покидьок! А дивись, як... заделався, грішник! Святим! Та ще й при церкві пристроївся! На його совісті – сотні живо спалених, а він – у цій живлющій драговині оклигав собі і розкошує тишком-нишком! Людей місцевих з пуття збиває! Чаї попиває! – копнув чайничок копитом в дорогому мокасині з такою злістю, що бідна посудина булькнула в болото аж десь під лісом. – Нічого, попиську, твій реактор тебе ще чекає. Посма-а-ажишся ти в мене ще на пекельнім вогні!

Браток обіцяв попові майбутні пекельні розваги з таким садистським задоволення, що Юрію недобре стало: «Куди я потрапив?! Точно бандюк! Та ж йому совість не завадить і мене по всьому прикокнути чи... кулькою до верби прикнопити... Да, оце влип! І тата не врятую, і сам, як піп, згину!».

Бандюган, певно, відчув душевні тривоги та вагання Юрка, бо ще дужче роздраконився:

– Ну ж недаремно кажуть: тупе воно і в Африці тупе! Чого ти ще думаєш! Завтра, буквально завтра ти станеш багатим чоловіком! Купиш квартиру в Києві, особняк – під Києвом, чорний «майбах», не будеш ні чорта робити, лиш пити-гуляти по нічних клубах з попками-модельками, валятися по фешенебельних курортах, кіно знімати в самому Голівуді... Ну, що ти ще думаєш?! А-а-а... Ясно. Тата хочеш зцілити... Не переживай, прикладемо ми Її і до твого старого! І до всіх ідіотів, що там тусуються усе життя, прикладемо, зцілимо і відпустимо на всі чотири сторони – хай брикають собі при розумі і при пам'яті. Але – ти думаєш, це їм треба? Та ж вони, очумавшись, нас повбивають, знову здуріють і повернуться у свій дурдом, щоб лиш нічого не робити і ні про що не думати. Отож – вперед, бо... мені совість, як ти вже зрозумів у своїй дурній голові, не завадить. Попереджаю: ти

не встигнеш оком моргнути, тим паче бризнути зі своєї пукалки, як уже соватимеш в передсмертних конвульсіях по траві ногами!

Виходу не було, і Юрій, заховавши в кишеню єдину свою зброю – газовий балончик, прихоплений з дому про всяк випадок, сердито рушив до церкви.

Після осяяного сонцем подвір'я у храмі було темно, мов у льоху, або він... не дай Боже, осліп?! Якусь хвилю напружено кліпав, щоб звикнути до темряви. Нервував, бо час спливав, і не хотілося більше воловодитися ані з божевільним попом, ані з оскаженим рецидивістом, та й справді, скоро сюди прийдуть богомольці, і, напевно, будуть серед них і його односельці, які достеменно спитають, чого він тут?

Нарешті з темені проступили стіни, вівтар з іконостасом... Але ікони Богородиці над царськими вратами не було... Де ж вона?! Хитрюга піп! Він здогадався і... Атож! Він недаремно так гнав за тими ліліями! То він, заховавши під своїм підрясником ікону, біг у корчі, щоб її заховати! І де вона тепер?! Разом з попом на дні болота? Придурок бандюга, це ж треба так наколотися! А тепер... тепер хай сам, чортяка болотяна, пірнає в те смердюче драговиння впереміш з п'явками і дідьками!

У паніці Юрій вискочив на паперть. Церковця стояла на горбочку, з вишини якого болото проглядалося аж до лісу. Попа справді ніде не було. Братка – теж! Провалилися! Обидва! З іконою! Твою ммм...

Матюк кісткою став поперек горла, перехопив подих. Ледве відкашлявшись, хлопець, скрадливо озирнувшись, кинувся тікати – геть! Геть! Чим скоріш – з цього треклятого болота! Від гріха подалі!

– Ти куди! Назад! А то прикокну! – пролунав над вухом Юрія знайомий єхидний смішок.

Юрій зупинився, вдав, що спеціально розігрує братка, нібито, щоб «набити» собі ціну. Тож повільно, лінкувато, не роззираючись за своїм мучителем, пішов назад до храму. Інтуїтивно відчував, що церква для нього зараз не лише пастка, а й порятунк... по-перше, від непроханих поплічників, цих кінчених рецидивістів, на яких живого місця від гріхів немає, інакше чого б цей дженджик пихатий, до зубів озброєний, так боявся за церковний поріг ступити? Доконаний виродок, а страх має! Треба це врахувати і взяти... на озброєння. Про всяк випадок, хтозна, чим закінчиться ця авантюра...

Думав Юрій, не забуваючи, правда, і про мету цієї... «авантюри», яку, коли бути чесним, самзатіяв,

та ще й кримінальних злочинців приплутав. І от... Ні, щось треба робити. Негайно! Може, заховатися у церкві від бандитів? Так вони її підірвуть або сплять... Теж – не вихід. Що ж робити? Чекати в церкві, доки придуть люди? Так тоді перед ними прийдеться відповідати, де піп? Бо подумують, що убив! І як він, Юрко, доведе, що це не так?! Що не він втопив попа, а бандюки з «майбаха». А тим часом братки, що вміють, як чорти, враз щезати, змиються, а ти, дурню, відповідай! Але... як тікати? В порожні?! Е ні... Він не може повернутися до батька без... Матері Божої... Не має права... Однак – де ж вона?

Знову забігав поглядом по темних стінах, прикрашених дешевими «фабричними» іконками у рушниках, шукаючи серед них ту, старовинну, невідомо ким намальовану, ради якої прийшов. І знову не знаходив. Але ж він її бачив! Сам! Допіру! На власні очі! Чого ж Вона ховається? Чи хтось ховає? Він же ж не хоче їй зла. Він зовсім іншого хотів... А тепер... Його змушують. Це не гріх, коли ти чиниш його з примусу! Так! Не гріх. І злочин заради порятунку людини – не злочин... Боже, де Вона?! Він тільки винесе її, принесе до тата і... зразу ж побіжить в міліцію заявити, що її вкрали. Бандюки в дорогої іномарці. Номер? Так, треба запам'ятати номер «тачки», і її – знайдуть!

Обов'язково! Зараз легко знаходять... Але, де ж Вона? Невже піп виніс!? А може тато марив нею?

І раптом Юрію здалося, ніби на нього хтось дивиться. Невже піп повернувся?!.. Слава Богу, що живий. Принаймні, на один гріх менше...

Озирнувся: нікого. Глянув на вітвар і... і побачив знайомі очі! Одні тільки очі на темній стіні над вітварем! ВОНА! ВОНА тут, Та, яка колись врятувала смертельно хворого хлопчика, а тепер мусить врятувати його батька! Мусить... Бо навіщо тоді уся ця віра у справедливого Бога, навіщо надія на Нього?! І на Неї, чудо творящу?!

Терзаючись цими гріховно-благородними розмислами, підійшов, вчепився в дерев'яну дошку, намагаючись відірвати її від стіни. Але – не зміг... Не піддавалася.

– Ну, ради Бога, – просив, намагаючись не дивитися в очі Богородиці. – Клянусь, я поверну Тебе назад. Він тільки доторкнеться до Тебе... Ти ж допомгла мені, поможи і йому... Я прошу... Чуеш, я прошшшшу!

Уже шипів з лютим відчаєм, бо ікона, як на зло, не відривалася від стіни. Далі почав шарпати, але вона мов приросла до почорнілого від часу зрубу. Від напруження в голові помутилося. І він люто закричав, бризкаючи слиною в обличчя Богородиці:

– Ну давай, відчіплюйся... Ти нікому не потрібна тут, на цьому болоті!.. А там, там тебе чекають люди. Сотні нещасних! Іди ж, помагай їм, лікуй, зцілуй! Ти не маєш права тут даремно висіти!

Наразі дошка ікони стала... тоншати й тоншати, доки не злилася зі стіною. Хлопець вражено відступив, не розуміючи, що діється... І взагалі, що він робить, теж не розумів...

– Що ти робиш, іроде?! – розсік тишу грізний окрик, а голову – різкий біль...

...Прокинувся Юрій на холодній, встеленій зіллям долівці, в самому порозі церковці. Над ним стояв піп. Лице його палало праведним гнівом, а з підраєсника стікала брудна вода...

СПОКУСА

Вони понуро сиділи, обхопивши голови руками, на порозі церковці і мовчали, вражені тим, що сталося.

– Боже, в переддень такого величного празника!.. Такого свята! І – така біда... – бубонів сам до себе отець Георгій. – Але, слава Тобі, Господи, що Ти не допустив гріха... І Тобі, Царице небесна, Славо дів і матерів, чесніша за Херувимів, світліша

незрівнянно за Серафимів, що заховала під своїм покровом від Сатани цю нещасну, нещасну душу...

А нещасна душа, що сиділа пліч-о-пліч з настоятелем, теж не могла второпати, що ж трапилось? Уривки думок, спогадів, якихось планів, ідей так за цей день переколотилися в Юрієвій бідній голові, що ледь в'язалися в логічний ряд...

... Виходить, що думка тихцем винести з церкви чудотворну ікону закралася в його голову ще біля лікарняної койки батька. Неймовірна, жалісна любов до цього... майже незнайомого, немічного, причинного чоловіка, як блискавка, висвітлила в пам'яті Юрія темні травнево-чорнобильські ночі у малесенькій церквці на Кривавому Болоті, величезні очі Богородиці і тонкі вуста, до яких тато прикладав чолом його, шестилітнього хлопчика, щоб вони гасили пекельний атомний вогонь у його враженому радіацією тільці. А заодно – викресала й божевільну ідею... Але спочатку було бажання взяти батька на руки, пригорнути до грудей і понести лісом, нічним, весняним лісом, через вільшаники і багна, до спасенного острівця з маленькою, дитинно-іграшковою церковцею, до Матері Божої, впасти, як тато колись, перед нею на коліна і повторити майже дослівно те, про що він колись благав:

– Мати Боже, зціли цього безпомічного і невинного, як дитина чоловіка, мого батька, як Ти колись зцілила мене.

І все. Більше нічого у світі не казати і не просити... Ніколи і нічого. Бо нема нічого більшого, вищого, дорожчого, як щастя – мати тата. Бо врятований Тобою, Діво Пречиста, хлопчик після тих чорнобильських ночей під Твоїм Покровом, батька втратив. І думав, що назавжди. Тому й ріс ображеним на цілий світ сиротою, бо мама, щоб не ранили синову душу, казала, нібито тато поїхав на заробітки... Мама не хотіла, щоб син знав те, чого не знали навіть люди. Вважала: хай син ліпше думає, що батько – безвідповідальний заволока, аніж знає, що він – беспорядний каліка, божевільний, пацієнт лікарні для душевнохворих... Так думала мама, бо не могла пробачити татові те незрозуміле, несподіване викрадення його, малого Юрчика, і переховування у хижі на острові посеред малярійного болота. А поговорити батькам про це не дала міліція, завданням якої, звісно, було правдами й неправдами виманити з трясовини, зараженої радіацією, божевільного чоловіка з малолітнім хлопчиком.

...Бог бачить, що Юрій хотів того ж таки дня забрати батька з богодільні, але батько, ніби прочитавши в очах свого дорослого хлопчика це

бажання, сказав, звичайно, маючи на увазі ікону Богородиці:

– Не треба Її турбувати заради такого нікчемного черва земного, як я... А тим більше, я й так перед Нею в боргу. Бо наобіцяв багато... Поклявся довіку бути в обороні Її слави, в охороні Її храму. А не зміг... Не зумів дотримати слова. А Вона ж... Вона ж таки випросила в Бога і Свого Сина життя для мого сина, мого хлопчика...

І тато опустив голову, аби ЙОГО ХЛОПЧИК не бачив, як він плаче. Але хлопчик бачив, як непрохані батькові сльози котилися рососою по його сивій бороді, скапували на запану лікарняну сорочку.

Жаль до батька, біль, гнів на свою безпомічність потрясли душу Юрка. Щоб не розридатися, він невміло обняв батька і вибіг з лікарні. Зупинився аж за брамою богодільні, прихилився до дерева, і бивготив по стовбурі кулаком, ніби хотів достукатись до глухого, здерев'янілого світу...

Повертаючись після відвідин батька разом з мамою в село переповненим автобусом, Юрко мовчав. Думав. Коли ж проїжджали через Козячий, чи то Козачий ліс, сказав мамі:

– Я тут вийду! Трохи пройдуь.

Юрій вийшов. Маршрутка із стривоженою мамою відїхала. Дорога і ліс знову стали

безлюдними. Знову ожило, защебетало сполохане гуркотом автобуса, птаство, зашуміли у верхівтті лагідні літні леготи.

Раптом з боку болота вітерець доніс приглушене вовче виття. Юрій здригнувся: він уже колись чув це тривожне виття. І тихий срібний передзвін – за ним... Такий знайомий з дитинства, тихий передзвін, наче подзвін лісових дзвіночків чи брязкіт шабель... Благовіст покотився лісом гучніше, і Юрій пригадав мамину розповідь дорогою з лікарні до автобусної станції, ніби в тій хижці, де вони з татом «ховалися від Чорнобиля», зараз церква, і править у ній якийсь чудний піп – такий же відлюдник, як колись був його тато... Люди подекуюють, що то не простий піп, а якийсь великий колишній начальник, з вини якого ота велика біда й приключилася в Чорнобилі, що нібито його мали судити, та він утік у це баговиння непролазне і тепер ось уже двадцять років гріхи спокутує. Інші ж кажуть навпаки, нібито він ні в чому не винен, а, як і всі ліквідатори аварії, дуже постраждав, і мав померти, але чудом втік з лікарні, чудом прибився у наші болотисті ліси, оселився на Кривавому болоті і – вижив. А як той бідний піп вижив, коли всі ліквідатори вже давно повмирали, ніхто, навіть він сам – не відає. Розказували, нібито спочатку, ще за радянської влади, він був самозваним попом, але коли прийшла Незалежність, начебто

сам патріарх з Києва приїздив його висвячувати на священика, бо нібито так захотіла сама Матір Божа, чудотворний образ якої, кажуть, є в церкві на болоті, і сотворила диво. Казали ще, нібито у перший же рік Незалежності в ніч перед Покровою церковця, про яку думали, що то проста хижа, яку нібито злабудав Юрків тато-лісник, раптом запалала таким високим і ясним сяйвом, така стояла над лісом у небі заграва, що було видно аж до Житомира, Луцька і навіть до Києва. Народ сполошився, злякався, думав, що то знову вибухнув Чорнобиль. Зняли тривогу. Літаки в небі літали, танки лісами шугали. Пожежні машини вили. Коли ж дісталися болота, світло довкіл церковці спалахнуло з новою силою, а потім померехтіло-померехтіло й опало на трясовину, як цвіт водяної лілії...

І тоді з церковці вийшов чоловік і заговорив до тих, хто там був, а були не лиш прості люди, а й велике начальство, так складно і мудро, що після того всі говорили, і газети писали, що, якби у нас такі люди державою керували, як той піп, то був би толк... Розказували, нібито попові пропонували високу посаду, але він відмовився, і зостався простим настоятелем ХРАМУ НА БОЛОТІ. А ще казали, чого тільки люди не накажуть, начебто піп так, бідний, кається та гріхи спокутував, що став святим. Про це, як розповідали жінки із сусіднього села, які

ходять до церкви на болоті, звістувала парафіянам ікона Пресвятої Богородиці, несподівано на їхніх очах замироточивши. Тож тепер нібито за ліком до чудотворного образу Матері Божої з'їжджаються люди з цілого світу. І всі кажуть – нібито помагає Вона усім, уздоровлює нібито від усіх слабостей і немочі.

Признатися, Юрія неприємно покоробила мамина недовіра до чудотворності ікони Богородиці, особливо, оте її «нібито». Хотів сказати: «Ось він, мамо, перед тобою – один із тих, кому Вона повернула життя...», – але щось стримувало. Певно, той самий намір, який виник сам собою біля татової лікарняної койки, і план, який зрів у Юрковій голові, і, здається, під впливом маминої розповіді, визрів... Тим паче, що з маминого переказу людських пліток про попа вимальовувався приємний образ людини, яка сама багато пережила, тому здатна іншого зрозуміти, а, може, й зарадити... Допомогти. Так, допомогти.

Тож зробивши такий висновок, Юрій вирішив, що не відкладаючи, по дорозі додому зійде з автобуса, піде до того чудного попа на болоті і попросить чудотворну ікону на кілька днів. І, якщо той піп, справді, Божий чоловік, то він сам віднесе образ у ту страшну богодільню і сам проситиме Матір Божу зцілити усіх в ній ув'язнених...

Передзвін стих раптово, як і почався. І знову вітер доніс вовче виття, але вже зблизька. По спині Юрка пробігли холодні мурашки. Оглянувся – ніде нікого. Лісова дорога безлюдна. Чомусь пригадалися загадкові слова батька: «Той, з чиеї вини я тут, зайняв моє місце біля Богородиці. Він тепер там, де ми з тобою були, а я тут, де він мав би бути...».

– Про кого... ви... ти... та...ту? – не зрозумів батька Юрій, стурбований не так таємничими натяками батька, як тим, як звертатися до цього... діда у заправній лікарняній піжамі, схожій на тюремну уніформу. Таке дороге, вимріяне, майже священне слово «тато» застряло в горлі, як давкий глевтяк... І тато, було видно по очах скорботних, як у святих на іконах, усе розумів, та лиш скрушно зітхнув, продовжуючи перервану оповідь про свого кривдника:

– Великий начальник був... на ЧАЕС. Один з тих, хто затіяв той дослід... експеримент. МАТІР казала... Плакала кривавими слізьми і казала: «Йди, застережи його!» І я пішов і сказав, як вона просила. А він стояв і сміявся, як з... божевільного... «По тобі, чоловіче, Глеваха плаче», – сказав. І з того дня я тут. А він – там...

– Невже батько говорив про того самого священика, що й мати? Тоді, чи варто взагалі усе

це затівати? – подумав тоді Юрій, і тут почувся зловісний шерхіт автомобільних шин... І злякано відскочивши на узбіччя, побачив просто перед собою – «майбах»! Такий несподіваний і недоречний у цій лісовій глушині, як космічний корабель чи підводний човен...

Це було, здається, вчора. Так, вчора. А Юркові здається, що вічність тому – стільки він пережив! Але й сьогодні, постарілий на цілу вічність, він не знає, що йому робити? Як бути далі?

– Чи варто було усе це затівати?.. І взагалі, що варто... що не варто? Та й чи варто взагалі жити, так як ми живемо? – з мукою запитав Юрко, але отець Георгій цього разу не знав, що відповісти. Тільки по довгім мовчанні, перегорнувши густо списані чорним по білому, а часом і чорним по чорному сторінки власного життя, зрозумів, що прийшла пора для сповіді. Перед людьми.

ПРОРОЦТВО ВОЛХВА

– Як щоразу на сповіді перед Богом, кажу: я давно чекав суду людського, і тепер щасливий, що він, нарешті, прийшов... поки що у вашій особі, Юрію. Повірте, я не брешу, я справді багато чого не

пам'ятаю і не розумію у своєму житті. Наприклад, не пригадую, як опинився тут і чому саме – ТУТ. Бачу, що над цією загадкою мені ще треба буде довго мучитись... А може, таємниця відкриється раптово, від якогось поштовху, події, слова, одного слова? Як з вашим батьком...

Отцю Георгію раптом перехопило подих. В горлі запекло, ніби ковтнув гарячого, важкого від радіонуклідів чорнобильського повітря. Помовчав, далі заговорив через силу:

– Це було за тиждень до початку експерименту. Пригадую, що до мене підійшов Дятлов, звично грубувато пожартував:

– Чего это ты, товарищ член парткома, с кликушами водишься, как твой друг Ходысь? Как это: с какими?! А вот ребята с охраны говорят, что уже третий день на КаПеПе какой-то поп к тебе рвется... Говорят, угрожает богом, всеми святыми, даже самосожжением. Вот дурак! Иди, спроси, чего он хочет, этот сумасшедший? Хотя и так ясно: пациент «Глевахи»... Но надо успокоить, пока приедет милиция...

Авжеж, слова Дятлова отець Георгій запам'ятав добре. Ще б пак! Це й чоловічок дивним чином знав усе, що відбувалося на станції, і, схоже, знав про кожного навіть те, про що той сам не здогадувався.

На жаль, в голомозій гостроносій головешці Дятлова, забитій «ценними сведениями» про чуже життя, не вистачало місця для елементарної інформації про те, що відбувається за «щитовою», у тих самих атомних реакторах... Одно слово: «дятел», тобто – стукач, як зневажливо, підморгуючи один одному та гидливо кривлячись, кидали в його бік колеги. Звичайно, пошепки, оскільки майже кожен встиг відчути результати «бдительности» Дятла на власній шкірі.

Заступник головного енергетика ЧАЕС, він же кандидат фізико-математичних наук, член парткому, а по-простому – Жора Бунчужний теж не залишився непоміченим пильним «Дятлом». Тож тепер, слухаючи поради невтомного «інформатора», як вгамувати якогось божевільного, був упевнений, що той обов'язково проведе його потайки до КПП, послухає і «доложит куда надо». А могло бути, що Дятлова хлопці з управління безпеки спеціально прислали, аби перевірити Бунчужного «на вшивість». Але вияснювати, що й до чого, Бунчужний не став, натомість вирішив якомога швидше «знять напряжение» з тим попом-камікадзе, що невідомо чого кидався грудьми на атомну амбразуру. Вислухати, поговорити і відправити з Богом подалі від біди.

Того камікадзе (бо інакше людину, яка насмілилася втручатися у таємні справи самої держави,

і не назвеш) Бунчужний «вирахував» одразу ж, переступивши через поріг КПП. По-перше, по «сільській» екіпіровці, по-друге, як би точніше сказати, по... одухотвореному, осяяному світлом благородної місії блідому, зарослому русявою борідкою, ще не старому виду.

«Ну от і він, ще один спаситель людства! – подумав не зло Бунчужний, придивляючись до бородатого, чи, бува, не колишній однокашник, якийсь невдаха – сільський вчитель фізики, приплутався вчити його, успішного Жору Бунчужного, уму-розуму? Напозір вони були приблизно одного віку з цим дивним... візитером... Але, здається, не знайомі...

Візитер теж зразу вирахував Бунчужного. Рішуче підійшов і без «добридня» та преамбул сказав:

– Дякую, що наважились. У нас дуже мало часу на розмову. Буквально кілька хвилин. Тож прошу мене уважно вислухати. Мене прислали сюди знайти вас і сказати, що той експеримент, який ви запланували, не треба проводити. Реактор може не витримати... Може статися непоправне.

Бунчужний отетерів. Перше, що подумав: «Божевільний!». Друге: «Ні! Агент ЦРУ!». Третє: «Провокатор! Сучий провокатор! Його точно підіслали!.. Але – навіщо?! Невже Дятел підстроїв?!

Але ж я – ні з ким ні про що і ніколи! Що робити? Що казати? Чорт забори!.. Що робити?!»

Мимоволі озирнувся: здалося, за «пропускною» майнула по-пташиному переломлена в поперек фігура Дятлова.

– Не бійтеся, я не божевільний, не шпiон і не провокатор! Я просто – посланець, посланий попередити вас... – притишив голос чоловік, певно, відчувши сум'яття душевні Бунчужного.

– А! Посланець! – відітхнув з полегкістю Бунчужний. – І від кого? Від тих? – очима показав на небо, маючи на увазі інопланетян.

– Так! – не зрозумів чи не хотів розуміти іронії «посланець». – Мене послала Мати! Сказала: «Його звати Георгій Бунчужний! Іди, знайди і передай: «Гордия незрілого розуму – погибель для світу. Треба спинити зухвальство. Інакше – вогонь вирветься з пекельного черева – на ШОСТИЙ день і позначений буде числом ЧОТИРИ».

– Н-да... дела... Тяжелый случай... – зітхнув, Бунчужний, маючи на увазі, звичайно, «посланця» та метикуючи, як би то швидше позбутися його, з виду наче нормального, та й взагалі, симпатичного чоловіка, але, на жаль, шизофренія не питає... – Гаразд, щось будемо робити... Дякую за... попередження. І до побачення. Побіг передавати послання ще вищому начальству.

– Не блазнюйте! – раптом гнівno блиснув очима посланець і, майже впритул наблизившись до Бунчужного, міцно, як лещатами, стиснув рукою його лікоть. – Зробіть, як вас просять, щоб потім не каялись! Не доливайте останньої краплі у чашу терпіння Творця! Не примножуйте Його розчарування родом людським, не прискорюйте кінця світу і цієї, третьої уже, цивілізації, власним безумством, гординою і недосконалістю!

– Відпустіть руку! – теж пошепки наказав Бунчужний. – А то покличу охорону.

– Вибачте... і не бійтеся, я прийшов з миром... – знітився чоловік так щиро, що Бунчужному стало навіть шкода цього, хоч і не зовсім сповна розуму, але, з усього видно, чесного бідаку. Водночас, розбирала цікавість: хто ж він насправді, цей чоловік, цілком нормальний з виду? Тож вирішив, оскільки його й так його «засікли», все ж таки поговорити з цим посланцем Божим, тим більше, що він знав про експеримент.

І тут Бунчужного, як струмом прошило: чорт забирай! А й справді, звідки цей сільський дядько знає про майбутній експеримент?! Про «утечку інформації», звичайно, не могла бути й мови. А якщо його підіслали, то, принаймні, треба в'яснити – хто?

– Між іншим, звідки ви знаєте про якийсь нібито... як ви сказали, експеримент?

– А хіба я казав про... експеримент? – м'яко заперечив чоловік. – Я сказав, що мене послали попередити про можливу біду. І про гнів Творця. Богородиця молить Бога за нас, хоч і недосконалих, свавільних, але Вона любить людину, в тлінній оболонці якої ходив по землі Син Божий. Вона молить Бога дати нам, людям, останній шанс. І тримає над нами свій омофор... Але безумне свавілля людини виходить з-під контролю... – чоловік перейшов на зловісний шепіт, – так само, як вийде з-під вашого контролю створений вами пекельний механізм. Та поки що біду можна відвернути. І це – у ваших можливостях.

– Зачекайте, не лякайте мене Страшним Судом... Мене цікавить: хто вас послав?!

– Я ж сказав: Мати Божа!

– Отак просто прийшла до вас і... вибачайте, послала?..

– Як би це вам пояснити... – замислився посланець, знову не завваживши у словах Бунчужного одвертого глуму.

– Та вже якось... поясніть мені, темному... і недосконалому, – зіронізував, діткнутий за гонор Бунчужний.

– Та не в тому річ... А в тому, що ви все одно не повірите. Мене послала до вас... ікона Пресвятої Богородиці. Давня... Ще козацька. На дереві

написана. На самий Великдень вона заплакала... тобто, замироточила... кривавими сльозами. А відтак я почув Її голос...

– А чому вона вас послала саме до мене? А не, приміром, до найвищого начальства – директора ЧАЕС? А коли брати по великому рахунку, то чому не до самого Щербицького чи навіть Горбачова? Атож, чому не до Горбачова? Він – як істинний демократ-реформатор – повірив би і відмінив всі експерименти, чи що вам там примарилось!

– ВОНА не пояснила, чому саме до вас, але я думаю тому, що розум тих, про кого ви кажете, вражений непомірною гординою, і не просто глухий, а й не готовий до сприйняття такої інформації.

«Чорт задери цього ненормально! Мені ще не вистачало оголосити ідіотами усе Політбюро», – подумав, не на жарт стривожившись, Бунчужний, але вголос іронічно уточнив:

– А мій, значся, готовий!

– Так! І не покрився лепрою зарозумілості. Потім, хоч це й прикро, ви чи не єдиний справді порядний і висококласний спеціаліст, який здатний тверезо оцінити ситуацію. До всього – ще й мужня людина...

– Гаразд, – подобрів від дещо завищених оцінок його фахового рівня Бунчужний, – Тоді

чому... ну, скажімо, Богородиця явилася, чи як там відбувалося, не мені особисто, коли я такий мудрий, а вам, людині, далекій не тільки від науки, а й... якби це сказати, не образивши вас... людині, як то кажуть, не вхожій у високі владні двері? Ви над цим не задумувалися?

– Чому ж? І не тільки думав, а й точно знаю: тому, що я ще здатний чути голос Бога, або як ви... припускаєте – Вищого Розуму, й адекватно сприймати Його сигнали. Ви ж бо, перепрошую, уже – ні, не здатні. Нігілізм, щоб не сказати – цинізм і безвір'я заблокували вам усі канали зв'язку з Творцем. Ви ж... не вірите в Бога? Ні. Тоді зрозуміло, чому не чуєте Його?

– Резонно! – усміхнувся Бунчужний, пильно придивляючись до співрозмовника. Авжеж, ображене самолюбство, вражена гординя Бунчужного, шукали в цьому... божевільному крамольникові, що посмів учити йо-го (!) одного із творців, зодчих (!) вітчизняної атомної енергетики умуро-розуму, м'яко кажучи, підтвердження його неадекватності. Почувався прикро, але мусив виплутуватися з цієї халепи. Тож, поки не прийшла міліція, спробував завершити цю нікому не потрібну дискусію:

– Дуже слушно... як кажуть: даремно стукати у наглухо забиті двері... Гаразд! Припустимо, що

ви – достукались... Тоді конкретніше – що маю робити?

– Зупинити, те, що ви назвали, експериментом!

– Я?!! – правдиво обурився Бунчужний. – Та я нічого вам не називав!

– Гарзд! Не називали! Але зупинити мусите. Негайно! Бо Мати сказала: «І станеться все з вини Сатани». До речі, про вовка річ, а він навстріч! Точніше, його вірні слуги, – посланець показав очима в напрямку прохідної. Бунчужний швидко оглянувся, в надії врешті побачити зловісну постать головного «злочинця сього світу» і – щиро розреготався, побачивши пташину фігуру Дятлова.

– Та ви що, чоловіче?! То просто гівнюк і дрібний паскудник! Хоч ви, в якійсь мірі, вгадали! Але до Вельзевула він точно не дотягує. Ладно, спасибі за попередження, мені – пора.

– Зачекайте. Ще одне: Творець на правду розчарований в людині. В нього вже готовий проект нової земної цивілізації: це будуть істоти, позбавлені грубої матеріальної залежності, ненаситності, якої перетворює нас, людей, на вічно голодного звіра. Їх живитиме Божий дух та енергія Божественного Космосу... хоч і будуть вони народжені людьми, себто земними жінками.

– Добре, добре, я вас зрозумів! Я сам це десь читав... Цікава гіпотеза! Але, думаю, то буде не скоро... А зі свого боку обіцяю вам, що все буде добре, – намагався якнайшвидше спекатися «контактера з космосом» Бунчужний. Правду кажучи, йому було щиро жаль цього дивака, певно, колишнього невдачу аспіранта, звередженого на високих ідеалах, та ще більше на різних псевдонаукових теоріях про космічний розум, бідачу, якому просто забракло олії в голові, щоб видертися на вершини науки. Але прощатися треба було, якщо, звичайно, він, Бунчужний, не хотів мати неприємності від «чортів» «покруче» Дятлова. Авжеж, тих самих, котрі засіли в парткомі та в службі безпеки. Тож, глянувши заклопотано на годинник, по-приятельськи поплескав місіонера по плечу і... несподівано для самого себе сердито порадив:

– А вам, чоловіче, не завадило б усе-таки підлікувати нерви. Наприклад, у... «Глевасі», чи у «Павлівці», – і з діловим виглядом закрокував до «пропускної». За «вертушкою» наткнувся на голос Дятлова. Той саме в каптерці чергового щось комусь наказував по телефону. Бунчужний, ще перебуваючи під враженням від спілкування з «божим посланником», підколов:

– Що? Чортів із пекла викликаєш?

– Их самих, – з неприхованою погрозою парировав Дятлов. – А вот и они!

Бунчужний оглянувся: за двадцять кроків від КПП стояла патрульна машина і двоє дебелих ментів вели до неї попід руки... посланця! Той не противився. Йшов спокійно, з гідністю, як людина, яка з честю виконала свою місію.

– Зачем же ты его так?! Сразу – в каталажку? – обурився Бунчужний, відчуваючи вину перед чудним чоловіком. – Он же... просто немного того... не в себе.

– То-то же и оно, что не в себе! Ану, подожди.... А ты откуда знаешь: в себе – не в себе? А может, он диверсант? И задание у него – взорвать объект. А? То-то же! А ты с ним якшаєшься! Разговори разговариваєшь! Защищаєшь: «не в себе»... Не волнуйся, разберутся: в себе – не в себе? А если действительно он – больной, пусть лечится. В «Глевахе»! Или ты уже с ним... того... снюхался? Смотри мне, сердобольный, – ехидно втішаючись безсилою люттю Бунчужного і «собственной бдительностью», «втер носа» вічному своєму супернику Дятлов.

Тож Бунчужному, присоромленому цілком слушними аргументами зразкового комуніста Дятлова, нічого не зоставалась, як похвалити його:

– Вы, дорогой коллега, как всегда – правы!

– То-то же... бери пример! – порадив Дятлов, задоволений спочатку вдало ініційованою, а відтак і проведеною операцією під кодовою назвою – «смерть шпIONам».

АРМАГЕДДОН

– Значить, той дивний посланець був Вашим батьком... – зітхнув отець Георгій. – Мені соромно, мені, повірте, дуже прикро за себе колишнього... І прошу прощення.... хоча – яке прощення! Нема мені прощення! Та все-таки не надивуюся мудрості Учителя... Воістину путі Господні несповідимі... Чи ж думав той черствий, уражений гординою чорнобильський інженер, той Хома Недовірливий, той фізик – богохульник, що піде слідами зрадженого ним істинно Божого посланника? Ви чуєте мене, Юрію?

Юрій не відповів. Ходив у задумі церковним подвір'ям, не знаючи, що... думати. Почує про батька не те щоби здивувало – прибило його, перемішало в душі почуття, в голові – думки. З одного боку, хлопець був радий, що батько його виявився не божевільним, однак з іншого – лякала його справді, як виявилось, вибраність... Вищими Силами... Бо, коли сьогодні уважно поглянути

на минулі події, то виникає цілком слушне запитання: звідки батькові, простому чоловікові, хай навіть з головою на плечах, було відомо про засекречений експеримент, тим паче – про ймовірність аварії? Невже тато справді був... контактером із Космосом. У що він, Юрій, теж не дуже вірить. Разом з тим – цей містичний поворот подій і... обмін долями чи ролями цих двох таких різних і таких однаково нещасних через свою совісність, людську порядність – чоловіків: батька і колишнього, хай і не головного керівника, та все ж начальничка ЧАЕС. За логікою речей, він, Юрій, мав би ненавидіти цього попа, який зробив його сиротою при живому батькові, однак в тій же мірі завинив перед ним, Юрком, і його рідний батько, якому вистачило розуму у ті тоталітарні часи лізти на рожен зі своїми пророцтвами, І, врешті, сам Бог, чи Мати Божа, звичайно, якщо вони, звичайно, є і насправді посилали батька на ЧАЕС з попередження про можливу трагедію, замість того, щоб втокмачити цю інформацію в голови її головних керівників... Де правда, де вигадка, а де й справжня брехня – бідний Юрій не міг розібратися. Врешті, зовсім заплутавшись, згадав про попа, запитав похмуро:

– А це правда, що Чорнобиль могли зірвати інопланетяни? Чи, як виходить із того, що ви розказали, Бог покарав?

– Були такі версії – про інопланетян. Але це – абсурд. Цю плітку пустили ті, хто насправді був винний. Бо це ж найлегше – сперти вину за власну халатність, безвідповідальність і безграмотність – на космічні сили, тим паче на Бога.... Хоча... у ті часи комуністичні відкрито звинувачувати у всіх своїх бідах Господа, нарікати на Того, Кого ми всі, атеїсти, заперечували, ба навіть висміювали, було би великим ідеологічним ляпом. Нонсенсом! Погодьтесь! Однак... Однак, якась інформація все-таки просочувалась у мозок... Приміром, мені, тогочасному, здалося дивним, що першим словом, яке промайнуло в голові після сповіщення про трагедію було: Армагеддон! А я тоді, признатися, навіть не знав, що воно точно означає. Тільки потому прочитав у словнику, що означає воно назву місцевості, де в час, коли настане кінець світу, відбудеться остання битва Господа із Сатаною. Але, не думаю, що Чорнобильська трагедія – це остання битва...

Отець Георгій раптом знітившись, замовк. Лице його спалахнуло від сорому, а йому здавалося, що горіла навіть земля, на якій він сидів, навіть трава – зеленим полум'ям: він збрехав! Мимоволі, забувшись, мимохить... байдуже чому, але збрехав, бо насправді першою реакцією на жахливе повідомлення Дятлова про аварію на

четвертому енергоблоці, було слово: КІНЕЦЬ! І... десятиповерховий мат...

...Перед очима знову «вибухнула» зловісна картина трагічної ночі... Із спальні, розбуджена його богохульними прокляттями, вибігла перелякана дружина. Він рідко лаявся, дуже рідко, тільки в екстремальних ситуаціях, і це Таня знала.

– Що таке?! Що сталося?! – зіпала побілілими вустами. – Мама?!! Щось з мамою?!

– Яка мама в чорта!! Аварія на станції! Пожежа у четвертому блоці!

– А-а... А я думала – щось із мамою... – дружина позіхнула, заспокоїла:

– Та не нервуй так... Що це – з твоєї вини та аварія? Ні. Так чого ти психуєш?

Він очмарів, вражений олімпійським спокоєм Тані. Не здивувався б такій реакції дружини, якби вона була звичайною собі касиркою чи офіціанткою. Але ж вона – сек-ре-тар з і-де-о-логі-ї райкому партії!

– Таню, ти що?! При чому тут я? Ти розумієш, що ти говориш?.. Там же, – кивнув головою на зловісну чорно-вогненну хмару за вікном, що клубочилася над станцією, розповзаючись по світанковому небу, – заховано тисячі Хіросім! Ти розумієш? Там – Армагеддон...

– Гаразд, заспокойся, – підняла Таня руки у білих крилах ажурних рукавів нічної сорочки і стала схожа водночас на білого янгола і голуба миру. Дружина не любила сваритися, а ще більше – коли її намагалися повчати. Таня любила вчити сама. Усіх. Така була її партійна місія.

– Але якби там справді був... цей твій... – як істинний комуніст-атеїст, дружина принципово пропустила «антирадянське» слово «Армагеддон», – то мені б уже давно подзвонили.

І демонстративно спокійно пішла додивлятися свої райдужні сни.

Згодом, ридаючи біля нього, напівживого трупа, Таня буде гірко каятись, і дивуватися, якою вона була «забитою, затовченою, зашореною... тією... тією...», не наважуючись вимовити, як колись – «Армагеддон», слово – «ідеологія», а може, «партія»...

– Як ми вірили тим... тому... – буде хлипати ще вчора незворушний секретар з ідеології райкому партії, закочуючи очі на стелю, звичайно, маючи на увазі не Господа Бога, а Політбюро і великого демократа-реформатора Михайла Горбачова.

Де вона зараз, його «твердокаменная» Таня? Про долю дружини після того, як колишній інженер-енергетик ЧАЕС Георгій Бунчужний покинув ТОЙ СВІТ, новоявлений отець Георгій нічого не

знав. І не вияснював. Адже був переконаний: Таня з її пристрасстю до лідерства не пропаде. Сьогодні вона, напевно, що в якійсь партії, в парламенті, а може й радником самого президента чи прем'єра прилаштувалась. Отож бо... Саме з огляду на ту вдачу «лідерсько-вождистську», на її непохитну переконаність у власній правоті, він і не турбував Таню. Їм і тоді, у вісімдесяті минулого століття, не зовсім було затишно удвох... Але тепер не було такого дня, аби він не молився за здоров'я і благополуччя жінки, яку колись кохав...

Вогонь сорому згас, стало холодно... Отця Георгія завжди при спогадах про перші дні трагедії на ЧАЕС кидало то в жар, то в холод... Бо хіба одна Таня була зомбована впевненістю, що доля держави і народу – в надійних руках комуністичної партії і радянського уряду? Таж йому самому, теоретикові і практикові, не могла прийти в голову навіть думка про можливість аварії, як і всім іншим: і «світилам науки», і сотням дрібнішої вченої челяді разом із проектантами електростанції, зодчими і тисячам рядових будівельників, які з бадьорими піснями і лозунгами радісно й дружно копали могилу, чи то пак – зводили самі собі... саркофаг...

Інша справа, що сьогодні, як довідався отець Георгій з тих газет, що час від часу приносила

йому Ольга Михайлівна, тай з розмов з іншими парафіянами, багато хто з поважних людей відкрито заявляє, що споруджувати атомного монстра під самим Києвом, майже у центрі Європи та ще й у животворящому серці України, звідки починаються усі її ріки – наземні й підземні, усі її млаки земні і води небесні, – було не просто безумством, а злочином проти власного народу і людства взагалі. Але чому ж тоді вони, нові господарі життя, патріоти і керівники держави заявляють, ніби спорудження могильників для відходів ядерного палива з усієї Європи в Чорнобильській зоні, у самозаймистих торф'яниках, які стоять на плавунах і підземних водних запасах України, розрахованих на тисячоліття, – безпечне і вигідне? Кому – вигідне?! Господи, врозуми! Помилуй нас, Господи, бо жодного оправдання не змігши дати, ми, грішні, приносимо Тобі, Милосердний, цю молитву: «Спаси нас і помилуй, Господи!».

– Щось трапилось? Вам погано? – стривожився Юрій, помітивши, що з попом справді щось коїться: то він білів на лиці, то багровів, то завмирав у позі комахи-богомола, то починав марширувати, як солдат на плацу, бурмочучи молитви.

– Ні-ні! Нічого не сталося... Просто згадалася... Згадалася ніч з 25-го на 26-е квітня... Почувши від Дятлова про аварію, я зрозумів, що це... не жарт, і не

розіграш... Дятлов не вмів жартувати... В нього взагалі було відсутнє почуття гумору. Не пам'ятаю, як вибіг з квартири, як сів у машину. Пригадую тільки, що до станції добрався буквально за лічені хвилини: гнав машину, як божевільний. Насторожило безлюддя на території. І тиша. Як після смертельного нічного бою. Тільки біля четвертого, охопленого вогнем і димом, блоку – метушня-біготня. Яка здавалася радше кадрами якогось фантастичного фільму часів німого кіно. Беззвучно під'їжджали пожежні машини, беззвучно віддавали команди військові, беззвучно дерлися на стіни пожежники, беззвучно били по стінах зі шлангів тугі водяні струмені, солдати, яких невідомо хто невідь-звідки вже встиг пригнати на місце аварії, беззвучно згрібали руками розкидані вибухом уламки залізобетону й арматури... І я вжахнувся! Точніше, я з жахом дивився на молоденьких солдатиків, які згрібали голими руками уламки, і... розумів, що це... ще не Армагеддон, але вже... Апокаліпсис...

Отець Георгій зупинився, прихилився до стіни храму. З-перед очей не йшла та безумна картина... той злочин... Так, тоді його, Бунчужного, просто убило те, що усі рятувальники, крім пожежників, працювали, як потім писатимуть газети, без індивідуальних засобів захисту. Але він тоді не міг

подумати, що жоден із цих хлоп'ят, які знали про атомну енергію хіба що зі шкільного підручника фізики, жоден із цих мимовільних героїв, котрі в ту ніч першими «взяли на себе вогонь» пекельного реактора, не виживе...

Але, як і всі свідки тієї ночі, надіявся, що мене страшна ніч, а з нею і страшні кошмари, і настане знову день, як і раніше, мирний, звичайний білий день...

І день настав – і перший, і другий, і третій і шостий, але як один – схожий на останній день Помпеїв, а чи світу, коли перед кожним розкриється Книга Буття на тій сторінці, що під грифом – «секретно»...

– Ви знаєте, що мене в ті трагічні дні найбільше шокувало? – ніби опам'ятавшись, спитав Юрія отець Георгій. – А те, що за межею атомної станції, чи то пак за кілька кроків від «розверзлої преїсподні» йшло звичне життя! Люди пили, їли, йшли завітчаними колонами на першотравневих демонстрація, вітаючи керівників партії і держави усіх рівнів, не відаючи, що буквально завтра їх зжене із цієї землі, з міст і сіл, як птахів з насиджених гнізд, невидима, нечутна, і тим жахлива атомна війна... Навіть тоді, коли, нарешті, оголосили примусову евакуацію, люди не розуміли масштабів катастрофи...

Отець Георгій зітхнув. Усвідомлюючи не тільки масштаби, а й наслідки аварії, особливо на генетичному рівні, він просив дружину ради їхніх ще ненароджених дітей поїхати до мами на Черкащину. Але Таня не посміла порушити наказ «свыше»: усім партійним і радянським працівникам не панікувати і до останнього залишатися на зараженій території, демонструючи народіві цілковиту безпеку оскаженілого «мирного атома».

Безумці... Бунчужний по своїй наївності думав, що після цього страшного атомного суду, почнеться суд людський. Чекав трибуналів. Але, як звично, усе зам'яли, загладили, затемнили... Винних не знайшлося...

– Але ви не відповіли на моє запитання...— нагадав про себе знову забутий настоятелем Юрій.

– Ах так... звичайно! Але, вибачте, про що... запитання?

– Чи могли підірвати четвертий енергоблок інопланетяни?

– Авжеж! Спробували було списати усе на ворогів народу чи то пак, перепрошую, комунізму, навіть на інопланетян, але й на це не вистачило розуму... Не знаю про інопланетян... Що ж стосується колись мудрого і вченого інженера, бундючного фізика-атомника Георгія Бунчужного, а нині смиренного ченця-схимника, то він

все ж таки вірить, як і вірив, що Чорнобильська трагедія не обійшлася без втручання вищих сил, інакше... інакше не зосталося б на землі ні цього лісу, ні цього болота, а ні храму Божого на ньому. А нас із вами, Юрію, й поготів... Того страшного чорного дня Господь врятував світ від Диявола, що сидить у нас...

І обидва чоловіки, не змовляючись, важко зітхнули.

ЖИТТЄ ВОСКРЕСЛОГО ЛАЗАРЯ

Якби хтось запитав отця Георгія, як він, Жора Бунчужний, опинився у Храмі на болоті, він не відповів би, не відповів би й на Страшному Суді перед Богом. Бо поки що це зоставалося таємницею і для нього самого. Таємницею, покритою пеленою безуму.

...Біль опаленого радіацією тіла був такий нестерпний, що він іноді годинами лежав непритомний, аж доки не впав зовсім у безпам'ятство, схоже на величезний, підвішений до неба і наповнений рваними жмутами жовтуватої скловати, мішок. Скловата огидно прилипла до шкіри, запорошувала очі, набивалася до рота, від чого усе його тіло, навіть нутроці, навіть кістки

– пекли і свербіли. І від тої пекельної фізичної муки не було спасіння, не було ради. Здавалось, він перетворився на колючий жмут використаної брудної скловати, глухий і сліпий. Лише часом крізь сіру мішковину страждань мерещились білі халати лікарів і заплакане обличчя Тані. Чув її обурений голос:

– Чому ви його не відправите літаком у Москву, як інших? В опіковий центр? Ви що, хочете, щоб я дзвонила самому...

– Дзвоніть хоч самому Богові. А не відправили, бо він не долетить. Він помре від больового шоку раніше, аніж ми його донесемо в простирадлі до дверей палати. Хіба ви не бачите, в якому він стані?! – відповідав Тані терпляче один і той же чоловічий голос.

А одного разу, коли не було біля нього ні дружини, ні лікарів, зайшли в палату двоє молодих, схожих на студентів-практикантів, юнаків. Нахилилися над мішком, виловили Жору Бунчужного з пекучого хаосу, взяли попід руки і... майже понесли – спочатку коридором, лунким, довгим і ніби дзеркальним, що плавно переходив у сонячну алеєю розкішного саду, сповненого пахощами квітів і щебетом пташок та обнесеного високою білою стіною. Спершу він побачив стіну, а потім хвірточку в ній, таку вузьку і маленьку,

що крізь неї міг протиснутися хіба що людський палець. Та не встиг здивуватися цим, як відчув, що сам вільно проходить крізь неї, мов нитка крізь вушко голки. І... скрикнув, провалившись по шию у смердючу, як вигрібна яма, темряву! Та в ту ж мить хтось знову нахилився над ним, але не рятував, лиш промовив лагідним голосом:

– Он бачиш – світло? Йди туди. Там – благодать.

– Боже, спаси! – зарідав–заборсався в темному болоті Георгій Бунчужний, зрозумівши, ЧИЙ то Голос. Але відповіддю йому було безпросвітне безмов'я.

Скільки він брѳохався, борсався, брѳів і плив по тій трясовині, провалюючись із головою, захлинаючись огидною тванню? Рік? десять? Століття? Втоmlений, знищений, смертельно знесилений... Та коли, здавалось, останні сили покидали його і жадібна бездонна драговина ось-ось мала проковтнути його, перед очима спливала соломинка-очеретинка, купина або корч, і він хапався за них, виповзав, щоб глѳитнути ковток свіжого повітря. Однак за мить брѳидкі болотяні тварюки стручували його з рятівної купини, виривали з рук спасенну соломинку, і, втелющившись смердючими задами на голову, запихали назад у багно, а бувало, що й тягнули

за ноги на дно. І так – до безкінечності... Але, мабуть, усьому людському, доброму і злому, колись настає кінець, бо, нарешті, скінчились і Жорині страждання. Неждано. Раптово. В той самий момент, коли вирішив змиритися із долею і розчинитись у своїх брудних бридких муках, щось зблиснуло в його закаляній душі, в осліплих очах, і той самий лагідний Голос сказав:

– Це тільки половина дороги. Другу мусиш пройти по землі...

Коли Григорій Бунчужний прийшов до тями, то побачив себе розпростертого на підлозі якоїсь майже порожньої, якщо не рахувати високого столика посередині, дерев'яної хатки, або радше старої сільської церковці з потемнілою від часу єдиною дерев'яною іконою над вівтарем. Хотів пригадати, що було перед цим, але нічого, окрім болю, страждань, мішка зі скловатою і смердючого болота, не міг пригадати. Тому здивувався, що зараз, саме в цю мить його нічого не болить! Навпаки! Відчував таку полегкість, таку невагомість в душі і тілі, ніби щойно випав із вікна палаючого будинку у чисту прохолодну річку.

«Мабуть, я вмер і потрапив у чистилище... Чи куди там ще потрапляють душі грішників? – подумав. – Цікаво, як виглядає безтілесна душа?».

Боячись поворухнутися, щоб, бува, не розсипатись, почавзжадібноюцікавістюобдивлятися себе. Спочатку побачив руки в рукавах брудно-сірої сорочки, тіло, прикрите якимсь дрантям. Значить: живий і тілесний! Спробував піднятися, встати на ноги, але тіло не підкорялося, мов паралізоване. І цей факт стривожив воскреслого Лазаря, як подумав про себе Бунчужний, але не приголомшив. Навпаки, відчув пристрасне бажання – вижити, жити! Тож, зібравшись на силі, поповз до відчинених дверей, перекинув неслухняне, обважніле, як мішок з піском, тіло через поріжок і скотився з невисокого дощатого ганочку (чи то паперті?) в густу траву. Довго лежав, перевертаючись то горілиць, то долічерева, водив очима по голубому небу, по білому світу, по деревах і кущах, що росли на ньому. Зупинився на хижці, з якої щойно викотився. Вона справді була схожа на капличку, або на мініатюрну старовинну церковцю, які ще де-не-де зустрічаються у глухих селах Полісся... Злегка піднявся на лікоть, далі сів, і здивувався, побачивши, що стоїть вона... на теж крихітному острівці серед, здавалося, безмежного болота! Але не смердючого, страшного, через яке він брьохався, а порослого зеленими кущами верболозів, вільшини, куртинами лепехи, осоки-рогози і ще якогось незнаного квітучого зілля. Згадався Робінзон Крузо... Відкриття засмутило,

однак згадка про Робінзона втішила – значить, він не зовсім втратив пам'ять, якщо згадав улюбленого літературного героя зі свого дитинства. Дасть Бог, пригадає, як він сюди потрапив... І зрозуміє – куди? Де він? Та не це важливо! Важливо, що він, Жора Бунчужний, живий! І при розумі! Що бачить таке синє, таке дороге небо над головою, чує шум лісу, відчуває прісний запах трави, тонкі пахощі дрібненьких квіточок, і... втому, від якої хочеться просто спати.

Невідомо, скільки він спав... Чи марив, час від часу прокидаючись: у гарну погоду – просто неба на траві, в негоду – в церкві на підлозі, крізь щілини якої теж пробивалася молоденька травичка. Потім знову провалювався в небуття, переконаний, що таки вмер, однак те, куди він потрапив після смерті, і не рай, і не пекло, а інший, якийсь паралельний, матеріальний чи віртуальний, але дуже схожий на земний – світ. Проте – для чого він сюди потрапив і дякуючи кому – знову ж таки не міг ані пригадати, ані уявити.

І тут раптом він прокинувся від гострого відчуття голоду! Так! Саме – голоду. Майже звірячого голоду! Він хотів їсти! Жерти! Як звичайний живий чоловік! Значить... Він, Жора Бунчужний, таки живий! Матеріальний! У звичному своєму фізичному тілі! А не просто душа,

прикрита фантомною оболонкою і недотлілим лікарняним лахміттям!

Трохи дико звучить, але якраз голод примусив Бунчужного остаточно ожити. А згодом у дурній від голоду його голові з хаосу думок, з плутанини химерних уявлень, нарешті, виплуталася перша розумна думка: «єдиний вихід не вмерти остаточно – почати... пастися. Так, пастися! Слава Богу, що трави на острові, грибів та ягід у ній – їж не хочу».

Так Бунчужний почав повертатися до «людського життя»: скубав листя трави, шпортав корінчики, дзьобав суніці-чорниці. Спрагу тамував росою та соком м'ясистих стебел, які смоктав, мов льодяники. Але його шлунок люто вимагав м'яса. У такі хвилини в лісах за болотом чулося голодне вовче виття, і чоловік лякався, і ховався в церкву. На ноги ще не міг стати, але по-пластунськи і на чотирьох пересувався спритно.

А якось вночі його розбудив страшний кошмар – приснилося, що став вовком, чи то пак перекинувся у вовкулаку, і тепер бігає пущею, спраглий людської крові. Непогамований рослинним їдлом голод, що зжирав його із середини, тільки посилив страх перед імовірністю різних генетичних мутацій та духовних деформацій від здичавіння. Тільки тепер Бунчужний зрозумів, як легко перетворитися у

звіра, якщо нічого в тобі не залишилося людського, крім плоті.

І тоді його охопив відчай... На щастя, не страх, а – відчай. Бо саме відчай шукає дорогу до... Бога. Отож відчай нагадав Жорі Бунчужному про Бога, Голос якого чув, але не розумів, а сам – відступив. І душа чоловіка наповнилась торжествуючою радістю, ніби він допіру стрибонув на високе дерево, рятуючись від зграї вовків, і тепер переможно дивився на них згори. Охоплений цим щастям, почав молитися, як вмів, простими словами просити Бога, в якого раніше вперто принципово не вірив, аби повернув йому пам'ять, здоров'я, допоміг знову стати людиною і повернутися до людей.

Стомившись волати до Неба, затих, припавши чолом до прохолодних старих мостин церковної підлоги. І раптом відчув на собі, майже фізично відчув чийсь... погляд! Так! На нього хтось дивився, пильно, пронизливо, ніби зазирає у саму душу. Але це не лякало... Радий був стріти навіть убивцю, злодія, каторжника, аби лише – людину!

Георгій Павлович Бунчужний ніколи раніше, живучи серед людей, усіляких людей, яких іноді зневажав, а часом і ненавидів, не думав, що можна так смертельно тужити за ними. Так солодко марити зустріччю з ними. Отож, не знайшовши того, хто на нього так... пильно дивився, виповз на

подвір'я, облазив кущі, позаглядав у зарості аїру, за край трясовини, та не примітив навіть слідів людських. Тільки в намулі при березі побачив відбитки величезних вовчих лап...

Розчарований, повернувся в церкву, аби спитати Бога, де той, хто дивився на нього. Та тільки відкрив рота, як... побачив... очі! Він упізнав їх. Бо не міг не впізнати добрі, скорботні очі своєї матері... Вони сяяли до нього зі стіни над царськими вратами вівтаря і плакали, уздрівши його, безвісти пропалого і пропащого, живим, але таким самотнім, нещасним, здичавілим і всіма забутим калікою.

– Не плачте, мамо! Все буде добре. Я виживу, обов'язково виживу і обов'язково приїду до вас на борщ. Ми ще побачимося, мамо! – заспокоював маму з такою щирістю, що вона повірила і заусміхалася до нього золотими своїми очима. І він теж усміхнувся і прийшов до пам'яті: Господи! З іконостасу дивилася на нього очима його матері – Матір Божа! І він все зрозумів, і подякував Богові за все, а найбільше за те, що тепер уже не самотній...

А вночі йому було видіння: Богородиця зійшла зі стіни, поклала йому руку на чоло і сказала, просто, як би сказала небіжка мама:

– Будеш, Георгію, першим священиком цього храму, першим настоятелем його і пастором пастви,

яка скоро сама прийде до тебе. Ти ж бо чекаєш людей? Чекай. Вони вже в дорозі.

...Коли відцвів вереск, багно та іван-чай на болотах, пожовкло на осокорах, побагровіло на вільхах і посивіло на верболозах листя, у довколишніх лісах, окрім вовчого виття, почулися, нарешті, й людські голоси. Він вийшов їм навстріч і побачив, що то сільські жінки прийшли з козубцями по гриби та ягоди. Щоб їх не злякати своєю появою, назвався батюшкою Храму на Болоті, оскільки не відав сам, ані як церковця називається, ані як називається піп, який би мав у ній службу правити.

Оскільки то була свята правда, жінки радо повірили, не звернувши уваги, що батюшка облачений не в ризи золоті, а у вицвілій, запраний лікарняний халат, пішли слідом за ним помолитися у церкві, яку мали досі за звичайну хижку, бо в ній колись, не дуже давно, жив лісник на прізвисько Вовк, але той лісник «після Чорнобиля» десь пропав, може і вмер від радіації, якої тут повно, бо зона, а може евакуювався разом з іншими чорнобильцями в інші області, і там прижився, бо вони теж виїжджали в інші краї, хто в Херсон, хто на Полтавщину, хто під Вінницю, але там не прижилися, бо там – степ, а вони вирости в лісі, звикли до своїх пісків, мохів і мочарів, і вже не можуть без них жити, бо так воно

й має бути: хто де родився, охрестився, оженився – там і віка мусить доживати...

Жінки, помолившись та перехрестившись на єдину ікону на іконостасі, вгостили священика, який чи то з неба впав, чи з-під земля виріс, грибами і ягодами, і рушили додому, статечно та врочисто, як колись, бозна ще коли, верталися додому після служби Божої їхні баби. Бо вже мами церкви обминали, такі часи були, але тепер часи інші, але от церков мало, тож слава Богу, що ця з'явилася, чи з неба впала, чи з-під землі виросла, в тепер вони всім розкажуть, хто ще zostався по селах і хуторах, і будуть щонеділі приходити, бо в будень нема часу з тими городами та господарством...

Так за приязною балачкою незчулися жіночки, як перейшли вслід за дивним попом підступну багву-мокву, і тільки, ступивши на берег, злякалися не на жарт: як же ж це вони... двічі перейшли Криваве болото, те саме, про яке всі у цих краях говорять, що воно... непрохідне?! І з подивом видивилися на дивного попа, на якому й підрясника не було, лише халат якийсь, мов тюремний! Та й сам піп, втямивши, ЩО тільки-но вичворив, стояв перед ними скам'янілий, блідий, наче блискавкою вражений.

Правду кажучи, Георгій Бунчужний був не просто вражений, а – шокований тим подвійним,

ба! потрійним чудом, яке сьогодні з ним сталося. Адже ж він не тільки став на ноги, а й невідомо як – двічі! – перевів через бездонну трясовину людей! Двічі!

І в колись самовпевненій, а нині надломленій каліцтвом душі фізика-атомника завирувала буря почуттів: подиву, страху і щастя! Але й цікавості: як це сталося, як відбувалося, адже ж іще вчора не мав снаги кроку ступити! Повзав, мов полоз, пасся у траві, як скалічений браконьєрами дикий вепр! А тепер – от! Стоїть! Як людина – стоїть! І стоїть перед людьми, і... і негоден пригадати, як же ж УСЕ ЦЕ сталося? Пам'ятав тільки, що почув людські голоси і пішов їм навстріч. І тепер от стоїть перед теж наляканими дивом жінками, його паствою, і не знає, що казати?! Але – мусить щось сказати, інакше втратить цих довгожданих людей назавше! Перелякані, вони обминатимуть «Храм на болоті» десятою дорогою й іншим заказуватимуть, аж доки не зітреться у їхній душі останній спогад про Козацьку церкву і не заросте чортополохом, чи то пак, не розчиниться в багнюці єдина до неї стежка...

І відчай від припущення, що він, Георгій Бунчужний, знову може стати мимовільним призвідцею ще однієї руїни-пустелі, опустив його на коліна, звів його руки до неба і промовив його голосом:

– Господи, спаси і помилуй! Бо душа моя убога не готова прийняти велич Твого чуда, Господи! Поможи, Господи! Не покинь нас посеред дороги до Тебе!

Чудна молитва ново-об’явленого пастора, здавалося, ще більше розтривожили жінок, котрі, збившись у зграйку, ніби чекали слушної нагоди, аби порснути в різні боки – від цього болота, на якому бозна-що водиться, а тепер ще й завівся божевільний піп, який спочатку водить їх по непролазній драговині, а відтак сам дивується, і просить Бога напоумити його!

Але саме в ту хвилину, коли жінки шарпнулися тікати, самозваний піп піднявся з колін, і як нормальний розповів жінкам, не вдаючись у подробиці, усю правду: що давно чекав, коли Храм на болоті нарешті наповниться людьми. І от настав той час. Вони прийшли. І він дякує за це Всевишньому. І сподівається, що вони тепер щонеділі приходитимуть на Службу Божу.

Жінки дружно зітхнули, заспокоїлися, заусміхались і, дрібно перехрестившись на церковцю, зникли у хащах. А на третій чи на сьомий день на болото приїхав білою «Волгою» протоіерей Євстахій, перейшов відважно – слід у слід за самозваним священником – багну, зачудовано обдивився церкву, впав на коліна і довго молився. А потім

повіз раба Божого Георгія на рукопокладення у Київ, як той зрозумів, до самого Патріарха. Якраз на той час у митрополичих апартаментах, куди його було запрошено, з якоїсь нагоди зібрався весь священний клір на чолі із Владикою. Відвиклого від мирського життя Бунчужного вразила не стільки велична урочистість прийому, я те, що його, самозваного «козацького» попа, зустріли привітно, як рівного, хоча не відали, хто перед ними: здичавілий наркоман, втеклий із сибірських таборів «зек», чимало з яких тоді, після розвалу СРСР, ставало послушниками у відроджених монастирях, чи нахабний авантюрист, сучасний Гришка Распутін. Але коли Бунчужний представився «колишнім заступником головного енергетика сумнозвісної Чорнобильської атомної електростанції», в митрополичих покоях запала тиша. Не з меншою, хоч і настороженою, як здалося Георгію Бунчужному, цікавістю, слухали отці церкви неймовірне «житіє грішного енергетика» на острові посеред радіоактивного болота, та ще й у старовинній козацькій Свято-Покровській церкві, про яку мало хто і що відав дотепер, а якщо і знав щось, то думав, що її давно нема, що зосталася вона тільки в народних легендах та апокрифах. Була мить, коли в сторожкій увазі священного кліру Бунчужному причувалося... щось схоже на

здивування і зчудування водночас. Що було цілком зрозумілим: справді дивовижна, як на наші часи, історія Георгія Бунчужного нагадувала і біблійну притчу про воскреслого Лазаря, і новочасну – про грішника, врятованого від смертельної променевої хвороби, від якої, як відомо, та й сам грішник знав це з історії ядерної фізики, просто не виживають.

– Без Господнього чуда, – делікатно уточнив Його Святість, заохочуючи гостя до щирої і довірливої розмови.

– Так ви мені... вірите? – спитав Бунчужний, уже без сум'яття звівши на патріарха очі. Правду кажучи, колишній атеїст почувався в незвичній для нього ролі не зовсім впевнено. Можливо, цим і викликав деяку настороженість високого духовенства. Тому одразу ж відчув, як доброзичлива репліка патріарха розрядила обстановку, посіяла приязнь і довіру до нього, а, головне, що тепер він без «ложної скромності» і страху бути не зрозумілим, може розповісти про найсрокровенніше чудо – почутий ним жіночий голос, який сповістив, що віднині він, Георгій Бунчужний, буде настоятелем Свято-Покровського храму, і скоро сюди прийде його паства, що й сталося – прийшли жінки і він, один лиш Бог відає чому, назвався священиком ХРАМУ НА БОЛОТІ... Ось і вся його історія, точніше – те, що він пам'ятає, а як насправді було, то один Бог знає.

Церковні ієрархи, уважно дослухавши сповідь, попросили Бунчужного вийти за двері і побути під куполами собору наодинці з Богом, бо їм треба про щось порадитись.

Зоставшись на одинці з Богом у малолюдному оцій пообідній порі Соборі, Бунчужний, паленіючи від сорому, згадав, що був тут років тридцять тому один єдиний раз і то випадково, коли якимсь високим московським гостям замандюрилося подивитися на знамениті фрески великого російського художника Васнецова...

На жаль тоді ця унікальна перлина українського культового зодчества не справила на атеїста-фізика жодного враження: церква – як церква, фрески – як фрески. Мимохідь, мимохіть пробіг очима по шедеврах, більше перейнятий тим, що в ресторані готелю «Москва» їх чекала замовлена вечеря.

Воістину несповідимі шляхи Господні! Чи міг тоді уявити собі успішний кар'єрист Георгій Бунчужний, що прийде такий день і час, коли йому триликому Янусу (призвідці, ліквідатору і жертві аварії на ЧАЕС) доведеться в цій святій храміні горбитися під вагою власних гріхів і тримати іспит перед суворими поглядами святих мучеників і князів-державників, чекаючи, коли його покличуть?..

Але отці української церкви самі вийшли до нього, самозваного попа Храму на болоті. Обряд посвячення раба Божого Георгія у священницький сан був простим і скромним. Здійснював таїнство сам Патріарх.

...Повернувся Георгій Бунчужний зі столиці через два тижні повноправним священником, обдарованим прихильністю Владики, священницьким одягом, церковними книгами, начинням та іншими, потрібними пастирю і пастві речами, та найголовніше – незабутніми враженнями про невідоме досі, недоступне простому смертному церковне життя. Коли він зізнався, що не знає ані обряду, ані молитов, і готовий піти в науку до будь-якого сільського попа, чи стати послушником при монастирі, сам Патріарх сказав, що в нього, ново посвяченого, «є Учитель і Наставник – сам Творець», але практика не завадить, і дозволив протоієрею Георгію пожити в одному з київських монастирів, повчитися, поспілкуватися з братією.

Отже, через два тижні отець Євстахій відвіз отця Георгія на його храмовий острів, поблагословив і просив звертатися, коли виникнуть проблеми чи якісь потреби. Оскільки потреб нагальних в отця Георгія не могло бути, а проблеми свої він звик вирішувати сам, то й більше своїх наставників не

турбував, а вони – його. Люди ж місцеві, бозна-
як і звідки прочувши про офіційне висвячення
самозваного «козацького попа» на справж-
нього священика, вже без страху і сумніву стали
приходити до церкви щонеділі, а згодом і на великі
свята.

Церковна громада спочатку нараховувала
сорок парафіян, переважно людей літнього, а
отой похилого віку. Та, на жаль, з роками стала
танути, як жменя свічок на вогні. Уже двадцять
вісім рідних душ отець Георгій відспівав і провів за
християнським звичаєм в останню путь. Зосталося
дванадцятєро. Як апостолів... хоча майже всі його
апостоли, крім старого Петра Поліщука, жінки...

Отець Григорій так захопився спогаданням
свого «життя», що забув про Юрія, який, навпаки,
не зводив з попа очей, з великою увагою слухаючи
його розповідь, що час від часу переривалася
задумливими паузами, довгим мовчанням, або
тривожним шепотом. Часом піп імітував голоси
чи вимову своїх парафіян, журачись над їхніми
долями. Як от зараз...

– Дуже люди нашіє стали мерти, – журилася
перед Різдрвом Ліда Іванівна з хутора Ведмежий, а
після Великодня і її провели за вічну межу...

– Нещаслівіє ці місця, ніби проклятіє... Ой,
казали ж мої баба покойніє, що таке буде, що люди

будуть боятися воду з криниці пити, овоч із зіємли їсти... І будуть мерти, як мухи. А лісами будуть бігати двоголові вуовкі, шестиногі луосі, і діти-уроди... От були старіє люди начіє неграмотніє, а знали наперед, що буде Чорнобиль, – вторила Ліді Іванівні Явдоха Сіножацька з хутора Лосівка, слава Богу, ще жива...

Отець Георгій знову замовкав, думаючи про те, що ці люди – не тільки і не просто його паства. Вони – його родина, його журба і радість. Він знав їхні помисли, потаємні бажання, помилки й прогрішення, жив їхнім життям, намагаючись словом Божим захистити їх від світу. Часто, відслуживши Службу Божу, вони подовгу гомоніли, розповідаючи йому те, чого не встигли повідати на сповіді.

Він сповідав, причашав і мирив цих старих самотніх дітей із їхніми дорослими дітьми, які не хотіли навіть у гості приїздити у рідні села та на хутори, що опинилися на межі зони відчуження. Писав листи внукам своїх парафіян, які росли без них по тісних міських квартирах, де, звісно, було місця вредним бабам і дідам, що вперто не бажали уриватися рідного кореня. Вічні проблеми і клопоти цих людей перетворили його з ченця-відлюдника на, Господи прости, на громадського діяча, їхнього оборонця-охоронця. Так виходило,

що він захищав їхні інтереси перед місцевими посадниками, писав запити і звернення в різні інстанції, управління і міністерства, і таки добився, щоб їм орали безплатно городи і привозили під ворота свіжий хліб, а Оксаниних дітей відвозили автобусом у школу в сусіднє село, правда, тільки взимку, бо за тепла вони самі собі давали раду.

– О-о, той вічний клопіт – Оксанин виводок... Майже щороку маю радість хрестити новонароджену Оксанину дитину, і мрію дожити до тої неділі, коли обвінчаю котрись із них... На жаль, у цих краях так давно, принаймні років із двадцять уже не гуляли весіль, а вінчалися... хіба що зразу після Другої світової війни... Отож мрію про вінчання, веселе, урочисте, бо втомився від скорботи, втомився відспівувати тих, хто, як писала Леся Українка, теж «втомившись життям щоденним», поспішив до Бога на спочинок. Молюся за упокій їхніх душ, а сам прошу Господа не забирати їх дочасно з цих, хоч і страждених, але й благословених Ним, глухих, болотистих пуш, – зітхнув отець Георгій, завершивши притчу про самого себе.

Юрій мовчав, вражений незвичайними перипетіями непростої судьби козацького попа. Та ще більше тим, що цей, справді, Божий чоловік так безоглядно відкрив перед ним, хлопчаком, свою

стражденну душу. Таке з Юрком сталося вперше, і тому він не знав, як повестися, що казати, щоб не поранити і так зраненого життям отця Георгія.

ЛЕГЕНДИ КРИВАВОГО БОЛОТА

– Сьогодні, як я вже казав, Троїцька поминальна субота... А вчора, в п'ятницю, за давнім ще дохристиянським звичаєм, як ви знаєте, бо ж місцевий, у цих краях поминали Дієдів... Себто, дідів, прашурів. Може, й зараз поминають там, де є кому... – першим озвався отець Георгій. – Тож мусимо відслужити Всеношну і Літію по убієнних у всіх битвах і війнах, і по тих трьохстах козаках, які при такій страшній поразці війська Богдана Хмельницького під Берестечком, ось тут, у цім болоті все-таки здобули перемогу над завойовниками. На спомин про ту перемогу і зведений наш храм Покрови Пресвятої Богородиці, який в народі ще зветься козацькою церквою. Ви ж бо з уроків історії в школі знаєте про ту битву, тай читали, певно, книжку Ліни Костенко «Берестечко»? Навіть трохи дивно, що відбувалися ті історичні події хоч і давно, але зовсім поряд, чи не так? Якби моя воля, я б зобов'язав людей бодай раз в житті побувати на місці Полтавської битви,

під Пилявою, Берестечком, Конотопом, Хотиним, врешті, під Крутами... відвідати Батурин, Чигирин, Холодний Яр, та й Гуляйполе не завадило б... А ви бували десь з того, що я перерахував? Нічого, ви молодий – ще побуваєте... А от я... навряд чи надолужу прогаяне... – отець Георгій скрушно зітхнув, посмутнів, задумався.

Юрко, щоб вивести попа з печальної задуми, кашлянув. І той справді пробудився, спохватився, винувато усміхаючись:

– Правду кажучи, я радий, що, дякувати Богові, перед Службою Божою маємо час поговорити про давнє і новочаснє... Признатися, я скучив за таким молодим і уважним співбесідником, як ви. Правда-правда, не заперечуйте! Знаєте, я завжди мріяв про сина... Але, на жаль, не збулося... Мені здається, він мав би бути чимось схожий на вас, Юрію... Але... я не про те хотів... Вибачте! А про цей клапоть землі, на якому ми з вами стоїмо... Чи, може, ви не цікавитесь історією?

– Я ж казав, що цікавлюсь... – почервонів Юрій, згадавши, що назвався настоятелю краєзнавцем, і осікся: з того боку лісу, де причаївся бандитський «майбах», почулося тихе вовче виття, а відтак – гарчання.

Отець Георгій теж насторожився, але нічого не сказавши, мовчки перехрестився і перехрестив

пущу, і гарчання стихло, і він продовжив, походжаючи подвір'ям і запрошуючи до погулянки Юрія:

– Тоді ви маєте знати, що цей болотистий закутень Полісся справіку звався Кровним, себто, рідним, а пуща довкола – Волхвиною, але у сімнадцятому столітті, після битви під Берестечком ліс був перейменований місцевим людом на Козачий, а болото – на Криваве. Та мінялися часи, пролітали над лісом вогненними смерчами війни, гриміли на поліських млаках-багнах битви, одна біда іншу заступала, одна перемога іншу затіняла. А бездонна пащека трясовини все ковтала і ковтала нові жертви, не розбираючи: переможці вони чи переможені, герої чи зрадники. Авжеж, юначе, ми з вами стоїмо на тисячодавній братській могилі, на некрополі-пантеоні, а точніше сказати, на самопохованні. Тож не дивно, що поліщуки десятою дорогою обходили це пропаще місце, цю ненаситну трясовицю. А згодом, взагалі забувши про золотий благовіст слави, пам'ятаючи тільки тужливі голосіння свої від неслави та горя, перелицювали назву лісу з Козачого – на Козячий, а Криваве Болото – на Криве. Така природа виродження: пониження героїчного, поглум святинь... Та все-таки, ніби на перекір цьому самознищенню справжні, прашчурівські назви не зітерлися з пам'яті народної, а просто заховалися

у казки, легенди та перекази, які передавалися з покоління в покоління, від діда до внука, і дійшли аж до нас... понівечені, вихолощені, майже забуті і ледь живі, як і ці, скалічені людьми, хаші і болота...

Авжеж, якою б довгою не була ніч безпам'ятства, якими затяжними і нещадними – епідемії і людомори, кривавими та нищівними – війни і революції, вони минали, народ оживав, приходив до пам'яті, знову згадував про ДЕРЕВО РОДУ, про своє КОРИННЯ і КРОНУ, побиту громами, обпалену блискавицями, пошарпану буревіями... Знову вишпортував із генної пам'яті казку, висотував пісню, в яких сурми та литаври грали та величалася слава. І знову всі згадували, нібито колись тут, на цім місті, що нині позначене на карті України як Полісся, квітувала легендарна – Атлантида. Нібито серед вічнозелених лісів красувалися пишні, розкішні міста з білого мармуру, в яких жили атланти – люди-велети, такі мудрі, талановиті, все можливі й самовпевнені, що не бажали визнавати самого Творця. А одного разу, коли вожді атлантів, зібравшись на таємну раду, вирішили убити Того, Хто спородив їх і самим заволодіти Світом, потемніло завжди погідне Небо, спалахнуло гнівним вогнем, а земна твердь, задвигтівши, розверзлася і поглинула райські сади і

пишні міста, і замість раю розкішного – проступила з глибин земних прірва, наповнена по вінця чорною тванню.

У другому варіанті легенди розповідається, нібито атланти з невідомих причин сіли в космічні кораблі і полетіли у космос, а міста свої опустили під землю до пори, до часу, і от-от мали повернутися, та завадила їм аварія на ЧАЕС.

Інша, пізніша легенда повістує не менш романтичну історію, начебто за часів Київської Русі в цих лісах жило плем'я волхвів. Жило мирно, просто, за своїми дивними законами, в гармонії з природою, у дерев'яних хижах, ані городів кам'яних не будуючи, ані племен інших не воюючи. Єдиною пишною спорудою було в них дивної краси капище, в якому волхви воздавали хвалу своєму доброму, веселому і щедрому Богові, виспівуючи та пританцьовуючи. Та не сподобалось це веселе і мирне плем'я лісове котромусь із київських князів. І не тільки безтурботним норомом, а більше тим, що збирачам податей не було чим в них пожитися. На позір були волхви нібито багатими, а здерти не було чого: хіба останню сорочку лляну чи шубу з горностая. Пояснювали таку безпечну вбогість і байдужість багатства земного волхви тим, що відають наперед судьбу свою, тому й не копичать тлінного.

Тож розгніваний князь свиснув свою дружину варязьку, дочекався ночі і рушив на непокірних, аби заскочити їх зненацька. Та волхви тому й відунами звалися, що про все наперед відали і чекали на князя. Нічний ліс, яким він продирався до осідку волхвів, зустрів його сяючим від смолоскипів капищем, веселим полум'ям кострищ та радісними співами щасливих красивих людей, одягнених у білі строї та пишні вінки з лугового різноквіття. Однак не зрозумів розгніваний князь такої гостинності. Думав, що то так волхви перед ним величаються, незалежністю своєю й силою похваляються. Розлютився ще дужче, махнув рукою, до брані лютої закликаючи. Натягнули дружинники тятиву на своїх луках, та не встигли стріли випустити, як волхвине плем'я, від старого до малого, перекинулося на стадо оленів і зникло у пущі. А розлючена княжа дружина – кинулася слідом. Невідомо, скільки тривала та жорстока погоня, але завершилась вона там, звідки й почалась. Вражені дружинники раптом побачили, що тупцюють вони на одному місці, притім так завзято, що вже застрягли по коліна в землю. Кинулися рятуватися, та було пізно: земля провалилася земля і брудна хвиля твані накрила і князя і дружину його. А стадо оленів спурхнуло в небо ключем журавлиним і полетіло у свій Ірій.

З тих пір і називають люди це болото – погоня... А церкву нібито спорудила жона князя, яка після страшної смерті мужа і дружини прийняла християнську віру.

Є й іще одна версія легенди: нібито цю капличку спорудила княгиня Ольга на тому самому місці, де був убитий древлянами князь Ігор... Але це вигадка, бо всі історичні джерела стверджують, що князь загинув під Коростенем. До речі, Ігорю, ви бували в Коростені – історичному Іскоростені?

Юрій, що вже й звик до причуд попа-самітника, який сам плував грішне з праведним, і все ніяк не годен був запам'ятати його імені, приречено зітхнув:

– Якщо Ігор, до якого ви звертаєтесь, це я, то не був...

– Перепрошую, сину мій, перепрошую, Юрію... Хоча я не збирався вас образити, просто імена – Ігор, Єгор – транслітеровано з Георгія. Чи, може, вам надочутили мої казки?

– Та ні, мені справді цікаво... Розкажіть, будь-ласка... Мені справді дуже цікаво...

– Чудово! Бог свідок, вам мої оповідки ще стануть колись в пригоді... як краєзнавцеві. Отож, знову стали обминати це пропаще болото і свої, і чужі. Хоча розказують, що все ж деякі сміливці спеціально пробиралися до болота в ніч на Івана

Купала, щоб побачити, як опівночі посеред болота спалахує вогнями ясними щось схоже і на капище язичеське і на церковцю православну... Не знаю, щодо капища, але думаю, що то церква Покрови Пресвятої Богородиці звітувала чудом про себе місцевому людові. Тож даремно сільські вчителі, ці атеїсти з принуки, спростовували вигадку, показуючи з-поміж десятків різновидів папороті – так звану страусову, молоді спорофіли якої темної ночі фосфорують голубуватим сяйвом. Народ, особливо молодь, не хотіли прощатися з прекрасною легендою. І таємницями – теж, бо без них ці тінисті пущі і багви-погоні, мохивільшаники, мочарі-гала, млаки-трясовиці були би просто нудними піщаними лісами і зловісними комарино-жабуриними болотами.

Так, Юрію, людям хочеться таємниць... Отож одним привиджувалися у досвіткових туманах над трясовиною білі розкішні палаци, з вікон яких, осяяних рівним спокійним світлом, лилася ледь чутна небесна музика. Другі клялись, що бачили ціле місто, населене людьми-велетами. А третім... Вірніше, третьому ввижається страшний відгомін козацького бою... Хоч було їх тут, тих боїв кривавих, і в Другу світову: і радянських регулярних військ – з німцями, і партизан – з оунівцями, і оунівців з партизанами – з німцями...

– А де правда, де вигадка? – й собі задумався Юрій. – Але якби не було, ви праві, усе треба знати про свій край...

– Де правда, а де – вигадка? То лиш один Бог знає. Але те, що Криве чи Криваве болото захищене якоюсь невіданою надприродною силою, засвідчував цілком реальний факт недавнього «матеріалістичного» життя народу, зокрема, і нашого з вами, Юрію, – усміхнувся отець Георгій. – Овіяна легендами трясовина уціліла навіть перед нашествиям радянських меліораторів, що заповзялися перетворювати по всьому Поліссі вічнозелені торф'яники на сірі пустелі, якими тепер гуляють справжні пилові бурі... Не підпустило болото до себе, але перед тим, як мені розказували, проковтнувши кілька бульдозерів і «бобик» головного меліоратора Української Радянської Соціалістичної Республіки разом із планом його осушення.

– Я теж це чув. Від батька... – підтвердив Юрій.

– Може й справді таке було... Та попри все – болото собі жило і творило про себе легенди, дуже схожі на історичну правду, якою, здавалося, ХТОСЬ нетутешній, вищий за нас, минутих і тлінних, нагадує нам ЩОСЬ дуже важливе... про нас самих, – продовжував замріяно отець Георгій. –

Бо інакше, як і звідки могла постати в самісінькому серці болота посивіла від давності дерев'яна козацька рублена церковця? І яким чудом-дивом тримається досі на притрушеній зіллям хисткій купині над безоднею? І коли вона постала?! У часи княжі, чи козацькі? А може, як наразі мала впасти на ці ліси і води гірка і чорна зоря Полин? І чому до чорнобильської трагедії ніхто її не помічав, окрім хіба що вашого, Юрію, батька?

– Може тому, що не всім дано бачити й чути? – згадав Юрій батькові слова.

– Саме про це говорив мені і ваш, Юрію, батько... Коли приходив під КаПеПе в день запуску того лиховісного експерименту...

Знову запала мовчанка. Кожен з чоловіків думав про своє, водночас майже про одне і теж, зокрема згадуючи, що дехто з тутешніх старих людей і місцевих краєзнавців, стверджували, що церковця здавен бовваніла собі на болоті, але всі думали, що то мисливська хижка чи курінь дивакуватого лісника, прозваного за похмуру відлюдькуватість Вовком.

– Отож ще одна, вже наших часів легенда – про вашого батька, – по хвилі озвучив роздуми священник. – Працюючи лісником, він у розмовах із грибниками та мисливцями місцевими, називав себе, як я зрозумів, насправді Волхвом, а ті, такого

слова зроду не чуючи, перекрутили на Вовка. Так принаймні я уявляю собі цю історію тепер, з вами, Юрію, познайомившись, – провадив отець Георгій, радий, що є кому його слухати. – Та все ж згадували того лісника-самітника, що проміняв жінку, сина і родинний затишок на ліс і болото, добрим словом. Казали, що не простим був чоловіком, знався на травах, переказував біблійне пророцтво про зорю Полин, що має от-от упасти на ці ліси, пояснював, що насправді назва тої міфічної зорі не Полин, а Чорнобиль... Є такий бур'ян – різновид полину, в якого листя якого зверху темно-зелене, а зі споду – біле...

– Та ж он він – на міцному патикові, і корінь має довгий – не просто вирвати... – показав Юрій очима на високу лапату рослину. – У нас ще його називають – «підбіл». А є ще полин з дуже різким і духмяним запахом. Він росте в гарячих південних степах і в Криму – «євшан» зветься. Тато казав, що це той самий євшан, запах якого змусив якогось князя руського, здається, Ігоря, тікати з полону...

– Так, було таке... Розумний чоловік – ваш батько, Юрію... Наговорив я вам багато, та ще не всі легенди розказав, – засміявся отець Георгій. – Є ще у цій неписаній книзі – козацька сторінка. Але її ми прочитаємо потім, якщо, звичайно, ви, Юрію, захочете. А тепер, пробачте, мені треба до

Вечірнього Богослужіння готуватися, оскільки за грішними ділами ми з вами Утреню пропустили.

Втомлений пережитим, Юрій лиш знічено крекнув. Сів у траві, задивився на осяяний сонцем ліс і намагався ні про що не думати. І так бідна його голова мало не тріскала від почутої інформації.

Отець Георгій, притуливши дашком до чола долоню, теж задивився на болото, яке у промінні полуденного сонця, здавалося багряним, наче кров'ю залитим. Хоча знав, що тої кривавості трясовині надають водорості-хамелеони, які під дією сонячного проміння змінюють зелену барву на калинову, а під вечір – і на темно-багряну, та все ж на серці ставало тривожно, бо тільки один Бог знав, чому ті водорості червоніють тільки у Кривавому болоті... Потім, провів долонею по очах, ніби стирив з них червоний відсвіт історії, і щось згадавши, вигукнув з досадою:

– Отакої! За розмовами ми знову забули про лілії для Богородиці! А скоро ж парафіяни прибудуть. А ось і вони!

Наразі з правого берега болота долинули людські голоси, здалося, ніби хтось когось кликав. Отець Георгій спішно вхопив якусь лозину чи вудлище і заспішив на клич. Але з півдороги повернувся, підійшов до дзвінички з п'ятьма дзвіночками, яку

Юрій в суеті і не завважив, взявся за мотузочки і... сонна лісова околиця ожила, задзвеніла радісним благовістом. Ожила і возрадувалася піднесеною любов'ю до світу білого та всього на нім суцього і душа отця Георгій. Він засміявся, зізнаючись собі, що найбільше в церковному богослужінні любив передзвін благовісту. Отож, виконавши таку милу серцю частину Служби Божої, щасливий, мов би дитина, знову вхопивши свій «посох», заспішив до своєї пастви.

ЯНГОЛ Δ МҀТАНТ

Хоча сонце вже краєчком ока визирнуло з-за лісу, пускаючи світляні зайчики по дрібних озерцях західної частини болота, на затіненій пущею східній стороні його, по якій пролягала невидима поміж купинами стежка до берега, ще клубочився туманець. Отець Георгій глянув у той бік, де на березі уже чекала його паства, перехрестився і, як святий Петро у бурхливій хвилі моря, ступив відважно в рідке і хитке моховиння трясовини. Правду кажучи, для настоятеля Свято-Покровського храму кожен перехід через болото по ледь видимих купинах був серйозним випробуванням, адже він ніколи напевно не знав, чи

саме тут, де наразі ступила його нога, починається стежка. Так що, вела отця не мужність, а віра, що Господь не дасть йому оступитися. І Господь не дозволив йому жодного разу оступитися. Та все ж часом настоятелю здавалося, ніби вся нечиста сила сповзлася до стежки через бездну, обсіла кожен горбочок земної тверді. Аби не дати йому ступити, пручалась під ногами, хапала за підрясник, за палицю, спокушала страхом посковзнутися на слизькій купині, рахувала кожен його крок – від першого до останнього – тисяча двісті двадцять сьомого, коли він, нарешті, з Божою поміччю, ступав на берег. Тому мусив отець Георгій пильнувати не так стежки, як віри в те, що вона є, що проведе його з паствою крізь найгустіший туман і найчорнішу темінь, за будь-якої погоди – до Храму. І щоразу собі на підмогу моральну згадував притчу про апостола Петра, який зневірівшись у могутності Христа, ледь не втонув у морі Галилейському, і – о диво! – одразу ж міцнішав у вірі, і міцнішала хода його, і твердішала під ногами стежа.

Ближче до берега туман рідшав, і в густій осоці проступала рівненько, як проділ у волоссі, протоптана стежечка. Уздрівши в білястих оболонках туману тонку і високу постать свого панотця, парафіяни поштиво закивали головами, стримано заусміхалися, шикуючись один за одним

у живу вервечку, щоб за хвилину й собі відважно ступити услід за пастором у підступну багну.

Отець Георгій з правдивою радістю привітався, тим часом з прихованою тривогою оглядаючи свою нечисленну паству. Слава Богу, ніби всі дванадцяттеро. Авжеж, як учеників... Прости, Господи, зухвале порівняння, але для цих людей добиратися щонеділі і щосвята десять-двадцять кілометрів по лісовому бездоріжжю до Храму Покрови Пресвятої Богородиці було не меншим вчинком, аніж для перших християн ПОЧУТИ Христа і ПІТИ вслід за ним іудейською пустелею.

Здалеку гурт людей, озброєних довгими палицями скидався на казкове допотопне військо, що вийшло на прю, не приведи Господи, з якоюсь бідою. А ближче – на подорожніх, що, блукаючи пущею, вийшли на берег моря, за яким має бути земля обітована, і не знають, як до неї дістатися. Підсилювали враження вузлики та кошики, які кожен мав при собі. Скромні панахидки, якими прочани прийшли пом'янути своїх небіжчиків.

Однак придивившись пильніше, отець Георгій помітив, що сьогодні пастви його побільшало аж на... так, на дві душі. Поряд із вчителькою на пенсії Ольгою Михайлівною, тієї самої, що постачала йому книжки з історії України і новини зі всього світу, стояла незнайома юнка у білій сукен-

ці. Струнка постава і світле, розпущене по плечах волосся, робили її схожою на тоненьку берізку.

– А це моя внучка Леся, – зашарівшись від гордості, сповістила вчителька. – З Києва приїхала бабуню провідати. Леся в нас розумниця, студентка фізико-математичного факультету. А вірші пише, як Леся Українка!

Дівчина теж зашарілася від бабиної похвали, але не потупилася сором'язливо, а, навпаки, подивилася на отця Георгія з такою шляхетною гідністю, що отець Георгій аж здивувався: за роки свого священничого служіння у Храмі на болоті він не стрічався очима з таким чистим, відкритим і... «свобідним» поглядом. Тай у його власної юності, вихованої радянським режимом, був інший погляд, у прямому і в переносному значенні цього слова... Так ось вони які, діти Незалежності! Покоління, яке вирросло... Боже мій! Так... вирросло з тих немовлят, з тих нещасних діточок, над життям і долею яких заніс свій убивчий меч, виплеканий такими, як він, Георгій Бунчужний, хвалений «мирний» атом! Радше, безвідповідальне безголов'я таких як він, безбожників! Але ж, дивлячись на це чисте досконале створіння, не скажеш, що вирросло в обіймах монстра... Що ж воно виходить?! Невже, справді, не такий страшний чорт... чи то пак, Чорнобиль, як його малюють у своїй уяві схожі

на Георгія Бунчужного люди? Але, Господи, що він плете? Що ти плетеш, грішнику, забувши, що крапля Божого милосердя сильніша за вселенську ненависть Сатани! Вседержителю, Чоловіколюбне, Слава Тобі, Боже Всемогутній, що бережеш дітей людський... яких ми, батьки, не бережемо...

Перед очима священика постав нерозгаданий трагічний образ нежданого гостя нічного – Юрка, в очах якого було стільки... образи й недовіри... І болю – майже синівського – як до непутящого батька. І знову серце попа-затворника пронизав різкий біль за ненародженим сином... Жаль, не встигли вони до Чорнобильської трагедії стати батьками: Таня – зайнята партійною роботою, а він – кар'єрою і дисертацією про безмежні можливості мирного атому.

Згадка про дружину, про минуле, потрачене на несусвітні ідеї і неварті доброго слова ідеали, тільки поглибила печаль: чому він так бездарно промарнотратив, розтринькав свою молодість? Своє життя?! О-о, як йому хотілося, щоб діти, народжені Незалежністю, не повторили помилки своїх батьків? Дай Боже, щоби було так... Та вже є! Як би там не було, а розкритий погляд цієї дівчинки-берізки звістує, що у тому білому світі, який він, Георгій Бунчужний, покинув понад двадцять років тому, не все так і погано. Головне,

що Господь Милостивий вберіг популяцію від генетичних мутацій і духовних деформацій!

Принишкла паства з благоговінням спостерігала, з якою любов'ю пастор вітає кожного з них. Тим часом отець Георгій з трепетом душевним перевів погляд на другу, незнайому ще йому дусечку. І – тільки глянув, як хитнувся під ним берег, а душа обімліла і заводала до Неба:

«Господи, Отче, Творче і Заступнику наш, усе з волі Твоєї і в руках Твоїх! Не покидай дітей людських, не покидай!».

Алена обличчя священника, осяяному усмішкою, навіть тінь не промайнула. Приязно усміхаючись, отець Георгій підійшов до «сердешної Оксани», як він називав подумки наймолодшу свою мирянку – багатодітну маму, що жила на глухому лісовому хуторі Бобрик разом з гризотами, злиднями та своїм численним виводком, який поповнювала бозна від кого в цій глухомані ледь не щороку, спитав:

– А що це за янголятко до нас прилетіло, сестро?

Скорботне обличчя «сердешної Оксани» перекосила вимучена усмішка.

– Це мій найменшенький... – видавила з себе. – Я ж вам розказувала, що він народився... якийсь... не такий, як усі діти.

Дитя справді було, Господи, спаси й помилуй, мало схоже на людське: одні кості та шкіра. Яйцеподібна, рахітична голова, до якої ніби... приклеєне бліденьке, аж зеленкувате личко з розкосими, якимись світло-темними, ніби дзеркальними, очищами...

І знову трепет Страху Господнього пронизав усе єство священика: Господи, спаси й помилуй, маля нагадувало... інопланетянина... чи то пак – тих зелененьких головатих гуманоїдів, відзнятих радянськими спецслужбами на кіноплівки, які їм, фізикам-ядерникам, працівникам засекречених об'єктів, спеціально показували ще в 70–8-х роках минулого вже століття для загального розвитку. Але передовсім – «ради бдительности», про той випадок, якщо інопланетянам «стукне» у їхні гостроверхі голови розпочати свої «зоряні війни» проти Радянського Союзу. Адже ж, як попереджав за кадром сталевий голос диктора, «першими об'єктами агресії позаземних цивілізацій найімовірніше стануть радянські військові бази, космодроми та атомні станції».

«Та певно! Тим інопланетянам нічого більше робити, як лиш підривати наші станції, поїзди і космодроми, – думав тоді з досадою. – От кручкотворці! Уже в космосі шукають ворогів, щоб на них сперти власні «недоработки» та головотяпство!».

Так і вийшло, як він передбачав: винних у чорнобильській трагедії теж шукали на небі... хоч і не в Господніх чертогах. Але він сам, провідний спеціаліст і науковець Георгій Бунчужний, і на Страшнім суді засвідчить, що тоді, в ту страшну апокаліптичну ніч, у квітневому небі над четвертим блоком висіли тільки великі, як волоські горіхи, рідні українські зорі... Як і те, що без втручання Вищих Сил, пожежу на четвертому блоці ЧАЕС не вдалося б погасити... І це підтвердять усі, хто там був тієї квітневої ночі, – і живі, і мертві...

Зусиллям волі отець Георгій вгамував бурю почуттів, думок, спогадів, що звихрились у його душі, погладив хлопчика по голівці, попросив маму:

– Давайте, Оксано, синочка – я понесу. Так буде безпечніше... І ходімо! Ставайте один за одним і – крок у крок – ступайте за мною, підстраховуючись палицями. Але – не бійтесь: стежка надійна, ви її бачите перед собою, тож нею й рушаймо.

Взяв на руки покірну дитину і розгубився – не відчув її ваги! Здавалося, несе на зігнутій в лікті лівіці один дух безтілесний... Стало не по собі. Згадалися пророцтва японських вчених, які першими прибули на зруйновану ЧАЕС. Тоді він обурився, почувши, що через 20 років на територіях, уражених радіацією, жінки народжуватимуть

мутантів. Він не хотів вірити цим... бридням. І не тому, що й досі вірив у безпечність мирного атому, а тому, що вже... якоюсь частиною душі чи центрами в мозку... повірив у милість Божу і Його любов до людини... У те, що Господь (чи Вищий Розум) не допустить виродження тих, кого створив по власному образу і подоби.

І от – дожив: він тримає на руках дитину-мутанта, яка нічого не споживає, як скаржилась Оксана, крім підсолодженої цукром води, лісових ягід та грибів. Почувши про такий «раціон» малюка, він навіть обурився:

– Як? Ви годуєте малу дитину радіоактивними грибами? Оксано, хай врозумить вас Господь, бо тільки Він один знає, скільки рентген у тих ягодах і грибах, що ростуть у наших пущах!

– Та він нічого більше не хоче! – виправдовувалася перелякана жінка.

По цій розмові отець Георгій тяжко катувався, не міг простити собі недозволену його саном глухоту, неувагу до життя своїх парафіян. Адже ж по сердешній Оксані було видно, які в неї статки, як тяжко жінці виживати зі своїми дітьми серед злиднів і безробіття! Може в них тільки й того на столі, що гриби лісові та ягоди, що аж світяться тими мільйонами кюрі, які виригнув зі свого черева четвертий блок Чорнобильської атомної десятки

років тому і – продовжує вивергати!.. В тому ж то увесь жах, що потривожена преісподня продовжує дихати нам в обличчя смертоносною сіркою! А слуги її нахабно брешуть, нібито розлюченого Змія приборкано! Що все в порядку! Що саркофаг – надійно захищає народ України від подиху атомного монстра! Але це дитя... воно – сама правда, страшна, трагічна... І від неї – нема ради!

Та все ж... та все ж сьогодні, сповідаючи Оксану, він скаже те, що давно збирався сказати як... ну, можливо, не як духівник, а просто як людина, обізнана з можливими наслідками планетарної катастрофи:

– Сестро, не народжуйте більше!

Так! Хай простить йому Господь, але він, отець Георгій, скаже ці слова...

І раптом... нога настоятеля послизнулася на купині і він ледве втратив рівновагу! Зляканий, міцніше пригорнув до грудей Оксанине дитя, звів очі до Неба, попросив подумки:

«Господи, прости грішного, бо чи маю право давати ці недостойні поради нещасній матері, якби навіть була вона найбільшою блудницею на землі? Чи маю право, знаючи, що всі, навіть у гріху зачаті діти, народжуються янголами! А може, Господи мій, я одного із них несу? Янгола-мутанта? Чи мутанта-дитину? Все одно... Але, Творче Милосердний,

Твій раб Божий, ще не готовий досягнути цю Твою таємницю».

Наразі відчув легке поколювання в руку, якою притискав до грудей дитину. Ніби від електричного струму низької напруги... Скопив погляд на хлопчика: маля майже впритул дивилося на нього уважними дзеркальними очищами, в глибині яких, здавалося, проскакували голубуваті іскорки.

І тої ж миті отець Георгій згадав жалібну скаргу Оксани:

– Отче, він світиться вночі!

Здалося, в очах дитини промайнуло щось схоже на іронічний усміх, але на блідому, аж зеленому личку не тріпнулася жодна рисочка. Не здригнувся і міцно стиснутий у ниточку ротик.

– Отче, ця дитина така розумна, що я часом її боюся. Він знає все наперед і розраює мене, коли плачу. Каже, що забере мене на... Небо... Певно, панотче, ми скоро обое помремо! То ж прошу вас, отче, потурбуватися про решту моїх дітей, – лебеділа сердешна Оксана минулої неділі. Тоді він, заспокоївши жінку, здивувався:

– Але ж ти казала, дочко, що дитя не говорить?!

– Він, отче, не говорить словами чи ротиком, як люди, а лиш самими очима! Дивиться на мене мовчки, а я чую, що говорить... І все розумію.

Тоді він, грішний, подумав, що свідомість бідної жінки не витримує випробувань, посланих Богом, і цілу ніч молився, просив Його змилоститись над нею, зберегти їй розум задля тих дрібнесеньких діточок... Однак... щойно сам переконався, що жінка не вигадувала – дитина справді розмовляє очима! Чи то пак, подумки... А ще точніше, встановивши так званий... телепатичний зв'язок... О! От і зараз...

Отець Георгій знітився, відчувши якимсь сьомим чуттям, що дитина... ніби читає його думки і реагує на емоції, але... не наважується заговорити. Бережи, Господи, і це створіння Своє...

Жалість до Оксани, до її дитяти – перейшла у тиху ніжність до горстки людей, які мовчки, крок у крок, йшли слідом за ним, пастором своїм. Та все ж – не ним покликані до Бога, а – Богородицею. Матір'ю Божою, яка одна може зараяти і цій дитині... Ось, у день Її величного свята він покаже Матері це дитя і спитає: «Як нам бути, Мамо? Як нам жити далі, Всеблагая?».

Обережно, наче коштовну тендітну іграшку, притискав отець Георгій до грудей невагоме тілечко дитини, і воно у відповідь ледь поколювало його в руку теплом, схожим на те, яким колись його лікували... електро...

От тобі й маєш! Він забув, як зветься той популярний пристрій, яким лікували в радянські часи всі хвороби й недуги!!

– Електрофорез, – підказало хлопчєня, не розтуливши вуст.

Отець Георгій вдячно усміхнувся, і знову відчув легке, як від батарейки, поколювання в руку. Очевидно, дитя в такий спосіб засвідчувало своє вдоволення бесідою. Але, Господи, звідки воно, народжене навіть не в пологовому будинку, а на копиці сіна, чи, в кращому випадку, на полу в якоїсь баби-повитухи, знає такі терміни, якщо на їхньому хуторі, скаржилась Оксана, і світла нема?!

Ох, ще одна Оксанина біда: якийсь заблудлий зек, з тих короткочасних розрадників, які бозна-якими вовчими стежками, приплутувався час від часу до воріт цієї лиходолиці, вже років зо два, як відрізав дроти електромережі, що вели до її хати, і разом із трансформатором відволік у найближчий пункт прийому металевого брухту...

Отець Георгій зітхнув і... Чи це йому причулося? Та ні, хлопчик теж зітхнув, мовби співчуваючи отцю Георгію, і зазирнув йому в очі своїми печальними світанково-присмерковими очима-свічадами. Настоятель спаленів від сорому, ніби допіру брутально облаяв, обізвав жінку при її дитині, яка сама страждає від сорому за свою

матір, але навіть під страхом смерті не віддасть її на поталу людському осуду...

Над болотом стояла тиша, тільки час від часу почавкувала під ногами парафіян драговина. Уся увага людей була зосереджена на стежці. Страхуючи себе довгими палицями, люди намагалися ступати слід у слід за своїм поводитирем. Не менш зосередженим і уважним був і сам пастор, відповідальний перед Богом за життя цих людей, яким він потрібний, і які потрібні йому, з якими він поєднаний цією стежкою, і поріднений Храмом, до якого вона веде.

Уже котрий десяток літ триває ця нелегка дорога, цей Хресний путь... Досить часу, аби пізнати кожного, хто ступав за ним, краще, ніж самого себе. Так, він знав кожного з них – до найпотаємнішого закамарка душі... Може тому, коли вони сповідалися йому у своїх нехитрих, майже безгрішних гріхах, душа його корчилася від сорому – і за себе, і за всіх тих, всеможних і маєтних, власть імущих, але похряслих у таких гріхах, що на них нема де хреста класти, а він, священник, мусить просити Бога за їхнє здравіє...

Грішний, він не міг піднятися до заповідано Богом у Його заповідях! Ця незрівнянна ні з чим доброта Всевишнього до кожної тварі своєї... Ця сувора настанова – вимолювати для кожного

черва земного право на помилування, на благодать Божу...

Раніше, ЦЕ якось... муляло душу грішного папа, а гризти почало, коли сердешна Оксана раптом посеред Богослужіння вийшла з церкви і простояла за дверима аж до сповіді. А на сповіді зізналася, що не може чути, коли отець Георгій починає просити Бога за тих, що при владі. Бо їм Бог і так помагає з усіх боків, замість того, щоб помагати таким, як вона, котрі гниють у цьому радіаційному болоті разом з дітьми, забуті і Богом, і тими, про кого він дбає. Жінка ридала від страху перед Божою карою, а ще більше – від обиди, від гніву, що не покидав, палив її душу навіть під час сповіді.

– Не за їхнє благоденствіє я Господа прошу, – сказав тоді отець Георгій, – а за те, щоб Всевишній давав їм совість і розум бути добрими керівниками, дбати про державу і нас, народ... І щоб вони, керівники наші, поміняли господаря свого – на Світлого посланника Божого.

– То чого Бог не робить так? А я знаю чому! Бо вони, ті олігархи з депутатами, обікравши нас, церкви йому строять?! – Захлинулася жінка риданням. І він нічого не зміг їй відповісти, окрім того, що відпустити гріх справедливого гніву.

І ось тепер Оксана принесла свою хвору дитину, щоб прикласти її чолом до чудотворної

ікони Матері Божої, яка від Різдва несподівано для самого настоятеля оновилася фарбами, а за тим і замироточила. Якби він не був сам тому свідком, то не повірив би. Матеріалістичний світогляд, виявляється, сидить в ньому набряклим фурункулом... як і казки про волхвів, і байки про інопланетян, посланців позаземних цивілізацій, як оце нещасне пост-чорнобильське дитя, що дивиться на нього очима старого мудреця... чи святого мученика... А, може, й справді – посланця Божого, який розуміє і знає більше про людей, аніж вони самі...

Але це вже думав не отець Георгій, а інженер-атомник Георгій Павлович Бунчужний...Тож коли під ними знову хитнулася купина, і хлопчик тісніше притулювся до грудей, отець Георгій поспішив їх захистив від посягань преісподні хресним знаменням.

ЛІЛІ ДЛЯ БОГОРОДИЦІ

Не встиг Юрій провести тоскним поглядом покликаного паствою отця Георгія, який за мить розчинився в молоці туману, як перед ним став, мов з-під землі вискочив, «чорний браток». Не м'ятий – не клятий, чисто виголений, у виглад-

женому «похоронному» костюмчику, в тих же сонцезахисних окулярах та шкіряних рукавичках.

– Ти чого стоїш, парень! Дорога відкрита. Іди і винось. Пора їхати – нас чекає замовник. Між іншим, це дуже поважна і дуже впливова людина, тому я б не радив тобі випробувати її терпіння... І моє також! – накинувся крутелик на Юрія, не вітаючись.

Нахабний, зверхній тон випадкового попутника, який, якогось дідька, вчепився в душу кліщем, неприємно покоробив юнака. Після одвертої і щирої бесіди з настоятелем, він уже жалкував, що зв'язався з невідомими бандитами, піддався на явну, авжеж, явну провокацію цього явно кримінального авторитета! І то тільки тому, що цей... «щезник» чортів невідомо як і звідки дізнався про його, невезучого Юрка, плани будь-якою ціною винести чудотворну ікону з цього болота, де її ніхто, крім божевільного попа не бачить, принести потайки до тата в лікарню, щоб він притулився чолом до її вуст, І от тепер катувався: навіщо? Навіщо він згодився стати спільником цих, по всьому видно, «зłodіїв у законі», добровільно піти на злочин? Адже одна справа «позичити» образ Богородиці на деякий час задля святої справи – зцілення нещасних, Богом забутих, душевнохворих людей, і зовсім інша – вкрасти її для якогось багатого покидька,

якому, бачите, закортіло до всього – ще й чудес? Звичайно, той багатій думає, що за його погані гроші можна купити все, навіть самого Господа Бога з Богородицею! Щоб вони його стерегли та ще гостей розважали!

– Ты, че, парень, збрєндил? – приступився браток ближче, підозріло, якось по-звіриному, принюхуючись та прислухаючись до гнівного клекоту, що підіймався в душі юнака. – Ты че там замышляеш – клятву нарушаєш? А? Смотри мне! А то...

– Слухай, відчепись! По-перше, я ніякої клятви тобі не давав, по-друге, не лякай – лякані... – обурился Юрій. – По-третє, я ще добре подумаю, чи влзати мені у ваші темні делішки.

Крутелик, видно було, не чекав такого спротиву, тож на секунду навіть розгубився. Стояв, з дива онімільий, ніби язика проковтнув. Реакція братка, досі напористо-нахабного, підбадьорила Юрія. Правду кажуть, що з ворогом треба боротися його зброєю. Нахабство побивати нахабством, підступність – хитрістю. Ну, що отримав по мордах, хамула? Тепер будеш знати, як і на кого рот роззявляти! Так, ще вчора, заскочений зненацька бандюгами, він, Юрій, був готовий на все... Тепер же зовсім інша ситуація – вони з попом порозумілись, і він сподівається, що все можна буде залагодити без криміналу. Так, Юрій відчуває

це... Він все чесно розповість батьощі і проситиме, щоб той сам поніс чудотворну ікону в лікарню, туди, де зцілення від неї чекають сотні нещасних, покинутих, таких, як тато, скалічених колишнім життям і режимом, людей. А, може, й самим Богом покараних... Хтозна, але не йому, Юркові, про це судити... Тим більше, що такі акції, він бачив по телевізору, часто проводять настоятелі тих церков і монастирів, де з'являються чудотворні ікони, авжеж, спеціально возять по містах і селах, щоб люди зцілювалися.

– І ти в це віриш, у цей бред сівой кобили, придумані попами байки тіпа про чудотворне зцілення? – роблено здивувався хазяїн «майбаха», прийшовши до тями. – Пхе! Ти ж мужик! Современний! А віриш, як сільська баба, у попівські казки!

– А ти що, думки читаєш? – зневажливо, в тон чортовому щезнику, спитав Юрій, не відчуваючи більше ні страху, ні сум'яття, які переживав ще годину тому, усвідомивши, що йде на порушення законів, і не тільки людський, а й інших – вищих. Тепер він тверезо мислив і чітко усвідомлював, що, хай і заради святої справи, але так подурному, через свою телячу простоту, потрапив у руки кримінального угруповання. Але даремно ці бандити намагаються його контролювати!

Точніше – зомбувати і керувати при допомозі гіпнозу чи ще якихось психотропних засобів. Він бо не зовсім дурень! Щось теж знає, на чомусь теж розуміється!

По обличчю братка, що стояв спиною до сонця, пролетіла зловісна тінь. Чорні окуляри червоно зблиснули і згасли, і крутелик перейшов із бандитського «базарного» сленгу на «общепонятный русский язык»

– Слушай, урод, я не собираюсь вот здесь, в этой грязи, стоять и слушать твои дурацкие шутки. Ты обещал достать эту штуковину? То бишь – медальон? Обещал! Так иди и работай! Или ты боишься, что тебя кинут? Так вот тебе – поощрительный приз! Аванс! Сто тысяч баксов. Остальные четыреста получишь тогда, когда передашь медальон лично мне в руки. Ясно? А теперь – иди! Если, конечно, хочешь по земле топать, а не пиявок кормить в этой западне...

Браток не кричав, навпаки, вимовляв слова чітко, розмірено, ніби вбивав у голову Юрія дерев'яні цвяшки. Юрій зрозумів: «чорний» не жартує. Тим паче, що раптом відчув, як покидає його сміливість і рішучість, натомість покора і страх паралізують свідомість. Ще мить – і він готовий буде виконати будь-яку команду цього бандитського пахана.

«Боже! Поможи!» – заволав Юрко подумки і тої ж миті до нього знову повернулася притомність. Сам подивувався, коли раптом спокійно і миролюбно запропонував бандюзі:

– Тоді ходімо разом! Допоможеш. А то... та ікона ніби приросла до стіни.

– Не вимовляй при мені цього слова! – аж підскочив браток, мов ошпарений.

– А то чо'? – здивувався Юрій, вже одверто кепкуючи. – Нормальне слово. Це ж не «міліція» чи там... «тюр'яга, зона»...

– Не мели дурниць, придурку! Бо лиш загуде за тобою! І не бреш! «ВОНА» тримається на кількох гнилих дерев'яних цвяшках! Всього-на-всього на кількох гнилих цвяшшшшках! – уже зашипів гадом, втрачаючи терпіння, браток.

Пропозиція Юрія допомогти, схоже, роздратувала і настрашила цього... щезника–пострибунчика: то він тут, то – чортзна-де... Он як поблід! Як дідько від ладану! Чого б то? Невже не хоче залишати слідів, кримінальна морда? Авжеж, не хоче... Досвідчений мародер! І, по всьому видно, тут не раз вже бував, он як все знає, навіть про цвяшки! Але що ж йому завадило самому віддерти ікону? І чого це він боїться навіть в церкву зайти? Ходить же ось по подвір'ю не криючись, а в церкву боїться?..

– А-а! То ти вже пробував... винести її... – похмуро зіронізував Юрій вголос. – І, мабуть, теж не зміг її відірвати? Ну тоді знаєш, що я не брешу: вона навсправжки ніби приростає до стіни, а потім взагалі – зливається з нею.

– Так! Давай рухайся! Це твій останній шанс! Якщо ти цього не зробиш до приходу сюди богомольців, он, чуєш, голоси? То тобі – не жити. Ясно?

«Боже, що мені робити? І що взагалі тут відбувається, на цьому болоті?» – затужила-заридала Юркова душа, лякаючись знову впасти в залежність від цього кримінального слуги самого Сатани.

Сонце поволі піднялося над лісом, і в його промінні трясовина здавалася червоною, мов кров'ю залитою. Відчуваючи все зростаючий гніт нахабного братка, що чорнів навпроти грозовою тучею, Юрій швидко, мов рятуючись від гріха, пішов у церкву. Авжеж – від гріха подалі... Доки спокуса не зламала його, наївного хлопчика, цілком...

За порогом трохи полегшало. Але муляла цікавість. Тож сторожко підійшов до ікони, обдивився: справді, бандюга не брехав – тримається на кількох цвяшках. Дерев'яних, але ще міцних.

Однак замість того, щоб спробувати знову зняти образ зі стіни, Юрій став обзиратися, гарячково нипати по церкві, щось, сам не відаючи, що, шукаючи. Нарешті під столиком з іконками і хрестиками знайшов... Серп!

– Слава Богу, знайшов! – зрадів, не даючи собі відчиту, задля чого, власне, шукав, і що має робити з цим серпом.

Взагалі, парубок мало розумів, що з ним відбувалося нині. На цьому болоті ним кидало з боку в бік, як на палубі вутлої шхуни, а голова йшла обертом від невмотивованих перепадів настрою, намірів і бажань... Іноді здавався собі дитячою електронною іграшкою, якою управляють з різних пультів...

– Мати Божа, дай мені розум... – заблагав до чудотворної, яку тільки що терзав, накручений «чорним крутеликом», тупо оглядаючи серп, яким панотець жав рогозу і татарське зілля. І... пригадав слова отця Георгія:

– За чварами і сварами забули ми про лілії для Богородиці...

– Авжеж! Як він міг забути, чого сюди прийшов! – зрадів Юрій і вискочив на церковне подвір'я – ледь не в обійми братка, який нетерпляче дочікувався його, знервовано позиркуючи в той бік, де гомонів, чутно було, зі своєю паствою болотяний піп. Та уздрівши Юрія, озброєного серпом, що виблискував

на сонці, мов крива козацька шабля, чорний чванько, щойно самовпевнений і нахабний, перелякано сахнувся, зібгався, скрутився і луснув, як мильна бульбашка. Щез! У кліп ока!

Юрій остовпів. Оце то... фінт! Те, що бандит здимів від одного вигляду серпа, геть чисто збило його з пантелику. Але й втішило, бо, виявляється, справді, не такий чорт страшний, як його малюють. Це – раз. А по-друге, виходить на те, що навіть такі чорти рогаті, як цей кримінальний виродок, не такі вже й відважні, і цілком можуть з переляку в штани надзюрити, варто лиш їм показати кулака.

Наразі Юрієві подумалось, щовсяцябожевільна колотнеча, цей абсурд з бандитами і попом йому просто сниться, тому що те, що з ним відбувається, нормальній людині могло тільки приснитися. І то – на п'яну голову. Авжеж! Але, нарешті, до нього прийшло прозріння. Він згадав, що сьогодні велике християнське свято – Трійця, або зелена неділя, і він хоче принести квіти Тій, Яка була йому другою мамою, вдруге народивши його на світ. Шкода, що він і першій своїм мамі ніколи не дарував квіти... Не привчений був... тай соромився... А по правді, просто не знав, яка це радість – дарувати МАМІ квіти.

Тепер Юрко ніби збоку дивився на себе, бачив, як, забувши про осточортілого братка,

виблискуючи серпом, простує до болота, як упевнено ступає по хистких і слизьких, мов крижинки на річці під час льодоходу, купинах, і йде по них так впевнено, ніби під ним не бездонна трясовиця, а бита лісова дорога. А от нарешті серед купиння-моховиння-жабуриння – озеречко чистої води, як скельце-люстерце, по краях прикрашене густим мереживом з листя і квітів сніжно-білих лілій, ніжно-жовтого латаття, кремово-рожевих глечичків. І він нахиляється і серпом притягує до себе ті розкішні вінки та гірлянди...

«Лілії для Богородиці», – чує перед собою втішений голос отця Георгія, а позаду... за спиною – скрадливі звірині кроки. Але Юркові вистачає однієї миті, щоб, уже з повним оберемком лілій, стрімко розігнутися, озирнутися і побачити, як, буквально за кілька кроків від нього, опадає, розсотується по трясовині чорними гадюками, велетенськими п'явками щойно цілком реальна постать братка. Ті гади болотні повзуть попереду, скручуються слизькими кублами на купинах, хапають за ноги! Але їм не спинити Юрія. Хода його тверда, як і віра в те, що він донесе і обов'язково принесе лілії Матері над всіма матерями...

Нарешті – берег! На острівці ще безлюдно, але з протилежного боку болота долітають людські голоси. Прихожани! Треба встигнути!

Якась незвична, радше призабута дитинна радість охоплює світлим полум'ям душу парубка, що поспішає з оберемком водяних лілій і латаття до відчинених навстіж дверей крихітної дерев'яної церковці. Але тільки зайшовши у храм, у його прохолодний затінок, Юрій помічає, що він справді... світиться! Чи то пак, це мерехтливе світіння, що німбом осяює його, насправді випромінюють водяні лілії та латаття, які він приніс Богородиці.

– Слава Господу, що дійшли! – перехрестився отець Георгій, ступивши на твердь. Парафіяни теж з полегкістю зіткнули, дякуючи Богові і Матері Божій, що перевели їх через безодню. Бо, нема де правди діти, щоразу перехід через болото був для них, не таких вже й молодих і ловких, неабияким випробуванням. Особливо, після того, як вони помітили, що стежка... рухається! Авжеж, вона щоразу пересувається то вліво, то вправо від куща калини, який служив їм поміткою з того дня, як вони вперше пішли через багну услід за козацьким попом. Тож один Бог відає, як отець Георгій непомильно знаходить стежку, і, взагалі, як їм усім вдається пройти по ній, не забруднивши, ба навіть не замочивши ніг?! Чудо та й годі! Присутність дива трохи лякала, але щораз все більше радувала людей. Отож схвильованим, веселим гуртом прихожани

рушили до храму. Попереду йшов отець Георгій з Оксаниним хлопчиком на руках.

У церкві парафіян чекало ще одне чудо: переступивши поріг, вони не впізнавши свого храму, завітчаного вінками водяних лілій, які, здавалося, випромінювали різнобарвне, як ялинкові гірлянди, сяйво.

Та найбільше вражений був настоятель. Попервах отець Георгій нічого не зрозумів, і був ладний сприймати все, що відбувається у храмі і поза ним, як видіння, послані йому Небом. Та роззирнувшись по церкві, побачив у самому кутку, біля столика з хрестиками, молитовниками і свічками того, на кого і сподівався... Юрій дивився на отця Георгія розгублено, ніби сам був здивований чи то власним вчинком, чи тим ефектом, який він справив на настоятеля і віруючих.

Отець Георгій вдячно усміхнувся юнакові і пішов готуватися до Служби Божої.

ДІДІВСЬКА П'ЯТНИЦЯ І ТРОЇЦЬКА СҀБҀТА

Тим часом, доки панотець, зачинившись у вітварі, одягав ризи, жінки поставили справа коло

престолу широкий ослін, застелили його вишитим рушником і почали викладати свої панахидки: хто хлібину, хто вузлик з крупами, хто баночку півлітрову цукру, а дід Петро Поліщук – куплену купно всією церковною громадою пляшку кагору для причастя. Усе, як наказував отець Георгій. Знаючи вельми скромні статки своїх парафіян, настоятель забороняв їм приносити в поминальні дні дорогі продукти та різні лакоминки, але найбагатша з них, вчителька на достроковій пенсії, позаяк в її селі зосталося більше вчителів, аніж учнів, Ольга Михайлівна, все одно приносила «на помин» то печиво домашнє, то горнятко з коливом, яке в довколишніх селах називають – «канун».

Ольга Михайлівна шанувала свого «козацького» попа, як називала проміж себе паства настоятеля Свято-Покровського храму. Але, певно, більше – жаліла... Як людину, котрій, якщо люди не брешуть, теж довелося, як і її покійному мужу, побувати в самісінькому кратері чорнобильського пекла. Ользі Михайлівні часом кортіло заговорити про це з панотцем, запитати, чи не знав він Євгена Ходися, але щось стримувало... Може, страх розтроюдити душу і свого, і його спомином про пережите? Бо аж страшно стає, коли згадаєш, скільки ж то їм усім довелося натерпітися! Вистраждати! Витримати такого, що

й не всі витримували. От і Женя... не витримав...
Не пережив...

Хоча, як часом думає Ольга Михайлівна, якби не його чесність, жив би Женя при здоров'ї й досі. Ніхто ж його не примушував кидатися у те пекло... Хоча... він теж, мабуть, передчував, що погано для нього закінчиться той експеримент. Був проти: боявся, що не витримають якісь системи. Конфліктував з начальством, особливо з одним... якого вважав порядним і знаючим спеціалістом з ядерної фізики, і який, на думку Жені, не мав права легковажити долею стількох людей ради чергового «авралу» на честь пролетарського свята. Чи ювілею, будь він не ладний! Певно, того чоловіка, як і Жені, вже давно нема... І за що, ради чого вони – такі ще молоді, красиві, такі мудрі і вчені, поклали голови, життям пожертвували?! Будь вона проклята та страшна система, в якій людина була нічим, ні ким, тільки гвинтиком і засобом для здійснення якоїсь... чергової високої мети заради світлого комуністичного завтра. А те «завтра» і «післязавтра» впало на голову, як сніг, тільки – чорний, радіоактивний, смертоносний, нежданий у квітні – сніг...

Часом жінці здавалося, що отцю Георгію теж хотілося поговорити про чорнобильські події двадцятирічної давності, розпитати детальніше

про її чоловіка-небіжчика, можливо, вони були знайомі, авжеж, на ЧАЕС майже всі були знайомі, але певно теж не смів тривожити важких споминів... Адже кожен з них розумів: є печалі, які носиш в собі, мов іржаві смертоносні міни, і боїшся до них доторкнутися... Тим більше, що знав: вчителька й без того карається своїм атеїстично-комуністичним минулим. Був такий гріх... був. Усвідомлений. Бо ж ніхто її, рядову вчительку рядової середньої школи з міста Прип'ять не примушував ще «до Чорнобиля», вбивати вперто в голови дітям, що Бога – нема. Що справжній бог природи і творець світу – людина, яка сягнула у своєму розвитку такої висоти, що розщепила атом! І примусила його служити на благо усьому людству!

Як та людина розчепила той атом, вчителька історії Ольга Михайлівна не знала, але була щиро вдячна всім, хто той атом розчепив, і побудував Чорнобильську атомну станцію, бо тепер вона живе не в якомусь селі, а в сучасному місті енергетиків, в комфортабельній квартирі, має високооплачуваного чоловіка енергетика, і виховує сина – теж майбутнього енергетика, впевнена, що її простому людському щастю не буде кінця. І раптом – та жахлива аварія... мов кара Божа. І смерть Жені... І це вічне, не минуще почуття вини...

Поховавши через місяць після аварії на ЧАЕС чоловіка в його рідному селі Піщаному, що опинилося майже на межі 30-кілометрової Чорнобильської зони, Ольга Михайлівна відвезла сина-студента до своєї матері в Луцьк, а сама вирішила не шукати щастя-долі переселенської в чужих краях, не тинятися по приймах-комірних, а зостатися тут, в порожній хаті чоловікових батьків, тим паче, що й робота траплялася – у місцевій школі не вистачало вчителів. Однак не тільки страх перед переселенськими поневіряннями прив'язав її до Піщаного, а щось інше, в чому боялася зізнатися сама собі... Можливо, більша за горе – потреба покути? І тому вона тут, у цій церковці...

За мирськими думками Ольга Михайлівна не забувала про свої церковні обов'язки регента і читця Святого Письма. Що поробиш, кожному у їхній невеличкій громаді доводилося виступати в кількох ролях, тільки дід Поліщук займав одну посаду, зате найголовнішу, – церковного старости. Отож, доки жінки, розкладали панахидки, ставили свічі на підсвічниках і квіти у вази на престолі, Ольга Михайлівна відкрила молитовник на розділі «Зелені свята. Троїцька Поминальна Субота». Глянула на царські врата: за ними отець Георгій молився, готуючи душу до розмови з Богом і людьми. І на душу жінки зійшла тиха світла благодать...

Про отця Георгія, тоді ще «дивного чоловіка з хижки на болоті», Ольга Михайлівна прочула першою. Від школярів. Бігаючи по лісу, дівчачі запримітили посеред трясовини якусь хатку і людину біля неї і подумали, що то вернувся бозназвідки до свого куреня відлюдкуватий лісник Вовк, котрий пропав одразу «після Чорнобиля». Але ті, хто знали Вовка, заперечили, мовляв, чули від жінки його, що жила в сусідньому селі Корчувате, ніби він давно, десь за місяць «після Чорнобиля», помер. Тож, зрозуміло, що всі ці плітки і факти тільки розпалили цікавість місцевих до Робінзона з трясовини. А одного разу, коли Ольга Михайлівна із товаришками пішла не так по гриби, як прогулятися пущею, той Робінзон сам вийшов їм навстріч і назвався священиком Козацької церкви, якою насправді виявилася хижа серед неприступних мочарів.

Ольга Михайлівна, як єдиний у цих багнах дипломований історик, зацікавилась несподіваною зустріччю і підбила жінок піти слідом за попом лиш йому одному відомою і видимою стежкою через болото, щоб на власні очі побачити ту (уявити ж тільки!) трьохсотлітню, а може, й давнішу, церкву. Так почалося їхнє знайомство, а з ним і спільна дорога до замулених джерел рідної історії, які

виявилися, з погляду християнського священика...
теж гріховними, бо язичеськими.

Звичайно, з огляду на свій сан, отець Георгій у цих історичних бесідах не йшов далі за роки правління княгині Ольги та князя Володимира, зупинявся на часовій межі між Руссю язичеською і Руссю християнською, але вони часто говорили про тяглість і тривкість тисячолітніх прадідівських обрядів, звичаїв і символів, що переплелися з християнською вірою, мов коріння тремтливого сріблястого осокора і могутнього тінистого дуба.

Ольга ж Михайлівна з такою насолодою і пристрасстю заглиблювалась у тисячолітню поліську пущу, населену русалками-мавками, вовками-вовкулаками, чортами-упирами, що забувала про неприянь християнства до язичників, а згадавши, дивувалась, бо ж хіба наші пращури винні, що жили задовго до народження Сина Божого і поклонялися не Єдиному Вседержителю, а просто Небу, Сонцю і Рідній Землі, називаючи їх різними, але такими прекрасними поетичними іменами, що аскетична християнська віра не змогла відмовитись від духотворного дохристиянського багатства русичів. Всевишній Розум того не бажав. І це ще одне підтвердження того, що Бог – один і єдиний. Багато тільки в нього імен і ликів.

Але, Боже, який жаль, що тисячоліття переживши, зникає ця краса, як ранкова роса. Помирає, відходить у безвість разом з останніми жителями колись благословенних, а нині зганьблених людиною, країв, співуча говірка, в якій збереглися перлини давньоукраїнської мови – мелодійні дифтонги, якими предки поліщуків імітували звуки довколишнього світу. Сьогоднішнім та ще й нетутешнім людям їх і вимовити важко, а баба Настя Синиченко, не бає, а начіє тая синичієнька співає про давніє времіє, коли ще нашіє дієди жилі, то в ції пуці русалки удилися да на берьозах гуойдалися, а вуовкалакі бієгали, начіє куоні. А сієчас чрез Чорнобиль нієма й людіє, тольки дієди з далієких світів приходють троєшної п'ятниці і сердютьса: што ви наробілі, шо не чутно тута смієху дієток? Хаді, Оля, деїдов памінати, а то беда буде...

Отожвонивсім селоміхуторами довколишніми і поминали Дідів учора. Щоб ті не сердились... А є за що сердитись, ой є! Такого правнуки наробили, що й самі не раді!..

Розкладаючи на клиросі аркушики із словами пісноспівів (ще один обов'язок: розписувати для кожного півчого, які молитви і після яких тропарів і кондаків, виголошених священиком, треба співати під час відправи), Ольга Михайлівна поглядала на

церковну громаду: ось вони, останні скарбівничі незлічених, потоптаних у цих багнах, прадідами настараних статків: старий Петро Поліщук, Катерина Маткобожик, баба Настя Синиченко... Синичка, як любовно її всі вони називають... І що ж виходить? А те, що їм, забутим дітьми і внуками, нікому передати ключів від цих розкошів-самоцвітів, розсипаних по рясту і рясці. Одна тільки сердешна Оксана, як грибничка, облипла дітьми. Ото дякуючи Оксані та її дітям, ще є з ким «куста водити», і учту по «Дієдах справляти», і є ще кого в школі вчити сільським вчителям, котрі молодші. Бо старші, як-от вона, Ольга Михайлівна, змушені йти на дострокову пенсію... Вимирає село... Висихають джерела... Гаснуть самоцвіти... Тому-то Ольга Михайлівна і викликала з Луцька внучку, аби та бодай раз побачила, які вони, ті давні, прадідівські звичаї. Отож учора, в п'ятницю, кількоро їх, старих бабів разом з Оксаниними школярами, вбравши Лесю у вінок з листя, «водила куста», а підвечір справляла «Дієди»: учту-трапезу по всіх померлих родичах. Ольга Михайлівна, сама недавно навчена, намагалася поминати «Дідів», як було колись: приготувала дев'ять страв, насипала по три ложки з кожної в тарілку та поклала на порозі, застеленому обрусом, аби «діди» вечеряли. А тоді скликала сусідів, всі разом наплели вінків

з листя, сіли повечеряли та й пішли, одягнувши на голови ті вінки та свічі запаливши, на цвинтар: звітувати родичам, як жили і що зробили за цілий рік. Гарний, добрий звичай, на жаль, зберігся він тільки у поліських пущах-болотах, хоча й тут сприймається людом просто – як гарний давній звичай, а не як звіт перед померлими праотцями про свої діла і вчинки. Але трепет був... Ой був, душечка, здавалося, тріпотить, як пташечка, запитуючи себе: «А що, як справді... раптом вийдуть і скажуть: відповідайте!»

І, мабуть, не в одного покоління душа тремтіла від страху перед іспитом? Тому й розкладали поліщуки в цей день поминальний з обох боків цвинтарних воріт високі багаття... Бо й справді, як впевнилась сама Ольга Михайлівна, пройшовши між кострищами, не так було страшно поночі йти на рідні могили, голосячи та співаючи русальних пісень.

Вчора вона теж голосила і розказувала Жені про своє невеселе пенсіонерське життя-буття, про отця Георгія, показувала внучку, котра не відходила від баби ні на крок, вражена усім цим древнім язичеським дійством. А наговорившись-наплакавшись, почепила на хрест вінок, і пішли вони з Лесею додому готуватися до Троїцької Поминальної суботи. Удосвіта мали вийти, аби встигнути на Літію.

ЛІТІЯ

*Ще рано бити в тулумбас
й скликати ворогів на тризну,
бо сходить Божа благодать на мій народ,
і на Вітчизну...*

«Де він чув ці слова? І чому вони так запам'ятались йому? Він бо навіть у школі не міг вивчити на пам'ять жодного вірша, навіть, здавалось би такого простого і доступного Шевченка... А тут... цілий стовпчик!» – дивувався сам собі Юрій, повторюючи, мов зачарований, здавалось би недоречні у церкві рядки. Бо в церкві доречні молитви, яких він теж, як і віршів, не знав, бо теж ніколи не вчив. І не було кому його вчити. Коли він ріс, тата, який усе знав, уже не було. А мама за роботою не мала часу. У школі, де він вчився, хоч на той час, особливо після Незалежності, вчителі і почали згадувати про Бога, але якось ніяково, з оглядкою. Отож всі його молитви: «Боже, поможи» та «Господи, помилуй!»

Щоправда, з того їхнього з татом короткого перебування у церковці після Чорнобильської аварії, zostалися у пам'яті незвичні урочисті слова,

навіть згадуючи які, хотілося встати: престол, оltар, аналой, царські врата, іконостас, образи, клирос...

Поволі суета у церкві вщухла, притихли урочисто на клиросі півчі – семеро жінок з дідом на чолі. Інші ж баби, жінка з рахітичною дитинкою, міська дівчина та він, Юрко, які представляли простих парафіян, побожно схилили голови. Раптом в глибині вітваря високий тенор отця Георгія проспівав першу хвалу Богові і літня жінка, схожа на сільську вчительку, урочисто почала читати святе письмо, а решта мирян їй підспівувати. Юрій нашорошив вуха, намагаючись запам'ятати текст, але вчителька читала так швидко, що він мало що зрозумів. Тому приступив ближче і опинився перед самим престолом.

Коли ж царські врата розчинилися і вийшов отець Георгій, вбраний у святочні ризи, співаючи та обкурюючи кадилом православних, Юрій попервах навіть не впізнав у цьому величному священикові буденного, затривоженого пригодами з ним, Юрієм, настоятеля Храму на болоті. Навіть погляд, який панотець іноді зупиняв на Юрієві, був зовсім інший... Так дивляться хіба що маленькі діти та святі з ікон...

... Тричі славили вони Триєдиного Бога, тричі молили Отця Небесного за здоров'я земних святих отців, за благополуччя України, її влади і народу, кожного тут присутнього. Жінки, підспівуючи, втирали сльози, єдиний дід молився із заплющеними очима, а відсторонено-байдужий хлопчик на руках у худенької замученої жіночки, здавалося, усміхався...

– Нині, брати і сестри, – голос отця Георгія злегка тремтів, – ми маємо день скорботний, але й світлий і Богом благословенний, Троїцьку Поминальну Суботу. У цей день справіку, ще з часів християнської Русі, в нашого народу заведено поминати своїх пращурів, своїх праотців, тих, що були корінням, з якого постав на цій, дарованій нам Богом, Україні від раю землі, український народ. Тобто ми з вами, нині суцї. Тож не відступимо від настанов церкви, християнського звичаю і покону батьків, і помолимося за кожна рідну душу, що ходила по цій землі, обробляла цю землю, квітчала її злаком і квітом, шанувала ці ліси, ріки й озера, захищала їх від наруги і винищення. Помолимося за полеглих у всіх війнах, січах і боях, і за тих, хто життям своїм заступив нас із вами в останній, будемо просити про це Бога, битві Розуму з Безумом, Світла з Темрявою, Творця Небесного з князем преїсподні. Ми всі пережили ті страшні дні

і ночі, ті жахливі години, коли наша земля, увесь світ здригнувся від Чорнобильської трагедії. Багато з нас були безпосередніми учасниками тих подій, не задумуючись, не усвідомлюючи, на чийому вони боці: Творця Вседержителя і Чоловіколюбця, чи – на боці руйнівника і людиноненависника Сатани, того самого поверженого Господом янгола, що вибрав собі шлях темряви і смертоносної духовної чорноти, і досі розсіває той безум серед людей і народів, провокуючи братовбивство, війни, геноциди, ненависть і ненасиль, підриваючи віру в Господа. Це він спокушає нас розкошами надмірними, негідним багатством, лукавою славою і незаслуженими почестями і посадами запродалися йому душу, щоб потім, вселившись у наші безбожні, осліплені гординою і самовпевненістю душі, нашими ж руками творити зло! І ми піддаємося! І творимо самі собі зло. Собі і своїм дітям! Зло за злом! Чорнобиль – за Чорнобилем... Чорний біль. Гіркий біль. І не чуємо Бога, не чуємо його засторог і пророцтв його апостолів про Звізду Полин, яка впаде на землю і згіркнуть води у ріках... згіркне солодка кров нашої землі. І не каємось... не робимо висновків для себе. Тверезих, розумних висновків. Адже, брати мої і сестри, Чорнобиль – це не лиш горе, і наука тим, хто забув, що світло не там, де горить електрична лампочка, а де жевріє лампадка любові до Бога,

а отже до того, що Він сотворив, оживив і нам заповідав. А заповідав Господь нам – цю землю і щастя жити на ній – багатство, яке ми так підступно занапащаємо, забувши уроки Чорнобиля, і сьогодні. Усі: від великих світу цього – до малих, таких, як ми з вами, переступаючи щохвилі закони Божі.

Але дні поминальні не лише для скорботи, а й во славу тих мучнів і лицарів, яких було більше серед українського народу, і чий дух незборимий досі тримає цю землю і небо над нею. Тож нині настала найвища пора згадати і вознести соборно до Бога і Богородиці, Пресвятої Діви, молитву і за тих героїв, що полягли за нас з вами ще понад триста літ тому, у ці дні, у цих болотах. Мужніх оборонців України, на честь яких зведений Божою милістю наш Свято-Покровський Храм. Молімося, брати і сестри, благаймо Бога відпустити їм, витязям, лицарям нашим, свідомі й мимовільні прогрішення та відкрити їм врата до царства Божого, і прийняти їх до воїнства небесного.

Та перед тим, як звершити Літію по убієнних героях, послухайте цю славну, хоч і трагічну історію про прадідів наших – козаків і ополченців війська гетьмана Богдана Хмельницького.

Отець Георгій враз міцно заплющив очі, ніби боявся осліпнути від блискавки небесної, і безгучно спитав:

– Господи, невже Ти простив мені, Господи, гріхи мої тяжкі? Невже послав мені Благодать говорити людям істини Твої?! Невже дав мені дозвіл на відпущення чужих гріхів? Спасибі Тобі, Господи...

Миряни, завваживши, що їхній священник раптово замовк, стривожено припишкли. Але отець Георгій тої ж миті розплющив очі, і, заспокоївши паству своїм «тихим» усміхом, почав казання:

– Ви, всі присутні у Храмі, вчилися в школі, і знаєте, що недалеко від нас, під печально знаменитим селом Берестечком, саме у цю пору понад триста літ тому сталася велика битва українського народу за свою свободу під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. У кривавій, не вкритій славою війні загинули сотні, тисячі козаків, та не згинула Україна... І не згинула тому, що на оборону її стали триста українських спартанців. Стали ось тут, у цих болотах, на цьому місці, де стоїть Храм Покрови Пресвятої Богородиці... Тож, дорогі мої браття і сестри, прошу вас оглянутися разом зі мною у ті далекі часи і пригадати собі і дітям своїм, як це було і як це записано в нашу історію.

А записано так: 28-30 червня 1651 року під Берестечком відбувся генеральний бій козацького війська Богдана Хмельницького з поляками, який

скінчився перемогою польської армії. Про перебіг битви збереглося багато свідчень, але всі вони настільки розбіжні, стільки в них дивовижного і легендарного, що тяжко скласти собі ясну картину тихжорстокихтриденнихбоїв. Панує думка, що саме в час битви, як і перед тим під містечком Зборовом, зрадив козаків татарський хан. Він не тільки сам кинувся тікати, відкривши ворогові лівий фланг козацького фронту, але ще й захопив силоміць із собою самого гетьмана Богдана Хмельницького у той час, коли той кинувся було його перепиняти. Однак тепер історики доводять, що причиною польської перемоги над козаками під Берестечком була не зрада хана, а перевага польської артилерії, значна підмога двадцятитисячної німецької піхоти, добре вишколеної в Тридцятилітній війні, високі бойові прикмети польської кінноти, а головне — перевага польського плану бою, виробленого німецькими генералами. В результаті чого татари справді не витримали згубного гарматного вогню, сконцентрованого проти їх позицій, і почали в паніці відступати. Цим вони відкрили козацькі позиції з флангу. Та все ж козацький табір устиг «замкнутися», і цілих десять днів відбивав завзяті штурми й витримував облогу. І це тоді, коли самого Хмельницького в таборі вже не було, бо він, визволившись нарешті з ганебного полону

зрадливого татарського хана, кинувся збирати нові сили на оборону краю, а команду над табором передав вінницькому полковнику Іванові Богунові.

Тим часом 10 липня Богун, змучений облогою, почав уночі потихеньку виводити своє військо з табору і вже вивів був значну частину артилерії й кінноти, але тут зчинилася тривога: поляки, побачивши відступ, вдарили по табору. Під натиском вимуштруваного війська неприятеля чимало українських вояків, переважно обозної челяді і повстанців-селян, загинуло в болотистих заплавах річки Стир, що прикривала козацький табір з тилу, багато полягло під шаблями ворога. Загинув і митрополит Йосаф, який старався вгамувати паніку й зупинити втікачів. На жаль, у руки поляків потрапила похідна канцелярія гетьмана Хмельницького з усіма дипломатичними документами та клейнодами, 28 гармат і багато всякої зброї. Одначе більша частина розбитого козацького війська встигла відступити в напрямку Києва. Але війна – є війна. Нелегко далася перемога над козаками й польській армії. Поляки, ослаблені через нестачу провіанту і хвороби, теж понесла великі втрати.

Очевидець битви під Берестечком француз П'єр Шевальє так описував завершення цієї справді

доленосної для України битви: «В одному місці серед болота скупчилося триста козаків і хоробро боронилися проти великого числа атакуючих поляків, які натискали на них звідусіль. Повністю оточені, вони загинули. Залишився один, який боровся протягом трьох годин»...

Отець Георгій зробив паузу. Обвів поглядом свою нечисленну паству. Люди були трохи здивовані проповіддю, незвичною навіть для незвичного попа козацької церкви, який зазвичай після Служби говорив з ними про звичайні речі з їхнього буденного життя, лиш часом нагадуючи, що живуть вони у краях «крівію политих, і славою повитих». Але сьогодні він говорив про ту давню битву на болоті так, ніби сам був її учасником.

– Так пише історія, – помовчавши, продовжував настоятель, – але в ній багато таємниць, зокрема, й темних, не розгаданих досі. Але сьогодні, браття і сестри, ми будемо говорити про високу таємницю нашого українського духу, нашої слави, якої ми не мали б ніколи без волі Всевишнього і молитов Матері Божої – заступниці нашого народу. Себто про те, про що не говорить історія. Про чудо Господнє.

Тож на мить повернімося подумки більш як на триста років назад на це саме місце, де стоїть наш

храм, і ми нині стоїмо. Уявімо собі картину того кривавого світанку...

Схід сонця застав козаків по коліна в болоті, хоч насправді вони стояли на колінах у вранішній молитві Богородиці. А, помилившись, поклялися хором у триста голосів: «Мамо, згинемо, але не дамо Тебе в обиду». Але ми не знаємо, до кого були звернені ці останні слова, ця клятва передсмертна? До вбитих горем рідних матерів, що чекали їх по селах степових і хуторах лісових? До розтерзаної неньки України? Чи до Матері Божої – Покровительки українського козацтва?

І за мить по клятві козацькій забахкали пістолі, задиміли, задзвеніли шаблюки, заревіло ревом побоїще... І раптом посеред бою – не смерть прийшла по них, а явилася Мати Божа. Зійшла з неба по райдузі, стала на краю трясовини та й простелила по кривавому баговинні свою покрову білосніжну, і доки осліплені нападники очі протирали, триста відчайдухів перебралися по ній на берег, щоб з новими силами стати на оборону землі отчої і не раз ще здобути перемогу, зокрема, й найславнішу – рівно через вісім років, 1659 року, теж 28-29 червня (за старим стилем), під Конотопом над військами російського царя.

Але перш, як пом'янути героїв Конотопської битви, варто згадати історичні умови, які її

викликали, і політичні причини, головною з яких була, як завше, підступна зрада російського царя, а саме: порушення Москвою угод рівноправного військово-політичного союзу, який уклав був з нею Богдан Хмельницький у розпал Національно-визвольної війни 1654 року. Особливо тиск із боку Московської держави на тогочасну незалежну Україну посилювався після смерті гетьмана Хмельницького. Москва відкрито стала підтримувати за спиною законного українського гетьмана опозицію, яку очолювали авантюристи та політичні демагоги, не будемо згадувати їхні імена, щоб не прославляти знічев'я зрадників. В той же час московські воеводи, що засіли у Києві зі своїм гарнізоном, все нахабніше втручалися у внутрішньо-українські справи, порушуючи волю нового гетьмана Івана Виговського. Бажання Росії поневолити Україну було таким великим, що врешті російські війська розпочали збройний наступ на Україну. Щоб захистити незалежність України, гетьман Виговський змушений був повернути голову до Польщі і 18 вересня 1658 року підписати Гадяцький трактат з Річчю Посполитою, який в перспективі мав привести до «держави трьох народів», тобто до Корони Польської та Великого князівства Литовського мала приєднатися ще й Україна під назвою – «Велике Князівства Руське».

Зрозуміло, що з'ява на мапі Європи такого могутнього військового і політичного союзу, злякала Північного сусіда. Не бажаючи цього, Москва посилює репресії щодо України. А 16 квітня 1959 360-тисячна російська армія обступає славне місто Конотоп, не очікуючи на ту героїчну відсіч, яку дали відважні оборонці козацької твердині – всього-на-всього 4 тисячі козаків та місцевих жителів.

Успішна оборона Конотопа, що тривала понад місяць, допомогли гетьману Виговському виграти час і зібрати майже 60-тисячне військо.

29 червня (за старим стилем) 1659 року полки Виговського підійшли до річки Соснівки, що омиває Конотоп, і, переправившись через міст, почали громити московитів. Коли ж на підмогу тим прийшов з полками князь Пожарський, гетьман Виговський умисно став відступати, щоб заманити противника в пастку. Тож лиш тільки вороги кинулися за відступаючими козаками, як упав міст, підпори якого козаки встигли підрубати загодя, і московіти рясно посипались у річку, яку козаки теж встигли попередньо загатити. Так важка московська кіннота по шию застряла в болотистих берегах річки. Саме в цей час українське військо і перейшло у свою знамениту контратаку, здобуваючи славу перемогу над

численнішою у шість разів армією загребущого сусіда.

Отець Георгій зробив паузу, засумнівавшись, чи вірно він чинить, проповідуючи у храмі Божому про подвиги не святих ченців, а... лицарів бойової звитяги?

«Але ж ти – в козацькій церкві, чоловіче, самою Матірбожоюблагословенною!» – промайнула думка, а за нею друга: «Поглянь на цих людей, спраглих правди про себе! Чи не гріх повергати лукавим святенництвом їх розум у темінь невідання?».

Отець Георгій глянув на горстку своїх парафіян, що з інтересом чекали продовження казання, і камінь сумніву скотився з душі, і він продовжив:

– Однак, на жаль, браття і сестри, як часто траплялося в нашій історії, та грандіозна перемога під славним містом Конотопом не стала вирішальною у війні за незалежність України... І основною причиною цього знову ж таки була наша традиційна біда – розкол українського суспільства, радше його верхівки на різні групи, які по-різному бачили ту ж таки нашу вистраждану незалежність.

– Достеменно, далася взнаки столітня бездержавність, що значною мірою сприяла розгулу анархії, появи всіляких опозицій, які легко ставали зняряддям у руках іноземних сил. Що й нині спостерігаємо в сьогочасній незалежній

Україні, – зітхнув отець Георгій. – Але жаль, що отак трагічно понад триста років тому ми втратили шанс збудувати власну державу. Хай би навіть входила вона в той троїстий союз... Та, на жаль, певно, таке вже українцям випробування від Бога, що з правіку вистачало снаги перемагати, та бракувало розуму – втримати перемогу. Заздрість і зрада, боротьба за булаву і маєтності, одвічне метання між двох корон – польською і російською – збивало вітром корону із власної голови, а змагання до свободи – заперечувало ідею державності...

Роздуми про минувшину так захопили отця Георгія, що на якийсь мент забув, де він. Ніби перемістився в часі на кілька століть назад: так зримо перед його внутрішнім зором одна за одною поставали батальні сцени під Берестечком, обсада Конотопа і переможна битва козаків з московітами. Навіть чувся гул січі, брязкіт шабель, іржання коней, людські збудженні голоси... Але це вже не були ті виснажливі нічні кошмари, які мучили його донедавна... Це була натхненна мить пробудження історичної пам'яті, пам'яті роду і народу, яка в ньому то спала-дрімала, то ліниво позіхала, а то «викидала коники», а бувало, що й наливала, як чиряк, кров'ю і гноєм. А в даний момент – вона, схоже, торжествувала!

Раптом священник мов прокинувся: побачив уважного, як ніколи, діда Поліщука, вражену Ольгу Михайлівну, здивованих Катерину, Явдоху та бабу Синиченьку... Ти ба! не лиш старі, а й молодь – Юрко і Леся – слухали! Напружене зацікавлення побачив (чи здалося?) навіть в дзеркальних оченятах Оксаниного «інопланетянина»...

Реакція парафіян водночас приголомшила і підбадьорила настоятеля, однак, боячись утомити їх чималим обсягом інформацією, вирішив завершити проповідь:

– Чимало полягло в цих болотах наших земляків у роки визвольних змагів за незалежну Україну в роки громадянської війни, а надто в часи Другої світової. Хоч для мене та війна залишилась таки Великою Вітчизняною... Адже ж не за сталінський союз пригноблених народів-братів гинули партизани у цих болотах, а за рідну хату, рідний поліський край, врешті, за ці самі рідні і щедри для нас болота і пущі. Кажуть, немало партизанів і солдат радянських врятувала наша козацька церква. А це знак нам від Богородиці, щоб ми спом'янули вдячно і тих представників інших народів, котрі стали на захист української землі, як своєї.

Тож, дорогі брати і сестри, пам'ятаючи уроки минувшини, будьмо мудрими. Будьмо

достойними і своєї землі, і своєї вистражданої держави, до якої ми перейшли з кривавого болота суцільних воєн, геноцидів, неволі, тоталітаризму, людиноненависності, але, слава Богу, не по трупах братів чи сусідів, а простеленим перед нами Омофором Пресвятої Богородиці. Тож наuczаймо дітей своїх і внуків, браття і сестри, бути гідними слави дідів і отців своїх, любити одне одного, шанувати одне одного, як частину свого роду і народу, любити цю землю, як вони любили, і не повторювати їхніх помилок... Молімо Бога за пращурів наших, згадавши усіх поіменно. Бо того бажає від нас наша покровительки Матір Божа. Це вона залишила на спомин про ті події церкву Свого Імені, щоби пам'ятали нащадки: з тим сили небесні – з ким правда. А правда, писав Тарас Шевченко, як і сила та воля – тільки у своїй хаті буває. Бережімо ж свою хату – Україну, дорогі браття і сестри, і молімо Господа за тих, хто зберіг її для нас...

– ...Як багрянницею і дорогою одежею прикрасилась Церква Твоя, Господи, кровію мучеників Твоїх з цілого світу, задля яких благаємо Тебе, Христе Боже: спаси нас! Вислухай нас і помилуй!..

...Помолимось за упокій душ померлих...
Подай, Господи вічний спокій померлим слугам Твоїм і сотвори їм вічну пам'ять!..

– Вічна пам'ять! Амінь... – луною тричі повторила паства вслід за отцем Георгієм.

Малиновим дзвоном-благовістом відлетіла молитва до неба і стало тихо, як перед сотворінням світу.

Отець Георгій стояв, оглушений тишею, що запановувала його душею після Священної Літургії, перед престолом Свято-Покровського Храму, дивився крізь розчинені двері на рідну вже йому пушу-драговину, і бачив, як у промінні призахідного сонця поволі червоніють, ніби обливаються кров'ю, спочатку верхівки дерев, потім попелясті тогорічні бунчуки-мітелочки очеретів, далі – густо здіблені в гору зелені шабляки татарського зілля, а за ними – брунатно-смагдадове ряденце трясовини. Драматична гра кольорів, світла і тіней, що відбувалася в якійсь... сакральній тиші, наповнювала єство отця Георгія божественним трепетом... разом з тим якимсь... незбагненним первозданним, глибинно-нутряним, майже язичницьким захватом перед Природою. Тепер він розумів, наскільки сильно древні поганські племена праукраїнців ідентифікували себе із природним середовищем, що назвались – полянами, древлянами, навіть – драговичами! Не богами-господарями, а частиною, лиш часткою

своїх полів, дерев, драговини... Так! Навіть драговини. А ми й досі їх так зверхньо, по-вченому прозиваємо поганами. Це ми – погани, «славних прадідів великих правнуки погані». Величаємо себе «цивілізацією», гадаючи, що вона – в прогресі науки і техніки, і не здогадуємось, мудрі-друковані, що все – навпаки! Цивілізація – в Любові – у Вищому, Божественному визначенні цього слова спочатку – до ближнього і близького, а потім – до світу і всесвіту...

Раптом отець Георгій зловив себе на тому, що... переступив межу, дозволену його саном! Став на захист предків-язичників, яких поганами вперше назвали... перші на Русі християни. За всіма догматами і постулатами Церкви, можливо, він як священик і не мав права того робити. Але як син цієї благословенної Небом землі, вітав мудрість перших хрестителів Русі і перших отців її Церкви, які благословили злиття народних обрядів, звичаїв з християнськими.

На жаль чи на щастя, не всьому, що відбувалося й відбувається у безмежному Божому світі, як і тому, що творилося в його власній маленькій душі, Георгій Бунчужний міг дати пояснення – ані як колишній фізик-ядерник, ані як теперішній церковнослужитель... Тай чи треба?

ПІД ОМОФРОМ

Якби хто того суботнього вечора на передодні Зелених свят прибився до Кривавого Болота, то побачив би ідилічну картину. На островці посеред трясовини світилася зсередини золотавим сяєвом свічок церковця, а біля неї просто неба на траві сиділи й гомоніли люди. Трохи оддалік високий чоловік у чорній довгій одежі чаклував біля невеличкого багаття...

...Отець Георгій розпалив невеличке багаття, щоб заварити чай у солдатському котелку, що його бозна-звідки приніс Юрій, Ольга Михайлівна розстелила на траві скатерку, розіклала, припрошуючи вгощатися, своє фірмове печиво. Одне подала Оксаниному хлопчикові. Той, взявши печенинку, довго і уважно розглядав її.

«Наче вперше бачить, – зажурилася Оксаниними злиднями Ольга Михайлівна. – Таке ж худесеньке, біднятко, що аж світиться...».

Хлопчик справді світився в лілових нічних сутінках, мов світлячок. Але на те ніхто не звертав уваги, бо лице отця Георгій теж світилося при молодому серпику місяця, як і кожного, хто сидів при багатті, а чи просто під рясними зорями.

– Гарно як! Начіє у раю, усе цві-і-ете... – цвірінькнула синичкою баба Настя Синиченко і знічено вмовкла.

– Як під омофором Богородиці... – шелеснула Поліна – скромна жіночка з найдалшого хутора Сосниця.

– А я Бога прошу, щоб так було гарно там, де зараз мій Женя, – зітхнула Ольга Михайлівна.

– А як прізвище вашого чоловіка? – несподівано запитав отець Георгій, не відриваючи зачарованого погляду від вогнища, що весело потріскувало, розсипаючи на всі боки рожеві іскри. – Він, ви казали, працював на ЧАЕС?

– Так, працював... Женя Ходисьь... Так звали його... Наше прізвище Ходисьь, правда, Лесю? – відповіла, як видихнула Ольга Михайлівна і пригорнула до себе внучку.

– Ходисьь? Ви сказали Ходисьь?! – в голосі отця Георгія почулися тривожні нотки, а обличчя у відсвітах багаття взялося червоними плямами.

– Авжеж – Ходисьь... Чудне прізвище, правда, і рідкісне. Казав Женя, нібито так прозивали його прадіда за те, що мав звичку казати: «Ходисьь ту, маю щось казати».

– Будьте певні, там, де зараз... наш Женя Ходисьь, набагато краще, ніж тут, бо то – коло Бога... – сказав тихо отець Георгій по якійсь хвилі.

– Слава Богу, – теж ледь чутно озвалася Ольга Михайлівна, не звернувши увагу на прийменник «наш», бо саме в цю мить, ніби артисти, що зачекалися за кулісами, у нічну тишу увірвалося зі співами-переливами лісове птаство, защебетало-затъохкало, засвистіло на всі голоси, лади й реєстри. Мовби перекривлюючи пернатих співаків, дружно й весело заквакали, задеркотіли на болоті жаби, заплескала по воді, скидаючись, риба.

– Оце то концерт! – захоплено вигукнула внучка Ольги Михайлівни. – Ви чуєте, бабусю? А я... я ще ніколи такого не чула! Супер!

– Під таку музику і спати шкода, – позіхнув, підмощуючи під голову кашкета, старий Поліщук.

– Діду, не спіть, будемо вечеряти, чай пити, – заклопоталися своїм єдиним дідом жінки, розливаючи по кружках запахуший, заварений з цілющого зілля отцем Георгієм, чай.

Та вже за півгодини зморені за день прочани спали покотом у теплій траві, вкрившись ліловою ковдрою літньої ночі. Не міг заснути тільки отець Георгій: тривоги не давали. Вже й молитви всі по третьому разу прочитав, а сон не йшов. Мимоволі пошукав очима те місце у високій траві, де лежав Юрко: спить сном праведника, хоч так і

не признався, якими шляхами прибився на острів через трясовину... А може, тими самими, що й він, Георгій Бунчужний, змії повзучий, якому згодом судилося поповнити воїнство Георгія-змієборця? Ох, справді, «не суди й тебе не осудять».

І раптом отець Георгій аж сахнувся. Виявляється, не один він цієї ночі не спав: над темною травою світляною кулькою «зависла» непорушно голівка Оксаниного хлопчика, а очі... очі – блискучо-темні, як люстерка в п'їтмі, дивилися в небо, всіяне міриадами різнобарвних зір, з такою зосередженістю, ніби хотіли щось там розгледіти, або когось побачити.

Отець Георгій перехрестився: свят-свят, що це йому, грішному, таке погане мерещиться?! Дивиться собі дитя на небо, то й дивиться... А йому, схимникові, який тих дітей і близько не бачив, мерещиться казна-що!

Сердитий на себе, священник перевів очі на болото. Відсвіти самоцвітних небесних розсипів відбивалися у його темних водах, зливалися із роями блукаючих світлячків, творячи феєричне і прекрасне світляне видовище. Пахло аїром, дикою гвоздикою, вереском, чебрецем, м'ятою... У цьому медово-пряному коктейлі приємно гірчив запах полину. У верховітті дерев солодко зітхали натомлені за день пустощами молоденькі вітерці-

леготи, здували з листя росу і вона, перламутрово подзвонюючи, осипалась у сонні трави...

Велично і розкішно сходили на сонну землю Зелені свята.

БИТВА

Мимоволі отець Георгій зіщулився – з болота різко війнуло холодною запліснявілою вільгістю. Ніби раптовий протяг зненацька відчинив заржавілу браму в потойбіччя, погасивши і зорі у вишині, і світлячки на болоті. Стало темно й глухо, як погребі. Отець Георгій глянув угору і не побачив неба. Глянув униз і не побачив землі і людей на ній. Одна темінь. І тиша. Та за якусь мить цю глуху, мов залізобетонну, тьму розколола з тріском і ляскотом сліпуча блискавка. Ударив грім, рвонув вітер, затріщала земля, захиталося болото, розпліскуючи по берегах брезклу віковичну твань. Закричали перелякано невидимі в пітьмі парафіяни.

Отець Георгій, злякавшись, щоб вони в паніці, не дай Боже, не втопились у трясовині, схопився і, перекрикуючи бурю, заволав, рвучи голосниці:

– До церкви! Усі – до церкви! Негайно! Тримайтесь за руки!... За мною! Де дитина?! Хто бачив дитину?

І вражено вмовк: на рівні власних очей побачив... дзеркальні очища Оксаниного хлопчика. Дитина... (ні, це йому не ввижалося!) дитина мовби висіла в повітрі! І... просилася на руки! Але дивуватися не було коли, тож отець Георгій підхопив маля, прихилив до грудей, і рушив до храму. Острів, залитий каламутною дощівкою, гойдався, як дірявий човен. Сильний ураганний вітер з дощем і градом буквально збивав із ніг, виривав з рук дитя, яке, на диво, не плакало, а тільки міцніше чіплялося ручками за шию настоятеля, який все намагався перекричати бурю:

– До церкви! Усі – до церкви!

І перелякані на смерть люди, заскочені зненацька дикою стихією, почувши крізь ревіння бурі голос отця Георгія, отямилися й собі вслід за ним стали виборсуватися з водяного варива і гребти щосили на рятівний вогник єдиної свічечки, що одиноко догоряла на свічнику біля престолу.

Благополучно діставшись до церкви, отець Георгій переніс хлопчика через поріг, посадив на встелену зіллям долівку, а сам кинувся назад у темне ревище негоди – рятувати старших жінок. І зіткнувся з Юрієм, обвішаним знесиленими пенсіонерками. Десь поряд у буряній темені метався розпачливий лемент сердешної Оксани:

– Де дитина?!.. Боже, де дитина?!

– Дитина у храмі! Жива-здорова! Дайте руку!
– прокричав панотець, намагаючись допомогти жінці вибратись із водяного виру. – А де Ольга Михайлівна з внучкою? Де Поліщук?

Але мокра з голови до ніг Оксана не знала, де вони, ридаючи, але вже від щастя, що дитина знайшлась і жива. І тут отець Георгій побачив, як у глибині темряви мутна злива ніби полоще білу сукенку дівчини Лесі. Почув приглушений буревієм крик-стогін:

– О-о-ой!.. Бо-о-оже... О-о-ой, лю-ю-юди... Хто живи-ий, рятую-уйте! Оо-ой... спаса-а-айте!

І тут спалах блискавки вихопив з буремної водоверті страшну картину: вчепившись за кущі однією рукою, Ольга Михайлівна намагалася другою втримати за руку внучку, яку каламутний потік затягував у трясовину, що теж вирувала-клекотала розбурханим морем. Допомогти їм намагався старий Поліщук, що теж невідомо яким чудом зачепився за кущ верболозу над самим болотом.

Мокре волосся на голові панотця заворушилося. Не питаючи броду, кинувся у вир і в ту саму хвилину, коли всіх трьох нещасних мала поглинути безодня, висмикнув дівчину за поділ сукні із водяної пастки, а з нею – й Ольгу Михайлівну з Поліщуком. І тут гримонуло з такою силою, що панотець оглух. Бачив тільки, як за крок від нього

ввійшла у воду блискавка, мов палаюча стріла, тільки задиміло і... І стало тихо! Буря так же нагло вщухла, як і почалася! Спішно, мов перелякане гаддя, стекли-сповзли у болото з острова каламутні ручаї дощової води. З неба махом спала чорна пелена грозової тучі, і знову весело заяскріли, наче вмиті, чисті і високі зорі.

Отець Георгій зітхнув з такою полегкістю, ніби йому три гори спало з пліч. Звів очі до неба, шукаючи архангелів. Бо якби йому хтось розказав про те, що тільки-но відбулося, він не повірив би. Не повірив би й самому собі, якби не свідки.

Мокрі, настрашені, ще не вірячи, що живі, не кажучи ні слова, пішли вони всі четверо на вогник свічечки, де їх під Омофором Богородиці чекали решта парафіян, слава Богу, живих і неушкоджених. Не змовляючись, без команди отця Георгія, усі впали на коліна перед чудотворним образом Богородиці і вперше побачили на піднятих вгору її руках – Покрову. Вона сяjala, як різдвяний сніг!

За дверима церкви починало сіріти, а небо над ще темним лісом – рожевіти. На болоті теж розвиднялося. Густий білий туман клубочився, як небесні оболонки. На тиху після бурі землю сходило з небес величне свято Трійці.

Треба було готуватися до Священної Літургії.

НЕОПАЛИМА КЇПИНА

Священна Літургія почалася з величальної молитви: «Величаємо Тебе, Життядавче Христе, і шануємо святого Духа Твого, що Його від Отця послав Ти божественним ученикам Твоїм...», – і завершилась словом отця Георгія до пастви:

– Дорогі брати і сестри! Ви знаєте, що підчас тайної вечері обіцяв Ісус Христос Апостолам, що після Вознесіння Свого на небо зішле на них Пресвятого Духа, який навчить їх всякої правди і додасть їм відваги йти проповідувати святе Євангеліє. Чи не пережили ми з вами цієї ночі щось подібне: коли вже втратили були й надію зостатися живими, десниця Господа нашого вгамувала бурю, спинила зливу, і витягла нас із пащі Звіра, а Богородиця молитвами до Сина Божого простелила перед нами свій Покров білий, як перед тими козаками, про яких ми вчора згадували на Літії, а народ їх у пісні увічнив: «тут їх триста, як скло, товариства, лягло»... А Святий Дух додав нам сили і мужності в нерівній битві з негодою, і зміцнив в одностайному бажанні допомогти один одному в біді. Так явив нам Всевишній Свою Триєдність: Бога-отця, Бога-Сина, Бога-Духа Святого! Тож хай дасть нам Трійця Свята сміливості чесно розказати

про пережите Чудо Господне іншим, не боячись бути осміяними чи зневаженими...

– Во ім'я отця і сина, і святого Духа, амінь!
– повторили дружним хором парафіяни, тільки Юрій, почервонівши, опустив очі.

Нещасний парубок боявся, що хтось іще, крім нього, бачив, як казився, скакав-реготав у нічній веремії вчорашній його «поплічник» – отой чорний браток з «майбаха». То дробився-ділився на тисячі чорних рогатих чоловічків, то виростав у стоголового велетня, то клубочився чорним шипучим гаддям, то розлітався воронням, та все норотив заволокти Юрія у круговерть бурі... І тільки один Бог знає, як того не сталося...

– Вузькі й крем'янисті стежки до Тебе, Господи,
– зітхнув отець Георгій, помітивши замішання хлопця.

Завершивши Священну Троїцьку Літургію отець Георгій святив на подвір'ї зілля, за яким не треба було далеко ходити: крок наліво, крок направо – і до твоїх послуг розкішні, вмиті росою (ніби й бурі не було) зарості розквітлого аїру, м'яти, папороті, кущі вільшини та верболозів, молоді клени та берези з осиками...

Парафіяни, як діти, підставляли під бризки святої води зелені оберемки і ще бліді від

пережитого обличчя. Потім один за одним поверталися в церкву, по черзі прихилили чола до чудотворної ікони. Останньою піднесла до вуст Матері Божої своє дитя сердешна Оксана.

«Так точнісінько колись батько підіймав мене, малого, до Чудотворної», – згадав Юрій і боязко підняв очі на Богородицю. По лагідному блиску Її очей, зрозумів: цього разу ВОНА впізнала його... І, може, й простила... Але чому в кутиках її очей зблиснули сльози? Чи здалося?..

Пора було розходитись по домівках. Попрощавшись із парафіянами, отець Георгій підійшов до Юрія. Був схвильований, навіть розчулений.

– Дякую Божему промислу, що привів, вас, сину мій, сюди. Ваша з'ява і все те, що ми пережили, просвітлила мою пам'ять, висвітлила гріхи, які мучили мене... А головне, що ми всі разом перемогли зло, яке не давало нам жити по-християнськи... Можливо, ви теж, сину мій, причетні до того, що Бог відпустив мої гріхи і послав Благодать відпускати іншим. Тож я і відпускаю вам всі ваші гріхи, хоч ви й не прийняли сьогодні таїнство євхаристії. Зате перед цим ми з вами в щирій бесіді один одному висповідались. Чи не так? Так. Спасибі вам і за те, що разом з громадою соборно молили Господа, аби жодна стражденна

душа християнська – чи козацька, чи батрацька, чи вояцька – не блукала більше неприкаєно цими болотами, а приєднувалась до небесного воїнства, що там, на Небі, стоїть в обороні України...

І хоч Юрій мало що зрозумів із одкровення чудного попа, зате відчув серцем, що після того, що вони разом пережили, вони, нарешті, врятують і батька. А може, вже врятували? Може, Богородиця і перед ним простелила свій білосніжний Омофор і вивела з лікарні страшної і з недуги ще страшнішої? Бо на душі було незвично легко і світло.

– Отче Георгію, він хоче щось вам сказати, – до них підійшла сердешна Оксана з дитиною на руках.

– Я слухаю тебе, дитя моє, – лагідно звернувся до німого хлопчика отець Георгій, теж уже нічому не дивуючись.

Однак хлопчик мовчав. На його личку не ворухнулася жодна рисочка, не розтулився міцно стиснутий ротик. Тільки в глибині «дзеркальних» очей ніби іскорки проскочили, і в гулкій, аж ніби космічній тиші, що враз запанувала над болотом, чітко прозвучали два слова:

– Спаси Бог.

– Він дякує вам, – зашарілася сердешна Оксана від гордості за своє незвичайне мудре дитя.

«І заселять землю інші, духовні істоти, не залежні від ненаситної і гріховної своєї матеріальної

оболонки, які насичатимуться Духом Божим», – чомусь пригадалися отцю Георгію останні слова, почуті від Волхва біля КПП ЧАЕС за тиждень до аварії 26 квітня 1986 року.

– Хай Бог береже тебе, дитино, і матір твою! – поблагословив отець Георгій.

– Отче! Отче, допоможіть нам переправитись! – покликали парафіяни з південного краю острівця, де починалася стежка через болото. Але отець Георгій не ступив, як бувало, з берега у багну, а, пропустивши наперед сердешну Оксану з хлопчиком, сказав:

– Ідіть самі. На що я вас і благословляю. Тепер ви краще мене знаєте стежку, яку стелить перед нами щодень над цією безоднею Богородиця.

...А потім стояв і дивився, як його паства спокійно, як битим путівцем, переходить трясовину: попереду процесії – Оксана з дитям, а позаду всіх – внучка вчительки на пенсії – Леся.

– А ви чого ще тут? – здивовано спитав Юрія, котрий нерішуче тупав на березі. – Доганяйте! Дивіться, як озирається на вас ота юна Мавка лісова. Та й батько зачекався: його сьогодні виписали з лікарні. Ідіть! Передавайте вітання від... його доброго знайомого – Георгія Бунчужного і... повертайтеся сюди. Я чекатиму вас. Обох.

Юрко аж рота роззявив від здивування, хотів щось спитати, але чудний піп суворо наказав:

– Ідіть! Батько чекає вас уже три години!

І збентежений Юрко не ступив – скочив у болото. Кілька хвилин отець Георгій для певності «тримав» поглядом постать парубка, але, побачивши, як той впевнено кинувся доганяти вервечку прочан, перехрестив і пішов до церкви. Кликало його туди щось схоже на відчуття дискомфорту, вини... чи сорому за невиконаний обов'язок. Тривожний туск в душі не минав, навпаки, переростав у гостре передчуття небезпеки... Так, він ясно бачив, як, поцілувавши Оксанину дитину в чоло, Богородиця заплакала. Але – чому? Невже та буряна, грозова ніч була тільки черговим випробуванням, а не остаточною перемогою над силами зла, що терзали цю землю і його душу? Невже, Господи?

В сум'ятті глянув на північний схід, туди, звідки прийшов і куди ось уже двадцять років поглядав з тривою: у ясно-голубому небі над тим місцем, де за лісами мав бути Чорнобиль, висіла зловісна сизо-лілова хмара... І все зрозумів: битва триває!

З тривою переступив поріг і скам'янів: Богородиця плакала кривавими сльозами!.. Хотів упасти на коліна, але почув тихий, наче мамин голос:

– Мерщій вставай і йди! Там, куди прийдеш, спитай кожного з царів людських:

«Ви що, не відаєте, що трапиться завтра, яким стане ваше життя?»

Скажи:

– Дихає сіркою пекло і не за горами день, коли буде відкинутий навіть від гробу свого кожен, хто землю свою руйнував і свій народ убивав! І прийде цей день, і понижиться гордість людини, і високість людей, і буде високим Сам тільки Господь того дня, і божки срібні, й божки золоті і божища – усі минуться!

– Вони не повірять, Мати Божа! Подумають, що я божевільний! Гірше! Вони не пустять мене й на поріг!

– Не говори про всіх. Кажі про себе і свою віру. Хіба ти не знаєш, що кожному буде по вірі його?

– Але ж я молився... Я за всіх них молився, але вони не вважали за потрібне пізнати Бога, то чи захочуть почути мене! І що я скажу їм таке, чого вони ще не чули?!

– І сказав Ісус: «Коли до царів і правителів поведуть вас за мене, не журіться, як або що говорити – тієї ж години буде вам дане, як маєте говорити, бо не ви промовлятимете, але Дух Отця вашого у вас промовлятиме».

Від цих слів отець Георгій заспокоївся: якщо це було Об'явлення, що Бог відкриває йому Знання, до цього закриті, то він готовий сповняти Його Волю. Піднявся з колін, підійшов до чудотворного образу Богородиці, зняв його, загорнув у вишитий Ольгою Михайлівною рушник, пригорнув до грудей, замкнув церкву і пішов через трясовину не питаючи броду туди, де за лісами-болотами сяяв невидимими золотими церковними банями Київ.

«Повертаються вітри на кола свої», – подумав, згадавши середину квітня 1986 року, контрольно-пропускний пост ЧАЕС і бліде обличчя Божого посланця, якого прийняв за божевільного... А що чекає його, раба Божого Георгія, у тому світі, з якого він втік?

Тим часом, на протилежному боці болота, миряни, нарешті, діставшись живими-здоровими берега, збуджено обговорювали нічні події-чудесії. Нікому не вірилося, що таке пережили, але те, що допіру, ось-ось, тільки-но перейшли самостійно трясовину, і ніхто не втопився, а деякі навіть ніг не забруднивши (!), свідчило, що минула горобина ніч не приснилась, а була насправді!

Юрій останнім ступив із хисткої купини у м'яку лугову траву, і з полегкістю зітхнув, відчувши під ногами надійну твердь. Мимоволі глянув туди, де

ще недавно мерехтів зловісним пульсуючим світлом бандитський «майбах» і... вмітив (чи привиділось?) як нібито тінь упала на те місце в гущавині, далі різко зірвався вихор, сколихнув підлісок, шугнув у верховіття старезних осик і хляпнув разом із збитим воронячим гніздом у багну!

«Так я не помилився! І не примарилось мені: он хто буянив цілу ніч!.. Да-а-а, не з простими хлопцями я мав справу!», – подумав Юрій і озирнувся, сподіваючись побачити на тім боці трясовини одну постать отця Георгія. І... не повірив власним очам: там, де ще мить тому простиралося Криваве болото – зеленів невисокий пагорб, а на вершині його сяяв маківками та хрестами золотими старовинний, дивної краси, дерев'яний храм.

– Неопалима купина. Кажуть, її бачать тільки посвячені, – сказав хтось зовсім поряд. Юрій озирнувся: дівчина на ймення Леся.

– Ви теж її бачите?! – спитав пошепки, ніби боявся пробудитися зі сну чи сполохати міраж.

– Бачу! – луною озвалася дівчина.

ПРО АВТОРА

Галина Тарасюк – поет, прозаїк, критик, перекладач. Автор 20 книг поезії і прози: «Горельефи», «Сотворіння гнізда», «Світло джерела», «На трійцю дощ», «Любов і гріх Марії Магдалини», «Дама останнього лицаря», «Між пеклом і раєм», «Жіночі романи», «Янгол з України», «Новели», «Мій третій і останній шлюб», «Цінь Хуань Гонь», «Короткий танець на Віденському балу» тощо. Лауреат Державної літературної премії ім. Олеса Гончара, Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Григорія Сковороди, Всеукраїнської літературної премії ім. Володимира Сосюри, літературної премії ім. Григорія Косинки, літературно-мистецьких премій ім. Сидора Воробкевича, Ольги Кобилянської, Ліги українських меценатів ім. Дмитра Нитченка, а також премій журналів «Березіль» та «Жінка». Її книги «Янгол з України» та «Сестра моєї самотності» визнані «Книгами року» на конкурсі Київської міжнародної книжкової виставки у 2007-му та 2009-му роках.

Твори письменниці перекладені на вісім мов світу.

Галина Тарасюк – нагороджена Орденом княгині Ольги, медаллю «Незалежність України» Міжнародної Академії рейтингових технологій і соціології “Золота фортуна” та відзнакою лицарського ордену Архистратига Михаїла.

Заслужений працівник культури України.

Літературно-художнє видання

Галина Тарасюк
Храм на болоті

Роман-притча

Публікується в авторській редакції
Комп'ютерний набір, верстка — Н.Ю. Сандига
Дизайн, художнє оформлення — О.Ю. Сандига
Коректор — О.В. Решетник

Підписано до друку 07.10.09.
Формат 60х84 1/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум. друк.арк. Обл.- вид. арк.

Видавництво ПП “МН ТРК “Відродження”,
07400, Бровари, вул. Гагаріна, 23/105.
Тел. 8 (044-94)569-78
E-mail: pub@tarasyuk.info

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців,
виготовлювачів та розповсюджувачів книжкової продукції
ДК №2384 від 22.12.2005 р.

Надруковано